

EPISODE DIN ISTORIA RĂȘBOIULUI INDEPENDINȚEI ROMÂNIEI.

2731
Istoria Rășboiului
Româno-Ruso-Turc

ȘI A

NEATARNĂREI ROMANIEI

1875 — 1878

DE

N. D. POPESCU

PARTEA III

9645/62
După botezul de sânge. — Viața în paralele —
7 Octombrie 1877. — Luarea Rachovei.

EDIȚIUNEA IV-a

BUCUREȘCI

EDITURA LIBRĂRIEI H. STEINBERG

— STRADA GABROVENI No. 10 —

1902.

DEPOSITUL H. STEINBERG

Amazoana de la Rachova	2-a ediție	1 volum
Băcu Haiducu ilustrat	1-a	" 1 "
Bicu Haiducu și Cârjalii ilustrat	1-a	" 1 "
Banul Mărăcine, ilustrat	2-a	" 1 "
Bătălia de la Călugăreni, ilustrat	2-a	" 1 "
Boerii Haiduci, ilustrat	1-a	" 1 "
Bolbocean haiducul, ilustrat	1-a	" 1 "
Botezul de sânge, ilustrat	2-a	" 1 "
Bujor Haiducul, ilustrat	3-a	" 1 "
Căpitan Buzdugan, ilustrat	2-a	" 1 "
Carte de basme, ilustrată	2-a	" 1 "
Chira Chiralina, ilustrată	1-a	" 1 "
Codreanu Haiducul, ilustrat	2-a	" 1 "
Constantin Brâncoveanu, ilustrat	2-a	" 1 "
Corbea Haiducul, ilustrat	1-a	" 1 "
Corbea în închisore, ilustrat	1-a	" 1 "
Drama din str. Sevastopol, ilustrată	2-a	" 1 "
Fata de la Cozia, ilustrat	2-a	" 1 "
Iancu Jianu Zapciu, ilustrat	3-a	" 1 "
Iancu Jianu Haiducu, ilustrat	3-a	" 1 "
Gealep Costea, ilustrat	1-a	" 1 "
Golea Haiducu, ilustrat	1-a	" 1 "
Gruia Grozăveanu, ilustrat	1-a	" 1 "
Iovau Iorgoveanu, ilustrat	1-a	" 4 "
Istoria Resbelului Româno-Turc ilustrat	4-a	" 1 "
Junetea lui Mihaii viteazu, ilustrată	2-a	" 1 "
Maria Putoianca, ilustrată	3-a	" 1 "
Moartea lui Golea haiducu, ilustrată	1-a	" 1 "
Păunașu codrilor, ilustrat	1-a	" 1 "
Primul rănit, ilustrat	2-a	" 1 "
Prisonierul de la Plevna, ilustrat	3-a	" 1 "
Radu Anghel, ilustrat	3-a	" 1 "
Răsboiul dintre haiduci și Ruși, ilustrat	1-a	" 1 "
Sentinela de la Grivița	2-a	" 1 "
Stănilă Viteazu, ilustrat	1-a	" 1 "
Toma Alimoș, ilustrat	1-a	" 1 "
Vulcan Haiducu, ilustrat	1-a	" 1 "

Și vor eși în curînd succesiv:

Alexandru Lăpușeanu, ilustrat	1	"
Epoca Fanarioților	8	"
Mihai Vitezul domn al Moldovei și Țerei Românești	3	"
Mihnea cel rău, ilustrat	1	"
Mircea cel bătrîn, ilustrat	1	"
Moartea lui Mihai Viteazu, ilustrat	1	"
Moscenitorii lui Radu Negru, ilustrat	1	"
Postelnicu Constantin Cantacusino, ilustrat	1	"
Radu al III-lea cel frumos, ediție nouă ilustrată	1	"
Radu Negru și descălciătoarea, ilustrată	1	"
Radu Vodă de la Afumați, ilustrat	1	"
Ștefan Vodă cel mare, ilustrat	1	"

PARTEA III

Viața în paralele. — 7 Octombrie 1877. — După botezul
de sânge. — Luarea Rachovei.

I

După bătălia de la 30 August 1877.

Am întrerupt a doua parte a acestei istorii, pot dice a acestui mișcătoare epopoe ce se numește: "**Istoria războiului Româno Ruso Turc**, într'un moment mare și glorios, a doua și după marea bătălie de la 30 August 1877. Intr'acea și noi am făcut primul pas spre realizarea celui mai frumos vis național, spre redobândirea drepturilor noastre strămoșești prin puterea armelor și prin sângele vărsat de frații noștri oșteni, și am plămădit aluatul cu care s'a frământat pâinea nea-tărânerii noastre în sângele fiilor noștri. Sângerósă fu acea și, sute de frați cădură sub cósă morții în urma luptelor din jurul Griviței, dar ea ne procură fericirea d'a gusta bucuria triumfului într'un moment plin de speranțe și fericire în viitor, într'un moment în care toate pepturile românesce palpitară de emoțiune, de durere mare și într'același timp de mare mândrie și fericire, în momentul în care Români, după aproape două secole de aservire, de umilire și de rușine, aveau dreptul să ridice în sus fruntea cu orgoliu și să dică cu sufletele ușurate: în fine am reinviat, vechia fală strămoșească s'a renăscut, avem dreptul să ne prenumărăm iarăși printre popóarele care au eroi.

Cum puteam să rămânem nepăsători? cum putem să fim cruțați de emoțiunii și mari frământări sufletesci? cum putem să nu dăm puternic avânt sentimentului de fericire ce simțirăm atunci când vedurăm steagul românesc falfăind pe o redută turcăscă luată cu jertfe mari de frații noștri, după ce am avut norocul să venim la un moment de grea cumpănă în ajutorul Rușilor în primejdie, care cu câte-va săptămâni mai înainte ne desprețuiseră și ne refuzaseră concursul? și cum putem să ne păstrăm sângele rece după ce atunci când oștenii sburără în foc spre a scăpa de desastru pe puternicii și îngâmfații noștri aliați, voinicii noștri reușiseră să smulgă după altarul nemuririi de o dată: și coróna de martiri, și laurii de eroi?!

Avu dreptate mândria noastră națională să se redeștepte în toate inimele de Români. După o luptă atât de sângeroasă care a costat sute de vieți omenesci, de și n'am dobândit succesul așteptat, totuși orgoliul care conprinsese toate sufletele fusese cu prisos răsplătit prin rezultatul mai mult ca mulțumitor ce dobândisem prin modul înălțător cum se făcuse botezul de sânge al oștenilor noștri, prin frumosul și eroicul exemplu ce dădu tinăra noastră armată generațiilor viitoare, prin pozițiunea strategică ce dobândise prin luptă, pe care n'a mai dat-o înapoi cu toate eforturile făcute de inimi, și prin frumoasele trofee ce culesese pe câmpul de onoare, între care se număra trei tunuri și un steag.

În urma acestui prim succes modest dar cu bune rezultate, aspirațiunile cele mai mari începură să ne suradă într'un viitor destul de apropiat, și orizonturi largi și frumos împodobite începu să se desfășoare în imaginațiunea chiar a ómenilor celor mai pozitivisti și din fire mai astâmpărați. Aveam dreptul să fim mândri de acest rezultat, aveam dreptul să sperăm a trage mari folóse din rolul ce aveam să jucăm alături de armata unei puteri mari pe câmpul de glorie; aveam dreptul să sperăm că ni se va recunoșce la încheierea păcii meritul căm contribuit și noi la desrobirea creștinilor de sub jugul Sclaviei, și că putem să ne prenumărăm și noi între salvatorii creștinilor din orient. În urma acestor succese și a celor ce

de sigur speram să dobândim, dacă om culege până în sfârșit tot așa de frumoase lauri, aveam dreptul să ne facem iluzia că aceste sacrificii vor fi răsplătite cel puțin în proporție cu ceia ce am îndurat și vom mai îndura, și jertfele noastre vor cimentă între noi și vecinii noștri desrobiți o amicitie și o bună vecinătate fără de nori și lipsită de turburări.

Dacă am simțit ast-fel, dacă am sperat ast-fel și dacă am lucrat din reputeri pentru ca simțirea și speranța noastră să se transforme o dată în fapte împlinite, nu m ritam să fim acusați de șiovinism, de fudulie și de deșertăciune, pentru că ca noi am simțit și sperat toți câți am fost în poziția noastră.

După niște fapte atât de strălucite săvârșite de o armată tânără și încă neexperimentată, după frumoasele exemple ce au dat oștenii noștri de la trecerea Dunărei încoă, or-ce șiovinism și ori-ce fudulie din partea noastră erau nu numai scusabile dar chiar indispensabile. Ori-cine e dator să fie mândru de faptele bune ce a săvârșit și să 'și dea toate silințele ca să le scotă în evidență; cine nu face așa ce-va nu scie să se prețuiască, nu are încredere în valoarea sa, nu e capabil să repete și a doua oară fapta de sēmă ce a săvârșit.

Trebue să fim tot d'auna ast-fel cum am fost atunci, trebue negreșit că și altă dată să facem aceia ce am făcut după luarea Griviței, căci ast-fel se oțlesc inimele, ast-fel eroismul devine molipsitor. Mai ales atunci trebuia să fim plini de entusiasism și de avânt întocmai ca nisce copii încă ne molipsiți de bóla scepticismului, pentru că pân'atunci fusesem nisce copii care învățam cum să ne împlinim datoria și care dam dovedii de deșteptăciune, zel, activitate și pricepere. Intr'adevăr pe atunci eram nisce copii lipsiți de experiență, dar nisce copii sublimi, plini de avânt și de porniri nobile și generose, și ca copii ne făceam iluzii strălucite și ardeam de dorință d'a da la ivelă destoinicia noastră. Focul luptei ne-a transformat de o dată în bărbați, ne-a dat maturitate ómenilor desăvârșiți, a schimbat iluzia în realitate și ne-a procurat prilejul d'a da la ivelă calitățile noastre și d'a uimi prin isprăvile noastre o lume întregă care pân'atunci ne judecase într'un

mod cât se pôte de pucin favorabil, dar vai! ne-a deschis și ochii și ne-a smuls din lumea iluđiei lor poetice.

M. Sa Domnul nostru care a contribuit într'un mod strălucit prin exemplu și sfaturile sale la dobândirea acestor prime succese, mișcat ca și noi, mândru ca și noi și coprins de același sentiment ce ne anima pe toți, chiar a două ȃi după marea bătălie, pe când încă nu se culesese după câmpul de luptă cadavrele celor morți în bătălie, după ce dormi împreună cu marele Duce Nicolae în bivouac chiar pe câmpul de bătălie, inspectă împreună cu el pozițiunile ocupate în ajun de ostașii noștri înaintea redutei Grivița No. 1 care se afla puternic ocupată de Români, trecu în revistă un detașament din batalionul II de vânători care ađi se numește batalionul Regina Elisabete, pentru strălucita parte ce a luat la luarea Griviței, și care atunciera comandant de Maiorul Al. Candiano Popescu eroul din ajun, și cu acea ocazie soldatul Grigorie Ioan fericitul dobinditor al acestui trofeu, acela care a smuls prin luptă din mâinele unui sergent turc, falnicul stég ce fu adus cu mare pompă la Bucuresci, presentă M. Sale în prezența Marelui Duce Nicolae acel drapel turcesc luat la Grivița. Cu acea ocazie M. S. puse pe peptul bravului soldat crucea de cavalier al Stelei României.

Animat de același avînt M. Sa inspectă iarăși însoțit de marele duce Niculae în ȃiua de 2 Septembrie tôte pozițiunile ocupate de trupele române, chiar în momentul în care apărătorii Griviței respingeau cu mare succes un nou atac al Turcilor de trei ori repetat în decurs de trei ȃile cu intenția d'a relua reduta cucerită; iar în ȃiua de 3 Septembrie se duse la cuartierul general imperial și oferi Impăratului marea cruce a ordinului Steaua României. În fața faptului de înnaltă bravură săvîrșit de armata română, mândru împărat nu putu să respingă această înnaltă distincțiune care 'l punea pe un picior de egalitate cu Dömnitorul modestului Principat a României, ci se grăbi a o priimi cu mulțumire și d'a da în schimb Domnului nostru crucea la git a ordinului Sf. Gheorghe, iar generalului Al. Cernat comandantul armatei române din jurul Plevnei același ordin de clasa IV-a.

Acést schimb de distincțiuni care avu o importanță capitală, mai cu sémă în urma celor petrecute în Maiu trecut, fu comunicat de către M. S. Dómnei noastre prin următórea depeşe telegrafică :

Astă-di am fost la marele cuartier al Împăratului, unde am avut onórea a'i înmâna marele cordon al «Stelei României» pe care M. S. a bine-voit a'l priimi. M. S. m'a decorat cu crucea «Sf. Gheorghe» la gît, și a desemnat un număr fórte mare de cruci ale «Sf. Gheorghe» pentru soldații noștri, acéstă în vederea isbândelor militare obținute în ziua de 30 August și a bravurei arătate cu ocaziunea sângerósei bătălii din acea di. Un atac pe care Turcii au încercat erî asupra redutei care se află în posesiunea noastră, a fost eroic respins.

A doua di marele duce Nicolae inspectă din nou trupele române și la dejun închină în sănătatea junei armate române care prin bravura și disciplina ei a arătat calitățile unei armate îmbătrínite în lupte. În aceiași di generalul Cernat comandantul șef al armatei române împărți tuturor vitejilor ofițeri și soldați, cei mai aleși dintre aleși, crucea Sf. George și ordinul Steaua României conferite de M. S. împăratul Rusiei și A. S. R. Domnul României, și îndemnă prin cuvinte înflăcărâte pe cei nedecorați ca să se siléscă în noile lupte ce se vor da să se învrednicească prin fapte să dobândéscă asemenea înalte distincțiuni.

Într'acést timp de resplătiri, de felicitări, de sărbători și de reculegeri, oștenii români nu stătură cu mânele în sin. O parte din ei, aceia ce ocupase reduta cucerită, avuiă prilejul d'a respinge cu mari perderi cercarea ce făcură Turcii din Grivița No. 2 d'a-i goni din tabie și d'a se face din nou stăpini peste ea ; o altă parte dintre cei ce stau tăbărâți în dosul Griviței și a Bucovei începură să sape câte o paralele cu drum acoperit, care tabără și redută fură legate prin paralele ce fură terminate în ziua de 2 Septembrie, și altă parte începură să stringă morții din câmpul de răsboiu și să sape mai multe gropi mai în apropiere de sat, în care îi aședară unul lângă altul și unul preste altul, despărțind rîndurile prin stra-

turi grose de var, în apropierea cărora M. S. se grăbi a pune temeliala unei frumoase capele, care mai târziu avea să serve drept biserică bulgarilor creștini ce locuiau în satul Griuța care până atunci fusese lipsită de biserică.

Strângerea morților nu se făcu cu înlesnirea cu care ar fi trebuit să se facă un asemenea act pios, umanitar și într'ace-la timp igienic, pentru că de îndată ce oștenii brancardieri se scoboriră în valea dintre Grivița No. 1 și Grivița No. 2 spre a culege pe cei morți și pe răniții prea grav ce nu apucase să fie culeși și care nu putuse să se târască singuri până la liniile române, Turcii îi priimiră cu împușcături și nu vrură să respecte crucea roșie. Acest fapt barbar și ne demn de un popor civilizat, se petrecu în ziua de 1 Septembrie. Cu acea ocazie doi sanitari armați numai cu paturile lor transportabile plătiră cu viața devotamentul lor. Această călcare flagrantă a convenției din Geneva pentru ajutorarea morților și răniților pe câmpul de război, ce fusese semnată și de Turcia, fu pusă în vederea tuturor puterilor semnătore a convenției chiar într'acea zi de către Ministru afacerilor străine printr'o depeșă portestătoare, dar acel protest nu avu nici un efect căci Turcii făcură același lucru și ceva mai târziu și lăsară pe bieții răniți să gemă, să se văete și să móră de fómă și de ne îngrijire în trista vale dintre redute ; dintr'această cauză acea vale fu numită mai târziu de către ostașii români: *Valea plângerei*.

Turcii din Grivița No. 2 de și fusese respinși cu perderi simțitoare în ziua de 31 August, se crezură datorii să facă o nouă cercare d'a relua reduta perdută, și a treia zi porniră iară la asalt cu forțe superioare dar fură respinși și de astă dată asemeni cu mari perderi pentru că paralelele române erau deja terminate, ast-fel că cei din redută dobândiră ajutóre la timp grabnice și ne bântuite de focul inimic. Această lecțiune, de și fu ceva mai piperată ca cea altă, tot nu cumiți pe Turci, căci la 5 Septembrie repetă același lucru și tot cu același rezultat. Abia această a treia cercare neisbutită sili pe inimic să renunțe d'a mai repeta nisce atacuri inutile.

În ziua de 3 Septembrie avu loc schimbul de decorațiuni și de felicitări între suverani. Într'acea zi Impăratul Rusiei puse pe piept Steaoa României și adresă Domnitorului nostru o scrisoare de felicitare plină de elogiū pentru armata română, tot într'acea zi s'a subscris planul de răsboiū elaborat de M. S. Domnul României prin care statul major rus renunța la planul atacurilor generale și adopta blocarea efectivă a Plevnei, însoțită de mici escarmușe necesare evoluțiunilor de bombardarea accidentală a forturilor înconjurătoare necesare aceluiași evoluțiunii. Conform cu prescripțiunile acestui plan în ziua de 4 Septembrie artileria rusă și cea română care de la 30 August rămăsese mută, reîncepu să bubue și să bombardeze cu furie în decurs de două ore pozițiile inamice. Într'aceiași zi, pe când tunurile din ambele părți bubuiaū și vërșau foc, iar bombele și șrapnelele isbucnëu pe pământ, or se spârgeau în aer și vërșau din ele plôe de glônțe și de așchii ucigătoare, M. S. Impăratul Alexandru II trecu în inspecție armata română aședată în linie de bătae sub plôia de glônțe și adresă oștenilor care înfruntau mórtea fără să se clintescă căldurose cuvinte de laude. Într'acel moment solemn în care Suverani mari duci, principii, generali, ofițeri superiori, ofițeri inferiori și soldați Ruși și Români înfruntau la o laltă cu un admirabil sânge rece focul cel mai viu al inamicilor, M. S. Domnul nostru puse pe pieptul Țarului Rusiei « *Virtutea militară română* » și'l rugă să o pórte în amintirea aceluī moment în care își expunea viața cu așa admirabil stoicism, ceia ce M. S. priimi cu mulțumire.

A doua zi pe când Români din Grivița respingëu cu aceleași avantagiū a treia încercare făcută de Turci, și pe când Principele Gorceacov cancelarul imperiului rusesc visita la rându-i pozițiunile române, o parte din cavaleria română ce ocupa pozițiunile din facia Plevnei de dincolo de Vid, se isbi în dreptul satului Cneaja cu un detașament de cavalerie turcă compusă din Cerchezii, și o puse pe gónă cauzându-i mari pierderi, după ce'i luă steagul, un stég roșu cu semi-luna în mijloc. În aceiași zi M. S. Domnul adresă armatei sale următorul ordin de zi:

Ostași

« În bătălia de la 30 August ca și în luptele care au procedat și urmat această memorabilă zi, voi ați dovedit că virtuțile străbune n'au perit din rîndurile oștenilor români. Sub focul cel mai viu al inamicului ați înfruntat mórtea cu bărbăție, ați luat-o redută, un drapel și trei tunuri. Tēra vē va fi recunoscătoare de devotamentul și de abnegațiunea voastră, iar Eu, ca Domnul și Comandantul vostru sînt mîndru de voi și vē mulțumesc. De și am avut simfitorē perderi, de și deplîng împreună cu voi bravii camarazi căduți pe cîmpul de onóre, dar sîngele vērsat nu va fi în zadar: dintr'însul se va sădi mărirea și independența patriei.

« Dat în domnescul nostru cuartier general al armatei de occident, Poradim 5 Septembrie 1877.

« Carol »

Într'aceiași zi M. S. subscribe următorul ordin de zi prin care făcea cunoscut întregēi armate române victoria de la 30 August, și dispunea ca trofeele câștigate să fie transportate în București. Iată conținutul său:

Ostași

« În ziua de 30 August virtutea noastră a încununat cu victorie steagurile române; Regimentul 14 de dorobanți și batalionul al 2-lea de vînători împreună cu trei batalione din glorioasa armată imperială rusă, au luat din mănerele inamicului reduta ce el apăra cu atîta înverșunare, și un drapel și trei tunuri au fost cucerite de trupele noastre.

Aceste trofe Eu ordon a se trimite în capitala țerei și a se păstra acolo ca o vecinică dovadă a vitejiei armatei românesce. Drapelul se va așeza de o cam dată în arsenal pînă se va hotărî definitiv locul unde are să se păstreze.

« Iară tunurile luate de la vrăjmași: două se vor așeza la ambele părți ale statuei lui Mihai viteazu. Umbra măreață a gloriosului Domn va vedea ast-fel că oștenii români au rămas pînă astă-zi fi ai eroilor de la Călugăreni.

« Cel de al treilea tun se va așeza înaintea marelui corp de guardă de la palatul Domnesc, pentru a fi pururea pentru brava noastră armată un glorios exemplu de imitat.

« Dat în Domnescul Nostru cuartier general al armatei de occident, în Poradim la 5 Septembrie 1877 ».

« Carol »

Trofeele plecară după câmpul de război chiar într'acea zi împreună cu maiorul Alex. Candiano Popescu și soldatul Grigore Ioan care purta steagul cucerit de el, și sosi în Bucuresci în ziua de 11 Septembrie unde fu primit de întreaga populațiune cu nise ovațiuni frenetice. Steagul întâi fu dus la palat și prezentat M. S. Dómnei; după aceea fu purtat în triumf pe stradele principale ale capitalei și apoi fu dus la arsenal și așezat în muzeul său istoric. Tunurile sosiră la Bucuresci în ziua de 11 Septembrie, și după ce fură întemperate cu aceeași entusiasta primire, un tun fu așezat dinaintea corpului de gardă de la Palat, și cele alte două fură duse la statuia lui Mihaï Viteazu până unde fură însoțite de o mulțime nenumărată de lume, și așezate una la dreapta și alta la stînga statuei. Atunci când fusese adus steagul, Maiorul Candiano și soldatul Gr. Ioan, priimira de la M. S. Dómna câte o corónă de lauri, iar Gr. Ioan a primit de la căți-va buni Români un mic ajutor bănesc precum și un frumos orlogiu de aur de buzunar.

În ziua de 7 Septembrie colonel V. Crețeanu veni în persoană de peste Vid ca să depue la picioarele M. S. Domnului steagul cel roșu capturat de călărași, și în ziua de 11 Septembrie M. S. decise iarăși printr'un ordin de zi ca să fie trimis tot la Bucuresci spre a fi depus tot la arsenal. Ordinul M. S. fu executat în aceeași zi. Într'același timp se datu publicității de către diarele oficiöse umatórea scrisóre a M. S. Împăratului Rusiei adresată M. S. Domnului României

«Gorni Student 5/17 Septembrie 1877.

«Altefei sale Principelui României.

«Trupele române unite cu ale armatei Mele puse sub comanda A. V. în zilele de 30 și 31 August, (11 și 12 Septembrie), au dat dovadă de o eroică vitejie, luptându-se sub focul cel mai ucigător al inamicului.

«Dorind a consfinți amintirea acestei frații de arme, am conferit Altefei Vóstre ordinul Sf. George cl. III, ale căruia însemne vi le-am transmis. Rog pe A. V. a primi asigurarea sincerei mele afecțiuni.

«Alexandru»

Aceste evenimente solemne, aceste laude repetate, această mărturisire de admiratiune pentru oștenii români și de afecțiunii pentru Suveranul și Capul ei, rostite de persoane ca Țaru Rusiei și ca marele Duce Nicolae, și acest schimb de insemne și decorațiuni, pe de o parte scorni în inimile noastre o justă mândrie, și cată să mărturisesc chiar o fudulie cam mare, dar forțe la locul său, și într'același timp o gelosie pornită de la acei ce nu fusese lăudați prea mult din cauză că nu câștigase nimic, adică din partea Rușilor. Acea fudulie și acea gelosie ne făcu mai mare rău de cât chiar dacă am fi pierdut o bătălie. Ele incolțiră în inimile aliaților noștri sămânța unei invidii și a unei dușmăni care cresc cu atât mai mult cu cât se înmulțeau numărul succeselor și al voiniciei ostenilor noștri

Noi ne facem pe atunci iluzii mari cum că la timp când opera începută atât de bine va fi încoronată cu succesul definitiv, când strălucirea vitejescelor fapte ale luptătorilor noștri vor eși atât de mult în evidență în cât vor isbi chiar ochii celor mai orbi și vor inflăcăra sufletele celor mai sceptici. atunci fericitele rezultate ale cooperării noastre alături de armata rusă vor fi și mai apreciable, și răsplata va fi la înălțimea sacrificiilor, dar amăgirea nu ținu mult și cruda realitate unită cu neagră ingratiitudine veniă alergind ca să ne smulgă din lumea visurilor împodobite cu frumoșe himere, spre a ne arunca în întunerecul decepțiunii celei mai amare, chiar în momentul în care ne era lumea mai dragă.

Rușii cari dobândise de la noi ajutorele cele mai reale venite tocmai la timp, Rușii cărora le dădusem cu avânt și generositate chiar sângele cel curat al copiilor patriei noastre, ca să-i scotem din cursa în care căduse în vizuina Plevnei, Rușii pe care 'i am scăpat derușine și peire, dădură la o parte virtutea recunoștinței, uitară jurământul cu care s'aun legat d'a ne respecta și păstra ne atinse strămoșescele noastre drepturi, și după ce ne veduse la faptă și se incredințase că suntem vrednici nu numai d'a-i egala ci chiar d'a-i întrece, în loc d'a se bucura și d'a profita de folósele vredniciei noastre, aș găsit mai nemerit să ne bârfească, să ne batjocorescă, să ne arunce în

față disprețul lor de cîocoi scăpați de nevoe și să întunece faima faptelor noastre. Aū mers și mai departe, aū cutezat să tăgăduiască în scrierile lor oficiale privitoare la răsboiū isprăvile săvîrșite de ai noștri și mărturisite chiar de împăratul lor, ba chiar să ne ignoreze și să nu ne pomenesca numele, ca cum nici n'am fi luat parte la răsboiū alături de oștile lor, și încă ce-va și mai odios, să ne împedice ca în viitor să nu ne mai distingem și să culegem noi laurī.

Rolul ce ne prăgăti pentru viitor statul lor major fu acela d'a executa numai simulacre de lupte obositoare, primejdioase și fără de vađa, care să mascheze adevăratele lupte ce vor fi săvîrșite numai de Ruși, pentru ca cu sacrificiul și osteneła noastră să culégă numai ei nisce laurī lesne căștigați și culeși fără mari sacrificii. Acest plan de răsboi fu îndoit mai odios, căci a fost alcătuit ast-fel ca să pară a fi în acord cu planul M. S Domnului nostru, și combinat cu atăta meșteșugire ca să nu pótă fi înlăturat. El fu adoptat de M. S. dar când fu la aducerea sa la îndeplinire, atât M.S. cât și vrednicii săi ostași sciură să execute și rolul șters ce li se rezervase cu atăta vietejie și să se distingă așa de evident, în cât să atragă din nou admirațiunea celor ce n'aveau interes d'a ne bārfi.

Și-aū făcut ostașii noștri datoria până la sfârșit, și-aū încununat de mai multe ori frunțile cu cununele biruitorilor prin bărbăția ce aū desfășurat în focul luptei, aū schimbat chiar ne-succesele în succes și într'atâtea prilejuri de laudă și admirațiune, dar cu tóte acestea de efectele pismeii și ale geloziei tot n'aū scăpat. Când fu la răsplată după terminarea răsboiului, precum scim, în cele din urmă ei ne-aū smuls o cóstă diu corpul nostru, o fâșie din carnea noastră și un mădular din ființa noastră spre a o alipi pe lângă uriașul lor teritoriū. Mulțumită invidiei scornită de vrednicia cu care am scăpat de peire un colos, pe Rusia, noi Români ađi plingem încă pierderea unei suriōre scumpe, pe iubita noastră Basarabie care nu mai face parte din patria română. Sfinta Rusie ne-a hrăpit o bucată din corpul nostru, și oficerii săi, uitând relațiunile prietenesci și ne intreruptele manifestațiunii de amicitie ce aū

arătat ofițerii noștri în bivoacuri după ce s'a bătut alături, nu s'a ușfiit d'a lua în rîs și d'a bațjocori atât prin acel grai u cât și prin scris pe frații lor de arme, pe vechii lor camaradi, pe aceea cu care mergeu mîna în mîna la foc, la isbîndă și la petrecere, pe acei care'i au tratat ca pe nisce adevărați frați, și au îndrăsnit să falsifice adevărul istoric, să tăgăduiască evidența și să nesocotască mărturia atator ómeni competenți și imparțiali, înaintea cărora s'a desfășurat evenimentele, și să denaturede faptele implinite, prezentând în culori întunecóse și defavorabile chiar faptele cele mai strălucitesăvârșite de oștenii Români. Unii din scriitorii Ruși au fost și mai drastici, au găsit de cuviință să ne ignorede și nici măcar să ne pomenesca, atribuind Rușilor faptele săvârșite de Români.

Din norocire însă trecând timp la mijloc, vremea care tóte le șterge, le modifică, le potrivește și le îndrăptă, s'a însărcinat ca să ne rěsbune, nu după legile biblice prin ochi u pentru ochi u și dinte pentru dinte, ci conform legilor umanitare ale creștinismului: prin luminarea minților întunecate și prin triumful adevărului. Ađi dreptatea noastră a fost scóasă la iveală, lumina a eșit de sub obroc și Europa întregă ne apreciază ast-fel cum merităm. ne stiméză și ne prenumără cu mulțumire între statele Europene de care trebuie să se ție sémă în cumpăna echilibrului oriental.

Chiar Rusia care a mers într'un moment critic pînă în extremitatea d'a ne amenința cu desarmarea armatei nóstre, după ce a auđit pe Domnul nostru răspondând : armata care a sciutșă culégă laurii biruinței pe câmpiele Plevnei se póte nimici prin numér covirșitor, dar nici o dată nu se póte desarma, a muiat vocea, a renunțat la atitudinea dușmănosă de mai nainte, a început să caute a întreține cu noi relațiuni de bună vecinătate mai prietenesci, și a făcut Domnului nostru. după ce a devenit rege, o priimire mai mult de cât amicală, o întămpinare triumfală.

La tóte aceste doveđi de amiciție sinceră și neinfluențată prin nici un interes afară de acela al restabilirei bunelor relațiuni, Români u au rěspuns cu inima deschisă prin manifes-

tațiunii de aceeași natură, pentru că Românii în tot d'auna au iubit națiunea rusă și au urit numai guvernul ei despot și asupritor. Rusul se aseamnă până la ore-care puncturi cu poporul român; el e bun, blind, prietenos, generos, lesne de condus, nevindicativ și lesne iertător; afară de acesta e legat cu poporul român prin comunitate de religiune, prin relațiuni de bună vecinătate consacrată printr'un trecut de mai multe secole și chiar prin recunoscință, căci Românii n'au uitat nici o dată serviciile priimate în trecut, și ingrati-tudinea nu e o burueană rea care pôte să crească prielnic pe pământul românesc. Asemenea asemănări și relațiuni ar fi avut dreptul să lege între ei și noi nisce legături ce nu s'ar fi putut prin nimic desface, dacă politica guvernului rusesc ar fi fost alta și dacă gânduri rele, gânduri de cucerire și de subjugare n'ar fi fost hrănite de conducătorii sei față de noi.

II

Bătălia de la 6 Septembrie.

Pe când în piepturile generalilor și ofițerilor ruși încă ferbău fără încă a izbucni ura și gelozia, pe când zavistia și pisma încă clocoteau în fundul inimelor în care se plămădiseră, pe când veninul abia se forma și armele de răzbunare abia se făureau, ai noștri se luptau mereu cu morțea, o trânteau mereu la pământ ca iar să se scoale gata de luptă și iar s'o trântescă, și și vărsa într'una sângele pentru ca să oprască pe Turci d'a face o spărtură printre rîndurile noastre și d'a ne pune între două focuri. Precum am spus mai sus, Români din reduta Grivița respinsese de la 30 August și până la 5 Septembrie trei atacuri ale Turcilor din reduta No. 2; în seara de 5 abia se odihneau după al treilea atac nereușit și după ce și numărarea perderile care din norocire nu erau prea însemnate, și după ce îmbucară ceva, tocmai se pregăteau să se culce lângă parapeturi aproape cu arma la mână, când iacă că de odată sentinelile dădură alarma și chemară pe oșteni iarăși la luptă. Iată ce se întâmplase. Cu tot întunericul unei nopți fără de lună și înorată ele dăriră scoborîndu-se din tabia turcască noi coloane de atac care vrău să se folosescă de întunericul nopții și să surprinză pe ai noștri nepregătiți. Cum dăriră pe dușmanii strecurându-se prin negură, sentinelile care fuseseră într'adins alese dintre cei cu vedere mai ageră, semnalară cercarea, dătură alarma și dușmanii fură primiți cu salve de puști bine nutrite care puse pe gônă pe năvălitori mai înainte d'a cerea

un suișiu' pe parapeturi. De aci încolo noptea se petrecu' în li-
msce, dar somnul nu se mai lipi de cei din tabăra română.

A doua zi din cauza acestui atac se hotărî aducerea la în-

Bombardarea Griviței No. 2 în ziua de 6 Septembrie 1877

deplinire a hătărîreii unui consiliu de război ce avusese loc
în ziua de 4 Septembrie. Românii se hotărî să pună capăt a-
cestor năvăliri prea des repetate, care țineau mereu cu arma

la mână pe apărătorii Griviței, și să încerce d'a pune mâna pe reduta No. 2 care se afla la o depărtare numai de 350 pași de reduta noastră, și care prin apropierea sa împedica strângerea cadavrelor din valea plângerei și amenința împrejurimile cu vițierea atmosferei prin mirosul împrăsciat de cadavrele în putrediciune ca dacăeă ne îngropate în mijlocul ei. Colóna care avea să încerce acest atac fu compusă din batalionul al 2-lea din regimentul al 15-lea de dorobanți comandat de majorul Nicolae Ioan, batalionul al 2-lea din regimentul 1 de linie comandat de maior Rădulescu, regimentul al 9-lea de dorobanți comandat de majorul Handoca și cele două batalioane din regimentul al 7-lea de linie comandat de majorul Grigorie Ioan, care avéu să formeze rezerva de susținere. Intreaga colónă fu pusă sub comanda colonelului Otton Sachelarie.

Des de diminéță tóte tunurile din forturile românesce începură să verse foc și bombe spre Plevna și spre reduta No. 2, și acéstă bombardare dură mai multe ore. După ce fu ast-fel preparat terenul de luptă, la ora 1 după amiazi colonel Sachelarie dădu semnalul de atac, și imediat colóna de infanterie porni d'a dreptul din satul Grivița, apucă spre reduta inimică prin cele două ramuri de apropiere și prin o paralelă cu drum acoperit, care pe atunci scurta abia cu aprópe o sută de metre distanța dintre cele două redute, și după ce se vădura în capătul ei, braviți ostași din al 15-lea de dorobanți care mergeu înainte în frunte cu maiorul Nicolae Ión, eșiră repede din șanțuri și se defășurară în tiraliori, avënd în frunte ómenī care purtau în cap gabióne pentru umplerea șanțurilor și scări pentru suirea pe parapete. Cele alte truperemase în paralele și asceptară cu arma la mână rezultatul primului atac.

În momentul în care încăerarea deveni generală și sórta victoriei în cumpănă, curagiosul major Nicolae Ión cădu străpuns de glónțe și muri în fruntea vitejilor săi; din cei patru comandanți de companie Căpitan Năstase Ión fu ucis, iar cei alți trei răniți, și mulți soldați plătiră cu viața frumosul exemplu ce dădură urmașilor lor. Într'acést timp batalionul 2 din regimentul 9 ocupa extremitățile drumurilor aco-

perite. Vădind că cei din al 15 după căderea comandantului lor au început să slăbescă, alergară în colone de companie în ajutorul lor pe când încă se luptau în șanț, dar Turcii din reșta Bucova și cei din Grivița concentrară asupra lor focuri încrucișate de glonțe și șrapnele care 'i luară în flanc și le causeră pierderi foarte simțitoare. În urma acestui foc violent maior Handoca și mai mulți ofițeri fură răniți și batalionul fu oprit d'a merge înainte.

Față cu această împrejurare Colonel Sachelarie comandantul colonei care făcuse de la început greșela d'a nu 'și trimite de o dată toate forțele de care dispunea către inamic spre a 'l năbuși cu numărul lor, ci le trimesese pe rând în pachete de câte un batalion care era inferior forțelor turcești din fort, mai trimise și batalionul al II-lea din regimentul I-iu de linie spre a întări atacul și a 'i da impulsione. Acest batalion porni sub comanda maiorului Rădulescu, și merse cu așa mare avânt, în cât nu se opri de cât la marginea șanțului în care se adăpostise trupele din regimentul 15 de dorobanți care încă schimbau focuri cu Turcii din tabie. Ajungând acolo nu putură să meargă mai departe căci fură întemperați de un foc foarte viu din partea Turcilor care primumise trupe proșpete din tabăra întărită de la Bucova prin drumuri acoperite și le causeră mult rău, rănindu-le mulți ofițeri și ucigându-le mulți oameni. Cu acea ocazie cădu căpitan D. Călinescu ofițer din statul major care însoțise trupele de atac ca amator, și care muri pe dată fiind isbit drept în frunte de un glonț. Tot atunci fu ucis și căpitanul N. Bordeanu din al 3 batalion de vânători, ofițer atașat la marele cuartier general domnesc, care cădu isbit în cap pe când transmitea ordine de la comandantul suprem la capul colonei.

Împreună cu acest batalion merse și cel din al 9-lea de dorobanți, și săriră cu toții în șanț, dădură mai multe asalturi parapeturilor și făcură mai multe cercări ca să le escaladeze și să învingă îndărătnica împotrivire a Turcilor, dar de surda fură toate eforturile eroice desfășurate de cele trei batalioane române, căci în cele din urmă numărul covârșitor

al dușmanilor ce mereu se înmulțeau copleși pe Români și începu să-i debordeze.

Cu toate acestea colonel Sachelarie nu se dădu bătut, ci mai făcu o ultimă cercare cu cele două batalioane de rezervă, pe care le scose din prima paralelă în care stău tupilate și le ordonă să meargă în ajutorul trupelor învăluite de dușman ca să le dea sprijin. Mai înainte eși din paralelă batalionul 1-iu din al 7-lea regiment de linie în frunte cu Maior Pega ; el sări cu holărire peste parapetul paralelei și se asvirli cu avânt înainte, dar abia sosi în marginea șanțului redutei, și precum se exprimă D-l Th. Văcărescu, a cărui narațiune reproduc aci aproape în mod exact, plăti și densusul cu prisos sângeroasă deciuială a morții.

Vedind cum că cu forțele puse în mișcare nu se putea lua reduta turcească, vedind că cu toată stăruința și bărbăția batalionelor care intrase în foc nu se putea înfringe împotrivirea vrășmașului, și chibzuind cum că trimeterea altor trupe ar reclama o acțiune prea întinsă, poate chiar generală, care nu ar fi fost în acord cu planul general de curind adoptat, și ar fi impus oștirea noastră nișce sacrificii prea mari și în disproporție cu scopul urmărit, M. S. Domnitorul care urmărise toate peripețiile luptei din înălțimea redutei No. 1, transmise colonelului Sachelarie ordinul d'a suspenda atacul și d'a retrage din foc trupele sale, acoperindu-le cu al doilea batalion din al 7-lea de linie. Lupta se termină la 5 ore seara.

Acastă tentativă neisbutită costă pe ai noștri : 5 ofițeri și 123 soldați morți, precum și 15 ofițeri și 452 soldați răniți. Oficierii morți fură: Maiorul Nicolae Ion, căpitanul Năstase Ion, căpitanul Bogdan Nicolae, locotenentul Călinescu și sublocotentul Dănescu. Perderile fură simțitoare, poate chiar prea simțitoare pentru o cercare făcută în proporțiile unei recunoșceri, dar această cercare fu mângăitoare atât pentru Căpetenia armatei noastre cât și pentru toți generalii săi, pentru că dovedi încă o dată că oficierii și soldații noștri erau înzestrați cu reboinică vitejie, cu voinicese avânt și cu o generoasă abnegațiune cu care bucuros își varsă sângele pentru patrie.

După încetarea luptei și retragerea oștilor române, Turcii își exercitară și de astă dată vechiul și barbarul lor obicei. Cum se inseră se coborâră în șanțuri precum și în trista *vale a plîngerii*, și începură să profaneze pe morți tăindu-le nasurile și urechile și să măcelărească pe răniții prea grav căți nu putuse să se retragă împreună cu cei rămași sănătoși. Cadavrul maiorului Nicolae Ioan și al căpitanului Năstase găsiți morți în șanțul redutei, fură spintecate cu topórele, și corpurile unora dintre răniți fură mutilate în modul cel mai oribil pe când erau încă în viață. Chiar sanitariii care profitase de lumina zilei și începuse să adune pe răniți după câmpul de luptă sub adăpostul crucei roșii, fură neîntrerupt improșcați cu salve de pușci și împiedicați d'ași îndeplini umanitara lor sarcină.

Dupa încetarea luptei, Domnitorul merse la ambulanță de vizită pe răniți. El găsi acolo pe căpitan Bogdan care era încă în viață dar cu pantecele spintecat de o spărtură de obuz, și vedîndu-l mai întâiu îi adresă cuvinte dulci și mîngâioase, și după aceia îi puse pe piept Stéoa României, și îi dădu speranțe pe care nici murindul nu mai hrănea; cu ea pe piept muri peste noapte tînărul eroú în flórea virstei, răbdând cu tãrie slăvitul martir pentru patrie și îndurând cu stoicism mórtea bravilor.

Acéstã luptã micã în proporțiuni dar mare în ochii Românilor, căci fusese suportată numai de Români fără concursul nimãruí, produse între Români o impresiune fórte mare și fórte durerósã, mai mare și mai durerósã de cât cea dela 30 August, de și perderile de atuncí fusese cu mult mai simțitóre ca cele de acum. Sub impresiunea acestuí sentiment mãhnitor, atât autoritãțile cât și clerul și întréga populațiune romãnã hotãrãrã ca sã serbeze ziua Sf. Mãrii cei micí care cade la 8 Septembrie și care pentru Creștini e și de bucurie, printr'un doliú național general; așa dar într'acea și se fãcurã parastase, panachide și pomeniri pentru morți în toate bisericile creștine și în tóte templele ebreesci din țerã, și toți locuitorii purtarã doliul într'acea și de jale.

Pe când infanteria și artileria pe marginea din dreapta Vidului muncéu din rășputeri spre a'și întări pozițiunile, cavaleria română unită cu cea rusescă ocupa marginea cea stângă a sa și își da toate silințele putincioase spre a menține asediul prin colónele lor volante până ce vor sosi tocmai din Polonia guarda imperială care fusese chemată pe câmpul de rășboiă imediat după dezastru de la 18 Iulie, și care întârđia de a veni.

Misiunea ce fusese încredințată cavaleriei fu grea, căci ea dispunea de prea puține trupe de artilerie călărétă și de prea puține tunuri, și nu dispunea nici de loc de infanterie; cu toate acestea ea își îndeplini sarcina cu demnitate și distincțiune, precum vom vedea într'un capitol viitor special.

III

În toamna anului 1877.

În urma acestui atac nereușit, Româniî de o cam dată renunțară d'a mai face asemenea cercări îndrăsnețe și cu rezultat problematic, mai cu sêmă că peste scurt timp sosi tómnă, și tómnă dintr'acel an nu semănâ nici de loc cu seninele și frumósele nóstre tómnă de alte dăți.

În România și Bulgaria de ordinar în timpul tómnăi domnesce un timp frumos, cerul e fórte adesea senin și atmosfera e călduță și liniscită. Un sóre strălucitor înveselesce întrú cât-va natura ce se îndruméză spre apus, și face să pară ma puțin trist apusul vereî, precum și vederea arborilor ce mereú se despóe de frunđe și a pământului ce se acoperă într'una de un línfoliú de foî îngálbenite și imediat uscate. Pareă natura printr'acéstă seninătate aprópe permanentă care risipesce întristarea, ar vrea să mângâe pe om și să'l facă să uite instinctiva máhnire ce'i scornesce în suflet gândul că se apropie iarna.

În anul 1877 tómnă atât în România cât și în Bulgaria nu semănâ cu tóte tómnăele, ci fu frigidósă întunecósă, burnițósă, prea adesea ploióasă și în majoritate rea și urită. Ploa aprópe fără conténire, bătea vîntul adesea, nisce vânturî care rupéú crăcile din copaci, căzuse din vreme brumă grósă care răcise atmosfera de timpuriú, și cînd nu ploa saú măcar burnița atunci cel puțin cerul era înorat și vîntul sufla rece. Pe asemenea vreme petrecerea în tabără sub corturî și mai cu sêmă în sanțurile paralelelor devenea grea și chiar insurpor-

tabilă, căci pe lângă frigul ce domnea și care devenea din ce în ce mai simțitor pentru dorobanții noștri care erau pirpiriți îmbrăcați, numai cu bluze de pânză și cu mantale subțirele, se mai adăoga și alte multe neajunsuri supărătoare și îngreuiătoare traiului în campanie. Pământul mereu ud de desele ploii se desfunda, se transforma în noroi clisos și într'o mocirlă insuportabilă, și viața în tabără și sub plóia de glónțe, amestecată cu noroiul până în genuchi devenea din zi în zi mai anevoioasă.

Cu toate acestea bravii noștri luptători la început își ridău cu dispreț de suferințele ce le causeră frigul și plóia precum își ridău și de bombe și glónțe. În luna lui Septembrie ei nu cârtiră, nu reclamară și nici nu se descuragiară, căci erau deprinși d'a casă cu necazurile și cu vremurile rele; suferințele din toate zilele le îngroșase pielea, și sciau ei ce e suferința și răbdarea. Dinții le clănțănău, și ei ridău, picioarele la înțepeneau de frig, și ei jucau, mâinele le înghețau, și ei se sbeguiău ca să se încăldescă, ast-fel că înfrunău suferința glumind, spuind snóve și cântând.

Peste scurt timp însă veni un dușman mai rău și mai grósnic ca toți, pe la finele acelei luni se ivi fómea care le puse la cea mai crudă încercare curagiul și bărbăția lor. Grósnică fu cercarea, aprópe doué săptămâni ei nu mâncară alt de cât pesmeți udați de plóe și porumb fiert, și cu toate acestea spre onórea și mândria vitejilor noștri, ei eșiră triumfători și în urma acestei crude încercări. Este sciut că intendența noastră nu prea dispunea de mijlóce prea mari, prin care să asigure continua și neîntrerupta aprovizionare a oștilor ce se luptău pe pământ strein; această lipsă de mijlóce îngreuna câte odată traiul soldatului și chiar a ofițerului român pe câmpul de resboi, și une ori îi făcea să ducă lipsă chiar de cele mai indispensabile alimente necesare întreținerii vieții. Aceste lipse câte odată se repetau fórte des și une-ori durau cam mult.

Rusia e o țara mare și puternică, cu resurse vaste, cu numerar imens și cu credit aprópe nelimitat. Ea transporta prin miliónele de pahonți ai săi pe care printr'un ucaz împărătesc

și urnise din satele lor și îi pornise spre câmpul de război, însoțiți de nenu cărate care încărcate cu proviziuni; ea străngea prin rechiziție din România, în virtutea convențiunei încheiate cu guvernul român, cantități imense de proviziuni, și priimea în fie-care și în numele Crucii Roșii din întreaga Europă convoiuri întregi încărcate cu de toate, din care mai nici odată n'au făcut parte ca să dea câte-ceva și Românilor. Țăranii Români s'au spetit, ei și vitele lor, cărind într'una provizanturi de hrană pentru armata rusă, și cu toate acestea din când în când acea armată a îndurat lipsuri simțitoare, căci grănic de mult mănâncă soldatul care se bate, mai cu seamă după o zi de război. Cum dar putea să fie mai favorabil tratat de sorță soldatul Român care era lipsit de toate aceste înlesniri, care era silit să se aprovizioneze numai din țera sa, și mai cu seamă numai din Oltenia, căci Muntenia și Moldova servéu de grănare exclusiv Rușilor, și din el Români luaū numai aceia ce Rușii nu vréu să priimescă? cum dar să nu se ivescă fometea în tabăra Românilor, când atâtea piedici le staū în cale?!

Ei din străinătate nu priimiră mai nimic, pot dice chiar nimic, afară de ore-care material de pansament și de medicamente, precum și o cantitate ore-care de cordialuri pentru crucea roșie; țera lor era săracă, nu dispunea de numerar cu care să plătescă în bani ghiață aceia ce le trebuia; ei n'aveū altă resursă de cât p'aceia d'a libera chitanțe de rechiziție care fură plătite până la o para după război, dar care pe atunci se credea că cu bună seamă vor fi plătit la sfântul așteptă; ei se aprovionaū prin rechiziție, adică cu zorul, de la locuitorii cari daū de silă, creșând că daū de pomană, și ascundéu ce era mai bun spre a'l vinde pe bani Rușilor; în urma acestui tablou ori cine pôte să și închipuiască dificultățile ce întâmpina intendența armatei pentru ca să și procure cele necesare pentru hrana armatei din Bulgaria. Noroc că generositatea publică care între Români e foarte mult dezvoltată, și cu acea ocaziune luă niște proporțiuni admirabile, noroc că veni ea ca să mai îndulcescă întru cât-va și din timp în timp să ușureze viața soldatului nostru pe câmpul de război.

Acea viață era grea și prin faptul că Bulgaria era o țară cu totul sărăcită și devastată care nu putea procura luptătorilor nici o rezervă. Mai înainte d'a începe, războiul creștin și cu mult mai înainte de trecerea Rușilor peste Dunăre populațiunea fusese jefuită și sărăcită de Bașibujucii și Cerchezii Turci care devastase atât satele cât și orașele din vecinătatea marelui fluviu, iar populațiunea turcăscă de la trecerea Dunărei încoă, își luase tot avutul, îl încărcase în care, pusese d'asupra lor femeile și copiii, trecuse împreună cu ei în Rumelia peste Balcani și lăsase satele pustii, ast-fel că oștea Română care se întemplantase să ocupe pozițiunea cea mai devastată nu putea să și procure lanevoe nimic de la localnici prin rechiziție.

Pe lângă aceste piedici se mai iviră și altele; Poporul bulgar e din fire strâns la mână, puțin darnic și foarte puțin milos. De și creștinii, adică Rușii și Români, venise în țera lor ca să i scape de robie, totuși majoritatea Bulgarilor priveau pe creștinii ca pe niște contropitori și i trată în consecință. Ceii ce dispuneau de ore care reserve de produse, de alimente, precum de reserve de vin, cea mai mare parte luată cu japca din casele Turcilor bogați, după ce aceștia fugise și abandonase tot în voia întâmplării, de îndată ce rămăsese singurii stăpîni, căci ei nu fugise, toți aceștii norocoși stăpînitarii de lucruri streine, săpase gropi adânci și ascunsese în ele toate proviziunile furate și le acoperise cu pămînt. După aceia când veniră Rușii și Români și la cerură de mîncare, ei răspunsese: *nema*, adică *n'am*, și refușară d'a da aceia ce avéu, chiar când li se oferea sume însemnabile de bani, de teamă ca să nu și dea la iveală comorile ce ascunsese. Fusese atîta de tari la inlmă bunii noștri vecini în cât preferase ca mai bine să lase pe mîntuitoarii lor să móră de fîme de cât să și compromită posesiunea unui avut ce nu era al lor.

Acéstă stare de lucruri miserabilă se agravă și prin câte-va întâmplări de forță majoră care intrerupse pentru cât-va timp circularea convoiurilor de aprovizionare. În ziua de 25 Septembrie un vînt puternic care bătut o zi și o noapte fără de intrerupere, rupse unul din otgónelle ce lega între ele pontó-

nele peste care era aşezat podul dintre Turnu Măgurele şi Nicopole, desfăcu podul drept la mijloc şi întrerupse comunicaţia între ambele maluri ale râului şi lăsă carele încărcate dincoă. Acastă întrerupere dură vr'o câte-va zile până ce fu adus un nou otgon din Craiova unde era depozitele serviciului de pontonierii. În timpul acestei întreruperi armata română îndură o lipsă foarte simţitoare care o făcu să încerce suferinţe mari şi chiar lipsă de hrană. Într'acele zile o mare parte din soldaţi îşi complectară nutrimentul cu porumb verde şi cu struguri copti culeşi cu expunerea vieţii de prin viile şi porumbiştele Turcilor dintre redute. Cu acea ocazie se lăţi în glumă şi rîdînd înfiorătoare legendă cum că Românii au aflat, siliţi de lipsă, metoda d'a face jumări fără ouă şi untură, precum Turcii din Plevna aflase la rîndul lor, siliţi de aceeaşi cauză, d'a face pilaf fără orez şi unt. Pe semne amîndouă oştile inimice au îniocuit ce le lipsea prin bobe de porumb fiert cu apă şi cu sare, singura provisiune ce puteau să capete, şi aceia prin culesul porumbului din holdele dintre parapete.

Această sărăcie, această mişerie şi această tortură fizică şi morală fu suportată de voinicii noştri cu răbdare, cu filosofie, rîdînd şi făcînd glume cum e deprins să fie Românul ori de câte ori se află într'un greu impas. Când le era fîome ei cîntau, când le era frig ei jucau ca să se desmortească, şi când vedeau pe câte unul că era desgustat şi descurajat, ei îl îmbărbătau, îl încuragău şi îi spuneau fel de fel de snove şi de gimbuşuiri ca să 'şi uite supărarea şi să-î trecă necazul. Adesea n'au avut ce îmbuca în decursul unei zile întregi, dar n'a trecut şi lăsată de la D-deu în care dînsii, în orele libere ce le rămînea din când în când, să nu tragă câte o horă sau câte o bătută strajnică, în sunetul vre unui fluer de fost cioban, sau a diblei vre-unui fost lăutar. Veni însă o vreme în care cîntecele se mai rariră şi în locul lor se ivi cărtirea. Iată care fu cauza :

Cu cât trecea timpul şi cu cât se apropia iarna, cu atât traiul în şanţuri devenea mai anevoe de suportat, căci vremea se făcea din zi în zi mai rea. E sciut că Românul şi mai cu sémă ţăranul, e prea mult răbdător, prea pilos şi prea învăţat cu ne-

cașurile și cu vremurile rele; el suferi cât p^ote omul să sufere fără să murmure, dar veni o dată vremea când din cauza deselor ploii pământul începu să se desfunde cu totul și să se transforme într'o ciorbă de mocirlă care prin șanțuri începu să treacă peste glesne. A sta o ȃi într^ogă într'acea mocirlă și chiar a dormi în ea atunci când fie-căruia îi venea rindul să facă schimbul de nopte, era ceva cu totul peste răbdarea puterii omenesci, și cu toate acestea Români răbdară și acea tortură fără a'și părăsi locurile; ba chiar și dormiră în picioare rezemați de pereții parapeturilor.

Impovorați de atâtea greutateți care din ȃi în ȃi deveneau nisce focare de felurite bóle, mai cu s^emă de tiphos și de desinterie, care trimeteau pe mulți la spital și de acolo în morimint, un număr de dorobanți din norocire nu îndestul de mare, și acela compus din rezerviști, mare parte capți de familie împovorați cu multe greutateți, precum și de orășeni din apropiere de Dunăre nedepriși cu greutatețile strapațelor, începură să murmure, să se scobore în silă în șanțuri și să c^eră în gura mare răsboiul, un atac contra Griviței No. 2, după care p^ote ar fi venit mult dorita pace, și începură să dor^esă chiar m^ortea care ar fi fost cu mult mai de preferat de cât acea viață chinuită care 'i prăpădea fără nici un folos și le rărea în vād de ochi rindurele trimițuod în fie-care ȃi la spital ȃeciuri de omeni eșiți bolnavi din paralele.

— Înțelegem strigară într'o ȃi uniđ din ei în gura mare intrind în șanțuri, înțelegem să ne bage în foc, să ne c^eră jertfa vieței, să ne pretindă a ne vărsa sângele pentru ț^eră și st^eg, pentru că am jurat și datorî sîntem să ne ținem de jurămint căci sîntem soldați și ast-fel ne calcă datoria să facem, dar ca să murim de f^ome și de frig stând cu mâinele în s^an în șanțuri cu noroiul și apa până la genuche, și dintr'astă pricină să murim prin spitale de lingore și colică, fără a ne jertfi viața pentru binele patriei, mai n'o înțelegem și nici nu e crestineșce și omenesce lucru din partea șefilor noștri ca să ne pretindă asemenea jertfă. Trebuie sa înceteze ac^estă viață de șibolanî și de br^oște că nu mai merge, nu mai putem răbda.

Aceste vorbe  ise a a în v nt, iar nici de loc adresate cui-va, fură aude, purtate din gură în gură  i comunicate  efilor care le transmise celor mai superiori ca ei. Aceştia ordonară să se facă într'un mod discret o anchetă minu iosă  i să fice de responsabilită ile. Acea anchetă constată că caporalii  i sergen ii ce e drept  si făcuse datoria în conştiin ă  i ca adevăra i oșteni, adusesese fie-căruia aminte jurămintul ce a depus cu m na pe cruce atunci c nd a intrat sub stég, le a spus că via a de soldat e un  ir ne sfir it de sacrificiu, de devotament, de abnega iune  i de muncă fără de preget în folosul binelui ob tesc ; le-a  amintit că chiar a casă în căminul lor n'au dus o via a mult mai bună  i mai îndestulată,  i'ia  mbunat spuindu-le că starea lor de strimtorare, de lipsă, frig  i necazuri e  mp rtă it  de to i: de vodă, de generali, de coloneli, de oficeri  i p n  la cel din urmă soldat,  i a  reu it să opréscă l tierea r ului  i să readucă pe calea cea bună pe mulți r t ci i, dar a  mai rămas încă c  i-va care nu  nceta  d'a c r i  i d'a cere ca cei mari să'i ducă în foc spre a se sfirși o dată resboiul.

Aceste murmure, pe care a i, după un timp de 25 ani de tăcere, cred că nu fac rău să le scot în eviden ă, în interesul adevărului istoric,  i într'adins spre a scóte în relief soliditatea educa iunii militare a o teanului român care a resistat ispitei  i nu s'a luat după relele exemple, ci le-a  n bu it  i înlăturat printr'o conduită admirabil de corectă, fură comunicate de oficerii colonelului Angelescu comandantul Divi iei a IV care ocupa Grivița No. I  i paralelele din jurul său,  i de acesta generalului Al. Cernat comandantul general al armatei române presun  i  efului statului major român. Aceste sciri provocară oare-care nelinise  i o consfătuire intimă între  efi, în urma căreia colonel Angelescu fu însărcinat să supue casul M. Sale.

Colonel Angelescu care era un partisan convins  i fanatic al scólei celei vechi, adică a surprinderilor, atacurilor  i asalturilor cu baioneta, a luptelor corp la corp  i al actelor de bravură sgomotoase  i cu mare efect, supuse casul M. Sale,  i'  ceru autorisarea d'a linise spiritele printr'o nouă luptă,  i

printr'un nou atac al Griviței No. 2, și își apără ideia sa favorită cu zel și cu multă căldură. El comunică cum că nu numai soldații dar chiar și oficerii îi cereau cu oare care insistență să precipiteze lucrurile, să iasă din pasivitate și să-î bage cu un moment mai curînd în foc, pentru ca să termine mai în grabă cu războiul, și în urma acestui preambul împărtăși M. S. știrea privitoare la murmurile soldaților care nu cereau alt de cât să 'î trîmită mai curînd în foc ca să se bată cu Turcii, ca ori să învingă și să se reîntoarne mai din vreme a casă spre a-și vedea de munca câmpului, ori să mîră și să scape de chinurile din paralele și de necasuri. După ce-î împărtăși toate cele mai de sus, rugă pe M. S. ca să-î dea voie ca să încerce un nou atac cu care pôte ar pune mîna pe proclata de Grivița No. 2 care cauza oștilor române atâtea supărări.

După ce ascultă toate cele înșirate mai sus, cu cunoscuta Sa răbdare și atențiune, M. S. respunse colonelului cu tactul, cumpănirea și dragostea ce simte pentru soldații seî atât de bine cunoscute și just apreciate de totă lumea, că cunoscea prea bine pe osteniî sîi, că era convins că în armata română disciplina e prea adînc înrădăcinată, ast-fel că formează credul tuturor ce au depus pe steag jurămîntul că vor suferi toate neajunsurile și chiar mórtea pentru el și țară, prin urmare nu privea acele murmure de nemulțumire de cât ca produsul unor supărări trecătoare cauzate de nisce suferințe care sunt strîns legate de starea de rebel. După ce începu ast-fel, termină declarînd că era convins că atunci cînd vor fi puși la cercare toți osteniîi își vor îndeplini întreaga datorie cu credință și cu zel, și că murmurele se vor spulbera întocmai ca negura trecătoare bătută de o bîră de zefir înviorător. După ce laudă ast-fel cum merita spiritul de disciplină ce domnea în armata Sa, M. S. spuse colonelului că exigențele strategice momentane, îi dicta să-și menajeze forțele, să menție asediul simplu fără de acțiunî îndrăznețe și nefolositoare care l'ar fi costat sacrificiî inutile, și termină recomandîndu-î cu un ton ferm și cam apăsător, ca în viitor să nu mai dea atențiune svonurilor pasageres lipsite de ori-ce importanță și serioșitate, și

să se păzească d'a mai deveni ecoul unor încercări de indisciplină, din norocire foarte isolate și lipsite de importanță. Îi mai recomandă ca să se silească să impue tuturor celor de sub comanda sa supunere orbă la ordinele priimate, respect și venerațiune în șefii lor și încredere absolută în dispozițiunile luate de comanda supremă, care singură e în pozițiune să știe tot, să vadă clar, să aprecieze oportunitatea sau neoportunitatea luării unei măsuri, și singură poate să ghicească momentul cel mai priincios în care să 'și trimită óstea la luptă cu perspectiva d'a se reinturna cu biruința drept răsplată.

După aceia M. S. mai îndulci tonul, și cu vocea Sa blândă și bine-voitoare întocmai ca a unui adevărat părinte, dădu colonelului explicațiunile necesare prin care lămuri causele care'l îndemnau să prefere asediul fără acțiunea unor încercări repetite de asalt, și d'a se opune din resputeri sforțarilor ce'și dau vechii generalii ruși d'a-l îndemna să iasă din rezervă și passivitate. M. S. îi spuse că armele cele noi introduse de curând în toate armatele care au făcut tirul mai repede, și mai cu seamă puscele cu repetițiune de fabricațiune engleză și sistem Winchester, care deja au încăput în mare număr în mânele ostenilor turci, au modificat tactica războiului, au îngreunat, dacă încă n'au făcut cu totul imposibil, atacul cu baioneta, făcându-l prea primejdios și prea costător de multe vieți, și au silit pe comandantul suprem să fie mai cu băgare de seamă în mânăuirea unei arme atât de periculoasă.

Ca dovadă îi dădu rezultatul zilei de 30 August, care fu opera marelui Duce Nicolae și a fostului șef al statului major general rus, care costă viața a mai bine de zece mii de bravi care muriră, ce e drept ca nisce eroi, dar nu produse prin jertfa lor fructele ce ar fi meritat atâtea sforțuri. M. S. n'a aprobat atunci efectuarea aceluși funest atac, ci în cele din urmă a trebuit să se supue majorității și să aducă la îndeplinire un plan ce combătuse, dar pe urmă l'a primit de nevoie, iar mai apoi după desastru a stăruit din resputeri și a reușit sa înduplice pe conductorii armatei rusesci ca să adopte planul său și să înlocuiască luptele eroice dar inutile prin prosaicul dar efi-

cacele asediū. Spre a ilustra utilitatea acestui nou plan, îi mai dădu iarăși ca exemplu și rezultatul atacurilor din zilele de 5 și 6 Septembrie, la care a consimțit numai în urma stăruinților sale și care l'a costat pierderea inutilă a 5 ofițeri și 129 soldați morți și a 15 ofițeri și 452 soldați răniți.

În urma acestor explicațiuni, îi repetă din nou să se astâmpe, să recomande același lucru și celor nemulțumiți și să ceru cu insistență ca să și dea toate silințele spre a îndulci traiul soldaților printr'o tratare mai omenosă și o hrană mai substanțială. Tot de o dată îi recomandă să le îmbunătățească adăposturile de odihnă, înlocuind corturile care din cauza vremii rele și a apropierii iernei devenise insuportabile, prin bordeie săpate în pământ și așezate în linii regulate care să fie căldurose, încăpătoare, igienice, bine aerisite și bine condiționate, și să comande de urgență în țară un număr orecare de cojocce cu care să se îmbrace de o cam dată cei ce ocupați pozițiuni înaintate în șanțuri pe unde frigul era mai simțitor, și să stărpescă noroiul din paralele prin lărgirea șanțurilor, săparea în malurile despre inimi a unor drumuri acoperite și să dea fundului șanțurilor o pantă de scurgere ca noroiul să nu mai fie atât de adânc și de mocirlos. Îi mai recomandă ca la răspântiile încrucișe paralelor să facă niște șanțuri cu mult mai largi, niște adevărate camere pătrate, pe care să le acopere cu pânză de corturi și să serve ca loc de întâlnire și de adăpost al guardelor celor mari precum și al detașamentelor de atac.

Un convoi de aprovizionare mergând spre Plevna pe drumul dintre Neapole și Verbița pe la finele lunii Septembrie 1877.

IV

În tabără și în paralele.

General Angelescu priimi lecțiunea cu supunere și resemnațiune și imediat se puse cu zel și cu ardore să aducă la îndeplinire ordinele priimate de la M. S. fără însă a renunța la scumpul său ideal, la preparativa mijloacelor d'a da cu succes asaltul în care și concentrase toate visele, gândurile și speranțele sale. Până să sosescă acel moment priincios, el grăbi repararea podului peste Dunăre și restabilirea comunicației; după aceia îmbunătăți întru cât-va hrana soldatului prin provisiunile ce sosiră după aceia din țară și prin furagiarea executată de regimentele de călărași ce operaū dincolo de Vid până prin pôlele Balcanilor, de unde foarte adesea se înturnaū aducând cu ei convoiuri întregi de care încărcate de toate ale hranei și de turme de vite mari și mici trimise de Șefchet Pașa pentru îndestularea Turcilor din Plevna. Aceste aprovizionări îmbelșugate îndulciră întru cât-va traiul soldaților și le făcu vięta ceva mai de suferit. Într'același timp *intendența* armatei se grăbi d'a aduce fără de zăbavă toate *cojócele* cite se găsiră în Turnu Măgurele, în Islaz, în Caracal și în Craiova, cu care se îmbrăcară cei mai rebegiți dintre cei din paralele, și se mai comandară și altele mai multe în București precum și în toate cele alte orașe din țară. De odată ce *intendența* inceptu să și desvolte activitatea într'acest sens, se grăbi să i vie într'ajutor și caritatea publică, care trimise fără zăbavă un număr

considerabil de cojoc, flanele, ciorapi și altele de aceeași natură care, ce e dreptul sosiră ceva cam târziu, adică după luarea Plevnei, și serviră de minune pentru înțolirea luptătorilor de la Smârdan și duprin împrejurimi.

Intr'același timp țaranii noștri care formaū marea majoritate a soldaților și mai cu seamă a dorobanților, își aduse aminte că erau plugari și că sciaū să mănuească de minune casmaoa, sapa și tărâncopul și că p'a casă ei singuri își făcēu casa; își mai aduse aminte că între munițiunea ce purtaū în spinare se afla și o casma (hârlet) care putea servi și drept lopată, și de îndată ce încetă plôea și vântul și se mai sbici pământul, se puse pe muncă, adică pe săpat, pentru a aduce și ei în ceea ce îi privea la îndeplinire unul din ordinele priimate de la Domnitor. Voinicii după câmpul de răsboiū se apucară cu aceeași ardore de adeverați voinici ca să sape în pământ gropi pătrate și aliniate întocmai ca stradele din satele lor, pe care le transformară în câte-va Țile în bordee largi, bine aerate, puse la linie întocmai ca o stradă și îndestul de bine ventilate, pentru ca cei ce le vor locui să supôrte în ele asprimea ernei fără de greutate.

După ce terminară cu săpatul gropilor, făcură din cheres-teaoa procurată de corpul de geniu pentru întărirea parapetelor grindii și căpriori pentru acoperămint, pe care 'i înveli cu scânduri, mărăcini, burueni și coceni de porumb smulși de prin împrejurimi, peste care aruncară pământul scos din gropi pentru a fi mai căldurose; apoi făcură la fie-care bordei uși de scânduri ne date la rindea și ferestre cu câte un ochiū de giam și mai făcură și câte un coș de nuele pentru fum. După ce se vădură cu case, dulgherii regimentelor făcură în fie-care bordei câte un pat lat în care să dormă d'a cu meziul câte doi-spre-dece soldați, și pe urmă soldații așternură pe paturii pae, pe care le înveliră cu zăblae de pânză grosă lungi și late, puse d'asupra lor ciarșafuri albe și d'asupra ciarșafurilor paturile lor de învelit, apoi aședară în rînd în capetul fie-cărui culcuș câte o pernă de căpătiū făcută dintr' un snop de pae vîrite în câte un sac, și dincolo de pernă așe-

dară ranițele ce fură rezemate de scândurile ce căptușeau perețele de pământ de la căpătiul patului. Aprópe de ușe așezară la o parte lângă perete panoplia pentru depus armele, lângă ea câte un cuer pentru atârnat hainele și muniția, iar la cea altă parte așezară câte o masă de brad ne dată la rindea, pe care fură puse în rind cana de tinichea pentru apă și vasele de cositor pentru mâncare; sub masă așezară câte un lighean și un ibric de tinichea și lângă masă un scaun asemenea de lemn alb. In mijlocul bordeiului atârনারă de plafond un felinar în năuntru cu un basen pentru gaz. Acest tot simplu și rudimentar scliepa de curățenie și regularitate și da acestui interior aspectul unei camere de adevărată cazarmă. In aceste bordee séra staă voiniciii de vorbă până suna stingerea focului, își comunicaă impresiunile din ziua trecută, se îmbărbătau reciproc și cei ce sciaă carte citéu correspondența priimită d'a casă celor ce nu sciaă să citéscă.

Pe lângă aceste bordee relativ mici, căci nu mésurău atât în lungime cât și în lățime mai mult de cincă metre, soldații noștri mai construiră în centru fie-căruí batalion câte un bordei mai mare, care servea drept cuartiergeneral al batalionului, în care se păstra fanionul și depositul batalionului și se instruiaă recruții pe vreme de plóe, iar séra din când în când ofițerii ținéu soldaților conferințe în care povestéu faptele de vitejie săvirșite de strămoșii lor și le daă povețe părintești în privința indeplinirei datoriei lor de oșteni. Une-orí după conferințe băeții își mai desmorțéu picioarele jucând câte o bătută orí o chindie, în sunetul a câte unei dible saă a unui fluer în care dicea câte o dếscă meșteră. Tóte aceste detalii póte la nelocul lor in istoria unui rėsboi, le-am intercalat aci pentru a se sci de către orí-cine că Românul chiar în fața primejdiei e om de gust și cu dichis, iubescce curățenia și 'i dá inima să sburde și să jóce atuncí când nu se află în paralele cu arma la ochi și cu primejdia în fața.

După ce terminară cu dichisul in tabară, ei se gândiră să 'și dichiséscă tot ast-fel și paralelele, să lărgéscă șianțurile făcând in laturea din fața inimicilor drumuri boltite și acoperite

cu fascine, iar la încrucișării săli largi și încăpătore pe care încetul cu încetul și cu expunerea vieții le acoperi de tot cu pinze de corturi întinse pe d'asupra lor ca să adăpostescă de plôe companii întregi, când se grămădeau în ele ca să schimbe gardele, să împartă santinele spre a face de strajă pe la extremitățile parapetelor și să ascepte ora atacului. Aceste săli ca să numim ast-fel răspîntiele de la încrucișări serviră minunat de bine ca locuri de concentrare a bataliônelor atunci când se ordona vre-un asalt. În ele se putéu grămădi fără de nici un pericol regimente întregi căci putéu să mérgă până la dânsle prin galerii noi adăpostite, prin aproșurii în zig-zag și prin uvragiurii meșteșugite care atrase mirarea și admirațiunea ômenilor de sciință. Printr'aceste lucrări încetul cu încetul primejdia în paralele se mai înpuțină, noroiul și mocirla se mai micșoră, frigul se mai îndulci întru cât-va, plôia când cădea rece, desă și pătrundătore deveni mai suportabilă, căci isbea crestele drumurilor adăpostite pe sub care se strecurau băeții, și viața în paralele și prin uvragiurile înaintate deveni ce-va mai omenesca.

Trebuia să se mai micșorede întru cât-va acest rău greu de suportat, căci viața ce duceă bieții soldați într'acele șianțurii pe plôia ce nu se mai curma și în noroiul până în genuchi, în decurs de aprôpe două luni până când se mai îndreptă o parte din neajunsurii, fu una din cele mai de nesuferit. Îndreptarea lor modifică caracterele, amuți rarele cărtirii, făcu murmurerele să înceteze și îndemnă pe toți ca să muncească cu hărnicie pentru a'și îmbunătăți sórta și într'același timp pentru a'și face datoria de apărătorii ai țerei.

După ce fură terminate tôte aceste preparative în tabără, precum și în fața inamicului, M. S. Domnitorul merse în ziua de 20 Septembrie de făcu o minuțioasă inspecțiune atât în tabăra de la Verbița, cât și în paralelele îndreptate spre Grivița No. 2, și vedîndu-se în ele înaintă până la o depărtare numai de 80 pași de anteposturile inamicilor. Ceia-ce vedu acolo satisfăcu pe M. S., căci după ce se reîntorse în tabăra cuartierului general român, adresă generalului Al. Cernat coman-

dantul șef al armatei române, înalta Sa mulțumire pentru progresele surprinzătoare ce au vădut realizate numai în decurs de cinci zile, adecă de la 15 Septembrie când M. S. a mai făcut o asemenea inspecțiune și a găsit lucrurile cu mult mai innapoiate. Aceleași mulțumiri fură repetate și în ziua de 25 Septembrie când M. S. a făcut o nouă inspecțiune, însoțit fiind de Marele Duce Nicolae, de vestitul strategist generalul Tottleben noul șef al statului major rus, precum și de întregul stat major imperial, și a găsit noi îmbunătățiri făcute numai în câte-va zile.

Cu acea ocazie oficerii generali Ruși au rămas uimiți și foarte minunați de opera săvârșită de armata română, iar generalul Tottleben a mărturisit că opera geniului român îndeplinea toate condițiile și cerințele strategiei moderne. În urma acestei inspecțiuni, M. S., legitim mișcat de aceste laude aduse armatei Sale de niște voci atât de compentinte, spuse Oficierilor români că se simțea mândru de a fi căpetenia unei asemenea armate de elită, care abia într'un spațiu de câte-va zile săvârșise noi minuni și efectuase noi și uimitoare progrese. Auzind asemenea căldurose mulțumiri eșite dintr'o gură atât de competentă și care nu prea era galantomă în laude, mai cu seamă nemeritate, după plecarea M. Sale și a Augustilor săi ôspeți, General Cernat foarte viu mișcat, nu mai putu să și exprime prin voce mulțumirea sa, ci se mărgini numai a strânge cu căldură mânele tuturor creatorilor acestor minuni de la general și până la cel mai mic oficer.

Avea dreptate și M. S. și Generalul șef să fie mișcat și atât de mulțumit, căci armata Română lucrând alături de cea rusescă, se arătase a fi cu mult mai superiôră ei, nu prin număr, ci prin calitățile ce nu se putea ascunde nici tãgãdui, prin metoda de rãsboi cu totul nouă ce adoptase, prin conducerea și tactica sa și prin lucrările de săpătură și întãrire de care se serveau mereu pentru a dobîndi cât s'ar fi putut mai multe avantagii, dacã nu chiar superioritate faciã cu dușmanii lor.

Rușii în al căror sistem de rãsboi nu ocupa un loc prea mare șianțurile, fortificația passagerã și paralelele, prin aju-

torul cărora să se apropie adăpostiți de întăririle inamicilor, mai înteu au ris de această muncă de cârțițe și șobolanî, și să pădiră d'a o imita. judecând'o prea obositore și cu totul inutilă, dar după ce sosi în cuartierul general de la Poradim generalul Todleben, gloriosul apărător al Sevastopolului, și de îndată ce au diră că marele tactician a lăudat cu multă căldură procedarea Românilor, și după ce aflară că însuși Marele Duce Nicolae a făcut același lucru printr'o notă formulă adresată în ziua de 25 Septembrie Principelui Gorciacov cancelarul imperiului, în care'i comunica că șanțurile săpate în jurul Plevnei de Români au dobândit o mare importanță și dobândiau în fie care și o întindere considerabilă, atunci, și numai atunci se hotărâră a începe și ei acest nou soi de răsboiu pe sub pământ, dar tocmai atunci prinse de veste că n'aveu lopeți, ast-fel că fură nevoiți ca de o cam dată să se împrumute cu câte-va sute de la Români, iar pe de alta sa ia pe bani gata și scump plătite tôte lopeți ce câte se puteau găsi în comerț la București.

Turcii fusese mai prevădători ; ei începuse chiar de a doua zi de 30 August să croiască contra aproșurii și paralele de apărare de îndată ce veduse pe Români puși la muncă, și merse cu ele înainte îndreptându-se spre Grivița No. 1, până ce ajunse ca dușmanii din anteposturi să întreție convorbiri între dânșii și să și împrumute pesmeți, porumb, tutun și chibrituri avârlindu-le din șanț în șanț peste parapete.

În timpul acestei activități de cârțițe, Turcii se încercară de mai multe ori ca să zădărnicescă pe lucrătorii Români și să nimicescă lucrările săvârșite de ei. Mai ales în ziua de 26 Septembrie două batalioane de nizami eșiră fără veste din șanțurile lor și se repeziră spre paralelele române dintre Grivița No. 1 și 2 cu intențiune d'a le distruge și astupa, dar Români îi întâmpinară cum merita și îi respinse pe dată cauzându-le pierderi foarte simțitoare. Aceiași încercare repetară și în ziua de 27 în direcțiunea Bucovei, dar cu tôte că ploa de vërșă și paralelele se transformase în nisce șanțuri de scurgere cu apă până în genuchi, totuși ai noștri își făcură și de astă dată

datoria și i puse pe gónă. Același lucru făcu ori de câte ori Turcii se încercară să i surprindă fără de veste, și în tot d'una găsiră în paralele destui luptători care să i respingă cu mari perderi.

Acéstă veghiare neadormită pe ori-ce timp și prin ori-ce mijlóce, precum și faptul că paralelele române prea s'aũ apropiat de ale lor, sili pe Turci să renunțe la atacuri și surpride, să și retragă santinelile și posturile înaintate din capetele paralelelor și să și menajeze forțele. Acéstă măsură prudentă și înțeleptă induse în eróre pe colonel Angelescu și l făcu să credă că Turcii aũ părăsit reduta vecină și să cêră din nou o acțiune de atac contra Griviței No. 2.

Bătălia de la 7 Octombrie 1877.

Mult s'aŭ luptat Româniŭ contra vremei și a intemperiilor extraordinar de defavorabile din tómnă anului 1877, și multe silințe și-aŭ dat spre a le micșora, dacă n'aŭ putut să le zădărnicească cu totul efectele dezastruóse, dar puterea omenéscă are margini peste care nimeni nu mai póte să trecă fără a se expune la mari catastrófe. Veni dar un timp în care puterea omenéscă fu silită să capituleze și să'și plece capul umilită și desarmată înaintea nemilóseŭ imposibilități.

Pe când Româniŭ se aflaŭ într'o situațiune mai critică si Rușiŭ nu se găseŭ nici de loc într'o stare mai bună, iată că în șirul armatelor creștine avu loc un eveniment care nu micșorá nici de loc suferința dar care inspirá luptătorilor aliați o rađă de speranță cum că în curind chinul lor va avea un termen, răsboiul se va sfirși, și pacea, mult dorita pace, va răsplăti după merit trudele și jertfele ce aŭ făcut.

În ziua de 25 Septembrie sosi în jurul Plevnei viind din Rusia primele detașamente din guarda imperială. Ivirea lor fu priimită cu mare entusiasm; comandantul suprem al armiei Rusești în unire cu M. S. Domnul nostru se grăbiră să le iasă întru întempinare voioși și să le indice direcțiunea ce aveau să urmeze. M. S. 'i trimise spre Gorni Dubnic ca să ocupe aceea poziție precum și locurile întărite din împrejurimi pentru a transforma în fapt împlinit înconjurarea definitivă a Plevnei. Osman Pașa aflând de la comandantiŭ forturilor de la Gorni

Dubnic ivirea în apropiere de dinșii a trupelor rusești, se îngrijii în mod serios de consecințele acestui fapt de arme și până să priimască ajutoare de la Șefchet pașa cu care să întărească Orchania, Tetevenul, Pirotul, Telișiul, Gorni Dubnicul și chiar Plevna cu noi forțe, fu nevoit să trimetă din Plevna ore-care trupe de întărire din partea locului, să retragă un număr ore-care de luptători din pozițiunile înaintate și să renunțe d'a mai trimete garde mari prin extremitățile paralelelor. Într'același timp dădu ordin ca să se precurme săpatul minelor, contra minelor și șianțurilor înaintate ce nu mai puteu să se prelungescă mai departe din cauză că se apropiase prea mult de capătul celor românesce, ast-fel că dintr'ale lor Turcii puteu să audă ce se vorbea într'ale Românilor și vice-versa.

Sosirea gardei imperială modifică întru cât-va activitatea armatei rusece, mai cu sémă că cu câte-va zile mai nainte de ea fusese precedată de general Tottleben, legendarul și ingeniosul apărător al Sevastopolului, care sosise la Poradim în ziua de 17 Septembrie, și imediat intrase în funcție în calitate de ajutor al M. S. Domnitorului nostru care era șeful armatei de înconjurare numită : *armata de vest*, iar efectiv în calitate de șef al statului major general rus și conducător al viitorului plan de război, în locul generalului Nepocoiński care rămânea numai cu titlu onorific de sub-șef și lucra sub ordinele noului sosit.

De îndată ce sosi și i se puse în vedere planurile de război întocmite de statul major rus și schițele de planuri anexate ca opinie separată și izolată a M. S. Domnitorului nostru, savantul general se grăbi d'a se realia cu opiniunea M. S. Domnitorului nostru și d'a transforma proiectele Sale în planuri definitive ca unele ce se potriveau mai bine cu situațiunea locului și cu noile cerințe strategice.

Acastă schimbare de front și adoptarea noilor planuri gândită într'un mod plăcut mândria noastră națională, căci noile planuri care deveniu definitive au fost lucrate de ofițerii statului major general român după indicațiile M. S. Domnitorului nostru, dar ne fu foarte păgubitoare pentru că sili pe Ruși

ca de o cam dată să păstreze ore-care rezervă în acțiunii, pretextând că într'acel minut erau prea ocupați cu inspecțiunea noului lor șef de stat major și că vrea să pue la cercare noile planuri. Ei se grăbiră să ne încredințeze nouă sarcina d'a încerca punerea lor în aplicare și d'a masca mișcările gardei imperiale din dosul Plevnei, prin acțiuni plăsmuite executate de trupele noastre fără concursul nimănuși, tocmai în momentul în care Româniș avėu nevoie de concursul aliaților lor.

De și li se părură acest rol cam secundar, prea primejdios și cu desăvârșire șters, pentru că i expunea la perderi simțitoare fără a culege în schimb fructele victoriei și slrălucirea succesului, totuși Româniș priimiră sarcina ce li se încredințase, pentru că nu mai puteau să întârzie și erau siliți de inprejurari imposibil de înlăturat ca să iasă un moment mai curînd din rezerva ce le inpunea starea de asediu inactivă ; pe lângă acėsta mai avėu nevoie de desmorțire, de luptă. Ei nu mai puteau să rabde și să ascepte, căci suferința trecuse peste hotar, fructele se copsese, ba încă devenise prea còpte, ast-fel că trebuia să fie culese ca să nu cadă singure și să nu mai fie de nici un folos. Pentru a le putea culege cu tôte șiansese dorite, șeful statului Major romin, tot în urma îndemnului colonelului Al. Angelescu, propuse celui rusesc o cooperațiune comună combinată ast-fel ca să înceapă de o dată din mai multe puncte, dar statul Major rus invocă motivele inspecției generale și acțiunea rėsboinică ce guarda imperială prepara în dosul Plevnei, și răspunse ca lucrările sale de aproșiu, ne fiind atât de innaintate ca ale Românilor ca să pòtă să aducă la un bun rezultat o asemenea încercare, îi silėu ca să se abție de la oric-e cooperare. Rămânea numai ca Româniș să dea singurii simulacru de bătălie, pentru a asigura gardei imperiale succesul atacului ce se prepara să dea peste câte va dila dincolo de Vid. Cine scie dacă n'or fi încăput la mijloc vre-o viclenie și vre-un plan ascuns cu gândul d'a compromite o reputațiu prea mult glorificată și nisce succese prea mult sărbătorite! Afară de acėsta planurile M. S. Domnului nostru prea fusesse gășite perfecte și uvragele române fusesse prea mult lăudate ! Ne a-

vënd încotro, Româniî fură nevoiți să ia asupra lor tótă greutatea întreprinderii și tot meritul eventual al reușitei, și fără să stea un moment la îndoială, se hotărîră să mērgă cu D-đeu înainte și să încerce iarăși singuri întreprinderea proiectată. Pentru aducerea la îndeplinire a acestei încercări, statul major avea nevoie ca să obție aprobarea domnescă.

Tocmai atuncea Turcii, ca cum le-ar fi comunicat cine-va acéstă gravă stare de lucruri din tabăra română, și ca cum într'adins ar fi vrut să inducă pe ai noștri în eróre și să'i facă să cadă în cursă și să creadă cum că au renunțat la lupta dintre anteposturi și s'au retras spre Plevna, precum am đis într'alt loc, amuțiră de o dată, dispărură din șianțuri, își retrase din parapete puscele ce điuă și nóptea staū la pândă îndreptate spre ai noștri, precumră bubuitul tunurilor ce fusese păn'atunci în neprecurmată activitate điuă și nóptea, și se făcură teacă de pământ, ca cum ar fi dispărut din preajma întăririlor românesce, și ca cum Grivița No. 2 ar fi rămas pustie. Acéstă șiretenie și vestele ce într'adins se lățise prin spusele nizamiilor din capetele paralelelor ce fusese comunicate peste meteređuri vecinilor lor, prin viū graiū în vreme de pađă, determină pe Români ca să grăbescă momentul acțiunei.

Intr'adevăr cu o săptămână mai nainte, nizamiî spusese camarăđilor lor Români că Osman Pașa, îngrozit de consecințele fatale pentru el ce ar resulta din sosirea gardei imperiale Ruse, care ar transforma în realitate efectivă înconjurarea a Plevnei, și'i ar tăia orî-ce mijloc de comunicație și de aprovizionare, s'ar fi hotărît să părăsescă Plevna, să se retragă împreună su oștile sale spre Ochronia, ca din acea poziție tare prin natura locului, să facă încă un teribil cimitir de creștini, și să transporte câmpul de luptă din apropiere de Dunăre care venea în avantajul Rușilor, fiind mai aprópe de basa lor de aprovizionare, în apropiere de micii Balcani care ar fi fost mai avantajios pentru Turci, fiind mai aprópe de basa lor de aprovizionare.

Aceste svonuri împreună cu credința ce mereū să lățea în șirurile armatei de înconjurare, sili pe comandantul armatei

române care încă nu avea cunoștința de planul simulacrului de atac aprobat de M. S., căci abia fusese hotărît în ajun, ca să comunice M. S. Domnitorului și capul armatelor creștine că a sosit timpul să încerce un nou asalt, căci armata deja a început să ascepte cu ore care nerăbdare o nouă acțiune care putea să fie decisivă. Tot într'același timp îi supuse scirea sosită de la anteposturi, cum că redutele au început să fie desarmate și deșertate și că oștile dușmane au început să se retragă spre Vid. Îi mai comunică cum că acea scire'î a fost împărțită de Colonel Al. Angelescu care priimise de curând de la comandanții deosebitelor garde din anteposturi scirea cum că Grivița No. 2 a amuțit de o dată, că Turci nu mai răspundeau la înproșcările artileriei și infanteriei noastre, că sgomote de voci nu se mai audeu prin paralele și că fesuri nu se mai dăreau pe d'asupra parapetelor. Iată pe ce temeiori se baza informația comunicată M. Sale.

De îndată ce priimise această informație, de la oficerii săi inferiori, colonelul tresăltase de bucurie și de satisfacție și creduse că în sfârșit i-a venit apă la móră și că să va învrednici în fine să vadă realizat idealul său; dar pentru ca să pótă să'l vadă o dată pus în lucrare a schimbat tactica, nu s'a mai dus singur la Capul armatei de înconjurare și nu se mai încercă ca prin surpridă să'î smulgă consimțimintul domnesc cu care să pótă sbura spre asaltul Griviței No. 2, ci se hotărî ca de astă dată să recurgă la intervenirea superiorului său ierarhic, adică a generalului Al. Cernat, Comandantul general al armatei române din jurul Plevnei.

Așa dar de îndată ce priimise scirea de mai sus, el se duse de la Grivița la Verbița unde era cuartierul general, comunicase generalului șef coprinsul rapórtelor ce priimise de la ofițerii săi subalterni și'î ceruse sfat și ordin de urmare. Mai înainte d'a proceda la luarea vre-unei decisiuni, General Cernat s'a hotărît să verifice în persónă veracitatea faptelor consemnate în raporturi, și să se încredințeze prin sine însuși dacă într'adevăr nu se mai audeau voci turcesci prin liniile înaintate, nu se mai vedeau tunuri și puscî prin meterezurile

redutei și nu mai răspundea prin foc la focurile Românilor. Pentru a-și aduce la îndeplinire această facere de probă, luă cu sine pe colonel St. Fălcoianu șeful statului major român și împreună cu colonelul Al. Angelescu veni ră la Grivița, se duse în reduta No. 1, se scoboriră în șanțuri, innaintară pînă la capătul seii și vedându-se acolo, începură să tragă cu urechea și să asculte cu atențiune. Nicī un sgomot nu se audea viind despre reduta No. 2. După aceia se suiră pe brânci pînă la capetele paralelelor pe unde oficerii români își făcuse niște observatōre prin care să vadă esteriorul redutei, dar nicī de acolo nu dăriră nicī tun și nicī pușcă. In fine general Cernat dădu ordin să încerce cunoscuta stratagemă întrebuințată într'atâtea rinduri cu deplin succes de către Români.

Maī nainte de câte orī vrēu să se convingă dacā se aflău orī nu Turcī prin vecinătate, soldații români atârnaū de baioneta din vîrful unei puscī câte o manta de dorobanț și in vârful ei punea o căciulă de curcan. După aceia o ridică in sus. Altă datā de îndată ce vedēu matahala eșită maī sus de malul șianțului, Turcī o impușcaū farā de zăbavă cu dēcimī de glōnțe venite din tōte părțile, luānd matahala drept soldat, și cu un cusur subțire daū la ivelā presentā lor și pozițiunile ce ocupāu. De astā datā matahala se ridică in voe farā să fie supăratā de cineva ; ea tu urmatā de încă douā sau trei cercări d'aceiași natură, dar Turcī tot nu daturā semn de viață. Era o stratagemă nouă inventatā de Turcī, sau in adevăr lipsēu într'acea dī de la postul lor și șianțul era gol? nimenī nu putea să spue că nimenī nu scia, și General Angelescū nu avu curagiul d'a lua rēspunderea pe sēma sa și d'a trimete pe cineva să verifice casul cu expunerea vieții sale, de și se oferirā maī mulți soldați ca să facā cercarea. Cu tōte acestea in urma experiențelor făcute, rēmase convins că Grivița No 2, dacā nu era cu totul gōlă și părăsitā, totuși era in fōrte mare parte degarnisitā de trupele ce o ocupase pân'atunci.

Intrarmat cu acea convingere întăritā prin maī multe alte cercări repetate in diferite puncte, general Cernat se duse la M. S. insoțit de colonel Angelescu in diminēța dīlei de 5 Oc-

tombre, îi supuse cazul, îl incredință cum că Turcii, său au părăsit cu totul reduta No. 2 saū au micșorat în mod simțitor forțele de care dispunea și printr'acesta au făcut un nou atac al acelei redute nu numai posibil, dar chiar cu mari șanse de succes, și ceru M. Sale ordin de urmare. După aceia luă cuvântul Colonel Angelescu și enumeră M. S. avantajele ce ar fi dobândit armata română în caz când ar fi pus mâna pe acea pozițiune importantă, din care se presupunea că s'ar putea vede întręga vale a Plevnei și toate mișcările dușmanilor, ceea ce ar fi grăbit capitularea sa și finitul răsboiului, și' l rugă ferbinte ca să' i dea voie să încerce pe răspunderea sa un nou asalt. M. S. singurul care avea cunoșcință de hotărirea luată în ajun de statul major general rus, aceia d'a face un simulacru de atac din partea liniei ocupată de Români, spre a atrage atențiunea lui Osman Pașa în partea locului, și a permite gardei imperiale să-și opereze în voie mișcările sale strategice în partea opusă, se arată de asta dată mai puțin intrasigent. Cu toate acestea că să temperede prea marele zel al oficerului său superior, care ardea de nerăbdarea ca să angajeze întręga armată română spre a intra cu un moment mai curând în foc și a se măsura din nou cu dușmanul, făcu ore-care obiecțiuni.

Maî înteiū își exprima temere că pôtă să fie la mijloc ver-un vicleșug și vre-o cursă întinsă de Osman și opuse ore-care resistență ; combātu cu energie o acțiune pe o scară prea întinsă și abia, după ce colonel Angelescu enumără toate suferințele ce înduraū oștenii de prin șianțuri într'acea vreme de zlotă, și după ce' i spuse din nou că nu numai soldații dar chiar și oficerii ceréu în gura mare atacul prin care să pôtă scăpa o dată de acea redută afurisită, în cele din urmă M. S. îi acordă consimțămintul său d'a face încă o încercare, dar pe propria lui răspundere, și îi recomandă cu insistență ca să nu bage în luptă trupe prea numeroase și să nu expue prea mult viața luptătorilor prin repetarea atacurilor în caz când primul ar rămâne infructuos.

Pentru ca să dea o mână de ajutor Românilor, M. S. ca cap al armiei de înconjurare ruso-română din jurul Plevnei, dātu

ordin trupelor rusesci ca să simuleze o încercare de atac general printr'o bombardare bine susținută din șirurile lor, dar denșii se mărginiră numai la o bombardare ce-va mai vie ca în alte dăți, și lăsară pe Romîni să se descurce aprópe singurî de încurcătura ce singurî și-ar crea în caz când n'ar reuși. Marele Duce scusă încă o dată această rezervă prin faptul că Turcii din ȕiua de 4 Octombree începuse la Șipca un noú atac de artilerie mai violent ca cel de pánă atunci, precum și o năvălire despre Gabrova. M. S. se mulțumi și cu atât și lăsă pe ai noștri să facă cercare a cucerirei Griviței No. 2 numai prin ei înșiși.

Imediat după dobândirea autorisației domnești, artilerea română începu o bombardare crâncenă pe tota linia zonei sale de înconjurare, și armata rusescă o susținu asemenea prin bombardarea tábielor turcesci din zona ocupată de ei, dar mult mai molatic și fără de energie. La toate aceste atacurî Turcii nu răspunse nimic, redutele lor din fața bateriilor române rémmse mute, și prin șanțurile lor nu se simți nici o mișcare.

Abia după ce încetă bombardarea și Románii grămădiți în mare număr prin paralelele vecine cu reduta No. 2 se urcară pe scări pánă în crésta parapetelor, și de acolo începură să trimetă salve de împușcăturî spre pereții redutei, numai atunci de o dată și fără de veste mutul începu să vorbească și din toate meterezurile eșiră la ivelă virfuri de baionete și începu să curgă spre ai noștri o plóe de glónțe care ucise și rani pe câți-va dintre cei mai temerari dorobanți care se expusesse prea mult suindu-se pe crésta parapetelor contrariú ordinelor priimite.

De îndată ce Turcii respunse și prin forturile lor dovediră că pên'atunci mințise, stătuse pitiți ca să înșele buna credința a Románilor și n'aú părăsit nimic alt de cât paralelele, comandantul armatei române ordonă încetarea focurilor și retragerea din extremități, și luá dispozițiuni ca să prepare un atac mult mai serios și cu un număr de luptători mult mai considerabil de cât fusese hotărit la început și să amâne exe-

cuția aceluși atac pentru a treia oară. Imediat după luarea acestei hotărâri, comandamentul general luă dispoziții în consecință. Vestea că a treia oară avea să se dea un atac serios iar nu

În[acceptarea atacului Grivățel No. 2 în ziua de 7 Octombrie 1877.

numai un simulacru ca cel dintr'acea oară fu priimit în taberile române cu aclamații de bucurie; ofițerii și soldații se întrecură care mai de care să ceară d'a fi prenumărați și ei în co-

lonele de operațiune, colonelul însă ca să nu se depărteze de recomandația șefului său, alese numai următoarele trupe din divisia sa, a IV, precum și dintr'a doua, și anume: Regimentul 5 de dorobanți, regimentul al 13 iarăși de dorobanți, batalionul 1 de vânători și în fine regimentul al 7-lea de linie.

În ziua de 7 Octombrie pe la 12^{1/2} ore din di colonele de atac eșiră din paralele tăcute dar cu pas ferm și neșiovoitor, mai întâi sări din șanțuri întreg batalionul de vânători și un batalion din regimentul al 5-lea de dorobanți, și merse în pas gimnastic spre reduta Turcescă, fără de codire cum au insinuat unii calomniatori ai bărbăției și disciplinei românesce, și fără să dea un singur foc Dușmanii care și de astă dată stătuse pitulați, îi lăsară să se apropie până ce 'i vedură gata d'a sări în șanțuri, și numai atunci se demascară fără de veste și deschise spre năvălitori un foc foarte violent.

Românii de și fusese surprinși, nu se speriară nici de covârșirea numărului, nici de perfecțiunea armelor cu repetiție, sau de mule de pedică artificiale întinse în jurul șanțurilor, între care cele mai primejdioase pentru ei erau nisce plase de sirmă de fier întinse în jurul parapetelor turcesce care le causeră cel mai mare rău, ci se năpustiră cu curagiu spre parapete cu scările în mâini și cu gabiónele în cap, și le ređemară de pereții tăbiei gata d'a-i escalada. Ar fi biruit Românii fără dor și póte, căci focul după parapete nu era așa de violent, dar nisce pustii de baterii aședate pe mamelonul de la Bucova, ajutate de o baterie cu tunuri de calibru mare ce trăgea spre ai noștri după șoséua dintre Grivița și Plevna, le pricinuiră mult rău și 'i nevoiră ca să se retragă în paralele îndurând ore-cari perderi.

Prudența ar fi cerut ca lucrurile să rămăe aci și să nu se mai facă o nouă cercare, căci o parte din scopul urmărit era realizat, turcii își desmascase forțele și dovedise cum că disparițiunea lor era numai o curată cursă iară nu o retragere reală, însă vivacitatea Românească învinse prudența, capul divisiunei propuse un nou atac de surprindere și oștenii îl aprobară prin aclamații. Toți erau bucuroși ca să încerce no-rocul încă odată, numai și numai să termine la un fel cu a-

cea Griviță No. 2, și să dea ochi cu jurata, adică cu Plevna. Pe la 6 și jumătate ore seara cam după apusul soarelui batalionul 1 de vânători și regimentul al 7-a de linie eșiră iarăși din paralele, năvăliră că nisce săgeți spre redută fără să dea o singură împușcătură, săriră în șanțuri, care la minut să umplură cu cadavre, măturară ori-ce obstacol, aședară scările și o porniră în sus, dar și de astă-dată, găsiră crêsta parapetului bine pădită; o plôie cumplită de glônțe începu a curge peste capetele urcașilor și i siliră să se retragă decimați. Ne-reușind escaladarea, bravii atacatori porniră prin șanțuri spre gura redutei ca să intre în intru p'acolo, dar Turcii, nefind atacați de nimeni din altă parte, căci cum am mai dis, Rușii rêmesese împasibil, grămădisă acolo forțe de reserve considerabile care se înprospătau într'una. Români se bătură ca nisce bravi, dar ne mai fiind înprospătați cu alte ajutóre, fură nevoiți a se retrage cu multă părere de rău și să reintre în locurile lor de adăpost.

Ajunși acolo înjumătățiți cădură zdrobiți de osteneală, însă sosindu-le într'ajutor noi luptători, și fiind îndârjiți d'atâta îndărătnicie, vitejii cerură să încerce un nou atac, dar comandantul se opuse cu energie și lucrurile reintrară în starea lor normală. A doua zi fură îngropați toți morții acestei zile nenorocóse, adică 2 oficeri, 3 sergenți și 28 soldați, între care : căpitan Gănescu Dimitrie și sub-locotenentul Lemnea; răniți fură: colonelul Grigore Ioan comandantul regimentului al 7-a de linie, căpitanii Toporanu, I. Scriban, V. N. Dumitriu, Al. Pițișteanu, și M. Grozea din statul major, și locotenenții V. Ștefănescu P. Marocneanu, V. Oprea, D. Epureanu, V. Gafencu, N. Târșioreanu precum și sub-locotenenții I. Ionescu, C. Paspoglu, S. Stamatopulo, F. Scărlătescu, I. Vasilescu, E. Gălușcă, Gr. Vasilescu, N. Donescu, și elevul din școala militară G. Dinulescu, împreună cu 33 sergenți și 666 soldați.

Cu ocazia acestui bătălii, ne spune D-lu Th. Văcărescu în Istoria sa intitulată: „Luptele Românilor,“ s'a au petrecut multe acte individuale de curagiu și de devotament, pe care le săvârșiră atât officerii cât și soldații noștri.

Un sergent-major din compania 2 a regimentului al 5-lea de dorobanți, anume Petre Călin, după rănirea locotenentului Marocneanu care comanda plutonul din care făcea el parte, se puse în fruntea plutonului și intră cu el în foc cu multă bravură. În compania 3-a a acestui regiment, după ce cădură răniți oficerii Toporanu și Oprea, sergentu-major Dumitru Pascu, vedând că soldații începuse a slăbi, strigă tovarășilor săi să nu necinstescă regimentul, și compania sbură cu îndoită energie spre luptă, și soldații se bătură în șianț ca niște lei. Sergenții Ioan Marin, Stan Nica și soldatul Părvu Marinescu, vedându-se înconjurați de un număr întreit de dușmani în șianț, nu'și perdură nici de loc curagiul, ci se luptară bărbătește cu baioneta și patul puscii până ce reușiră a pune pe gonă pe dușmani. În fine, îndată ce port drapelul regimentului al 5-lea de dorobanți, sub-oficerul Ilie Petcu, cădu rănit de o spărtură de obuz care rupse și prăjina drapelului în partea de sus numai de cât sergentul Teodor Hristea ridică de jos steagul strigând: «După steag copii» și sbură împreună cu frații săi de arme printr'o grindină de glonțe acolo unde chema datoria.

Acésta fu ultima cercare ce făcură atât Români cât și Rușii d'a lua Plevna prin surprindere.

Români nu reușiră în acea zi, dar nu se descuragiară; își îngropară morți, își strânse răniții, reparară pe cât le-a fost cu putință stricăciunile cauzate de neisbândă, dar nu părăsiră nici un deget măcar din pozițiile ce dobândise cu sapa și cu pușca, și se puse din nou pe lucru, adică pe săpat. Mai trebuia răbdare, Români o avură. E un eroism chiar d'a te lupta cu elementele, d'a suferi cu bărbăție nereușita și mai cu sémă d'a răbda cu sânge rece luarea în ris a unor amici invidioși.

În adevăr acei ce combăteau sistemul aproșurilor și al paralelelor, Rușii, după ce nu dădură mână de ajutor brașilor noștri care le-ar fi dobândit poziția cea mai importantă dacă ar fi fost ajutorați la timp, începură să ridă de eșecul de la 7 Octombrie și să ne incrimineze că le-am zădărnicit

printr'acastă cercare nefolositoare combinațiunile lor strategice. Defăimară ei sistemul paralelelor fără să ție seamă că Româniî au ajuns pe sub parapete până în șanțul redutei mai fără de perderi numai prin ajutorul paralelelor, defăimară ei sistemul de atac risipit fără să se gândească că Turcii cu pușcele lor cu tir rapid sistem Wincester ar fi nimicît un număr îndecît de dușmanî dacă ar fi fost strânși în masse compacte; defăimară ei chiar însăși cercarea făcută de Româniî fără să cerceteze cum și pentru care scop s'a dat acea bătălie și fără să se gândească că după ce s'a dat, Româniî au intrat în șanțuri, au pus scările, au ajuns până la cîma întăririlor și ar fi sărit chiar în întru decă ar fi avut la spate încă atâtea ajutore prospete. Ei defăimară și rîse, iar Româniî tăcură și se jurară să'și rîsbune în felul lor, adică săvârșind noi fapte vrednice de laudă și de admirațiune; ei se ținură de cuvînt și peste scurt timp săvirșiră alte fapte dar într'un chip atît de strălucit, încât chiar calomnia amuți.

Pe cînd ei răbdaă înfundat luările în ris ale Rușilor, guarda imperială comandată de general Gurco, reușise, mulțumită sacrificielor materiale și morale făcute de Româniî, să ia pozițiune tare în jurul Gornî Dubnicului fără a fi închiețați de Osman pașa, care era într'aceia vrîme ocupat cu respingerea simulacrului de atac dat de ai noștri. Și acest mare sacrificiū, și acesta nobilă abnegațiune fu rîsplătita de cei ce s'au folosit de ele prin bătăe de joc și zeflema !

Recunoscință -- Pietate — Dreptate.

Resultatul atacului nereușit de la 7 Octombrie 1877, care costă pe Români 2 oficeri și 31 soldați morți și 21 oficeri și 679 soldați răniți, de și ca nici unul pân'atunci, din cauza ajutorului ce 'i dăduse liniile de aproș ce procură învinșilor o retragere grabnică și puțin expusă, a avut ca efect prea puțin morți, dar în schimb ceva mai mulți răniți, totuși măhni într'un mod vădit și adânc pe comandanții noștri; mai ales M. S. Domnul fu atât de mișcat în cât din cauza acestei jertfe de vieți care fu inutilă pentru cauza română, inima sa compătimitore vărsă lacrimi de înduioșare. Nu nesuccesul l'a măhnit, căci războiul e o lotărie în care sunt și numere câștigătoare și numere perdătoare, și apoi totă încăerarea fu numai un simulacru de luptă, ci ciuda că atâți oficeri generali români au putut să fie induși în eróre și să cadă în cursa întinsă cu viclenie de către Osman Pașa.

Cu toate acestea se consolă îndată ce priimi raportul generalului Cernat prin care 'i făcea cunoscut că armata a priimit cu bucurie eșirea din impassibilitate și că atacul, de și n'a reușit, totuși în loc d'a descuragea pe cine-va, a îndemnat pe toți să cêră cu voce tare și chiar cu entusiăsm un nou atac cu un număr mai considerabil de luptători și ceva mai bine preparat. Acest raport fu o revelațiune pentru M. S. ; el îl încredință că oșténul român nu se teme de primejdie, mórtea nu 'l sperie și nici nu se codesce când intră în foc, ci din potrivă inima îl îndemná să intre în el ca într'o petrecere de prasníc; pe el îl spe-

rie numai inacțiunea, starea cu mâinele în sân și cu arma la picior, passivitatea. Ca s'o combată și în viitor, M. S. plănuiește imediat punerea în practică a unui mare număr de acte de bravură care să ocupe cum le plăcea lor pe vitejii noștri.

Mai înainte d'a pune în lucrare aducerea la îndeplinire a unor asemenea fapte, M. S. Domnul găsi de cuviință să săvârșescă trei acte inspiratoare de bun exemplu, unul de recunoștință, altul de pietate, și cel alt de dreptate în interesul buneî conduceri a armatei sale. În ziua de 8 Octombrie general Totleben în numele M. S. trimise la Osman Pașa un parlamentar care i ceru în acea zi un armistițiu de câte-va ore, în care ambele trupe răsboitoare să potă circula liber pe câmpia dintre paralele și de sub parapete spre a îngropa morții căduți în ziua precedentă, precum și în zilele de 27, 30 și 31 August și 5 și 6 Septembrie, dintre care mulți rămăsese neîngropați din cauza împiedicării Turcilor, și care din zi în zi infectau mai rău aerul cu nesuferitul miros ce împrăscia în spațiu. Osman Pașa care deja priimise de la comandantii trupelor ce ocupau pozițiile înaintate rapoarte prin care cereau cu insistență înlăturarea acestui rău care devenise primejdios chiar pentru trupele lor, consimți, și a doua zi de dimineață începu marele act de pietate ce de mult trebuia adus la îndeplinire.

Imediat ce sună nouă ore înainte de amiază și de îndată ce se auzi sunetul de încetarea focurilor venind din ambele tabere, numai de cât se înșirui în dreapta și stânga două cordoane de soldați, unul turcesc și cel alt românesc care ficsă zona declarată neutră, și curând după aceea sute de brancarde sanitare se repeziră din ambele redute spre vestita «*Vale a plângerii*», și începură să strângă pe cei morți și să i grămădescă d'asupra târgelor și paturilor lor ambulante, spre a i transporta în marginea marilor gropi ce deja fusese săpate aproape de satul Grivița în afară de bătaia puscilor și a tunurilor, și să le arunce cu orecare precauțiune în interiorul grōpei, peste care sanitarii aruncau câte un strat de var nestins după indicația medicilor militari ce erau de față.

Morții căduți în ajun fură repede ridicați și transportați, căci erau puținii la număr, numai 31, și se putea lua de jos și puși

pe târgi cu înlesnire ; nu tot atât de lesne putu să fie ridicăți cei ce căduse și murise de mai bine de o lună, care aprópe putredise, ei și hainile după ei. Aceștia nu puteau să fie luați în sus de cât cu multe precauțiuni, fiind că corpul și membrele lor se rupeau și se desfăcú de îndată ce se smucú cu oare-care violență, și cadavrele lor exalaú un miros nesuferit; cu tóte acestea soldații noștrii înfruntară tóte dificultățile, învinse scárba și mila, își îndeplíniră întréga datorie faciá de foștii lor camaradi, și făcurá tot ce-le-a státut prin putință ca peste trei ore, când suná 12 adică amiază, câmpul întreg să fie golit, morții să fie depuși în gropi și desinfectați cu var, și mormane de pámint să acopere pe cei ce eșise din pámint.

Pe când soldații Románi își îndeplinéu acéstă piósă datorie faciá cu camaradii și cu șefii lor cădúți pe câmpul de onóre, același act săvârșéu și Rușii în tótă întindearea dintre Krișina și Radisovo, de și ei nu se bătuse în a-jun; ei seocupară cu stringe-

Biserica Sf. Dumitru din satul Gri
pe mormântul eroilor morți,

Bulgaria) clădită de armata română
înțită la 7 Octombrie 1877.

rea celor căzuți mai înainte. Asemenea și Turcii în tot spațiul dintre Krișina și Opanez eșiră din tabii pentru ași îndeplini aceeași datorie umană față cu ai lor. În timpul acestor trei ore de armistițiu, inimicil de erii și de mâne se întâlniră sub protecția crucei și a semilunei roșii, se atinse, se încrucișară și chiar se ajutară reciproc la unele ocazii spre a'și împlini pișosa lor datorie, fără a da la ivelă cel mai mic sentiment de ură, de fanatism și de repulsiune și fără să se întâmple cel mai neînsemnat incident.

— După ce se săvârși acest frumos, uman și chiar util act de pietate, veni rindul și religiei ca să'și primescă dreptul său. Încă de la începutul ostilităților se simțise lipsa unei biserici ortodoxe în zona ocupată de trupele române. Grivița era un sat măricel ocupat exclusiv numai de bulgari, și cu toate acestea biserică nu avea; aceea ce fusese o dată cădea în ruine din care cauză nu se mai oficia cultul divin în ea; Poradimul ce servea drept reședință M. S. Domnitoru-

lui precum și statului său major asemenea nu avea, și Verbița care avea una mică și veche era prea departe de Poradim și de centrul operațiunilor rezboinice mai în activitate, astfel că oștenii în zile de sărbătoare nu puteu să găsească la îndemână o casă de rugăciune, mare și încăpătoare în care să și facă rugăciunea.

Acastă lipsă precum și ideia d'a ilustra acest loc în care s'aun desfășurat nisce acte de vitejie atât de mari, primele acte eroice săvârșite de oștenii români după două secole de eclipsă, îndemnară pe M. S. Domnul și pe guvernul român ca să clădească în satul Grivița o bisericuță ce-va mai mare de cât o capelă, care biserică să fie înzestrată cu o cripeă boltită sub ea, în care să se așeze osemintele eroilor căzuți în câmpiile Bulgariei și mai ales în jurul Griviței, după ce vor putrezi, care va fi în tot d'auna întreținută de guvernul român și care va servi drept casă de rugăciune locuitorilor din Grivița după încheierea păcii. Acea biserică fu începută pe la finele lunii lui August și terminată pe la începutul lunii lui Octombrie; ea fu executată de corpul de geniu al armatei române după planurile concepute de oficerii aceluși corp.

Indată ce fu terminată, zugrăvită și înzestrată cu toate odorele necesare cultului ortodox, ea fu sfințită de către protopopul județului Teleorman înconjurat de către toți preoții regimentelor române, în prezența M. S. Domnitorului și a strălucitului său stat major, în dimineața zilei de 9 Octombrie, și apoi, după ce se termină la o oră după amiază serviciul divin toți asistenții, în frunte cu M. S. Domnul și precedat de cler, merse la gropile de curând acoperite, spre a asista la rugăciunile făcute de preoți pentru odihna sufletelor celor repausați.

A doua zi după terminarea sfințirii sf. locașiu, adică la 10 Octombrie 1877 M. S. Domnitorul adresă P. S. S. Calinic Miclescu Mitropolitul Ungro-Vlahiei și primat al României, de a căruia diocesiie depinde toate bisericile române clădite pe pământ strein, următoarea depeșă telegrafică :

«Eminenței-sale Părintelui Mitropolit al României.

«Eri cu ajutorul Celui Prea Înalt, a avut loc sfințirea bisericii de aci din Poradim, în prezența mea și a obștei acestui sat.

Hramul s'a hotărât a fi sf. Marele Mucenic Dimitrie. Cu această ocaziune s'a rădicat rugăciuni către Cel-a-tot-puternic, ca să ajute și sa protegă oștirile ruso-române dinaintea Plevnei.

«Sânția sa protopopul din Turnu-Măgurele a săvârșit sfințirea.

Cu o di înainte de săvârșirea acestor două acte de recunoștință și de pietate, M. S. Domnul săvârși încă un act, pe acela de dreptate, și se grăbi a da o pilduire indulgentă și îngăduitoare, dar promptă și cu efect salutar, pentru a învăța pe căpeteniile fruntașe ale oștilor sale să respecte cu punctualitate și fără de codire ordinele sale, și să se ferescă d'a mai induce în eróre prin informații greșite pe Capul armatei.

De și atacul de la 7 Octombore fusese hotărît de statul major general al armiei de înconjurare a Plevnei, pentru a protegea operațiunile începute în dosul Plevnei de către guarda imperială, totu-și fiind-că generalul Al. Angelescu se încercase mai înainte d'a avea cunoștință de acest plan, ca să forțeze mâna M. S. prin nisce informații nu îndestul de controlate, M. Sa se hotărî să dea o pilduire de ôre-care gravitate acestui oficer general. Așa dar în ziua de 8 Octombore anul 1877 adică a doua di după nesuccesul rezultat din cauza raporturilor greșite ce fusese date el șefului său suprem, Capului Armatei, colonelul Al. Anghelescu fu dessărcinat de comanda diviziunii a IV-a și trimis la Calafat ca comandant al artileriei locale ; cum am dice fu condamnat la o quasi neactivitate și înlocuit ca cap al acelei diviziunii prin generalul Racovița. Tot într'acea di Diviziunea IV-a, în rîndurile căreia se manifestase ôre-care murmure și ôre-care impaciențe, de și luase o parte foarte meritorie și chiar glorioasă în luptele de la 30 August, 5 și 6 Septembore și 5 și 7 Octombore, care o costase multe perderi, fu retrasă din ante-posturi, trimisă în tabără de la Verbița ca să se reformede, și înlocuită cu Diviția II-a comandată provisoriu de Colonel Cantili, care diviziune eși cu acea ocazie din rezervă și își reluă funcțiunea de diviziune activă.

Tot într'același timp Colonel G. Slăniceanu șeful statului Major general român, fiind destinat ca în curînd să se pue în

fruntea unei armate cu o destinațiune încă necunoscută, dar care avea să îndeplinească o misiune cu strălucit rezultat și de mare utilitate pentru operațiunile ulterioare din jurul Plevnei, fu desărcinat provisoriu de funcțiunea sa și înlocuit prin general St. Fălcoianu.

Nesuccesul de la 7 Octombrie precum și pilduirea ce l urmă pe dată, pilduire indulgentă dar severă și apăsată, avu în armată o influență foarte salutară, tae din rădăcină veleitațiile de păreri isolate și de încercări d'a impune ore cum acele păreri, stârpi pământul murmurului și a nerăbdărilor, făcu pe toți să recunoască cum că M. S. vedea mai clar ca toți și că era mai înțelepțesce d'a se crede orbesce lui, de cât d'a cerca aventuri nebunesci, și necesitatea unui asediu passiv și fără de perderi fu de toți recunoscută.

Două fură direcțiunile urmate de armata Română de la 7 Octombrie înainte ; una fu executată de geniul său, care începu lucrarea de mine și de contra-mine pe sub pământ, în direcțiunea Griviței, No. 2 care fu terminată abia atunci când Plevna cădu în mâinile aliaților fără a apuca să fie utilizată, și cea altă de cavalerie care făcu recunoșteri după recunoșteri până aproape de Teteven și pe sub zidurile Pirotolului și ale Rachovei, prin care ei preparară reușita operațiunilor din dosul Plevnei, despre care vom vorbi mai la vale ; tot ei ajutase pe ai noștri d'a-și stringe rindurile și d'a se apropia mai mult de Plevna. Sub protecția sa divizia de infanterie comandată de Colonel Cantili a trecut dincolo de Vid în ziua de 11 Octombrie și s'a stabilit între Susurlu și Etropol. Turcii din Dolni Dubnic și din Etropol i-a dărit, și de îndată ce îi vădu, îi atacă, și imediat se încinse între dușmani o luptă vie și ucigătoare dar care nu ținu mult că interveni cavaleria și i puse pe gónă. Mai înainte însă d'a descri mai în detaliu cele ce au urmat mai de parte, cred că nu e rău să descriu ceva mai pe larg tot ce a făcut cavaleria română dincolo de Vid de la împresurarea Plevnei și până la mijlocul lunii lui Octombrie.

Operațiunile cavaleriei Române.

Pe când infanteria și artileria ajutate de geniū repurtau succese și nesuccese după cum vrea capriciosul dēu al resbóielor, cavaleria română comandată de coloneii Crețeanu și Formac opera împreună cu cavaleria rusă de sub comanda generalului Krilov și ambele sub comanda supremă a generalului Lascareff, dincolo de riul Vid, și își da tóte silințele d'a întreprinde comunicația Turcilor din Plevna cu Orchania, de unde sosea lui Osman atât ajutore de ómeni cât și aprovizionări de hrană și munițiuni.

Cavaleria rusească care apăra pozițiunea de pământ dintre Muntele verde și Dolni Etropol, și mai cu sémă șoseoa dintre Plevna și Teliș, nu prea făcu mari isprăvi, căci generalul Krilov nu prea era la înălțimea poziției ce ocupa, însă cavaleria Română fu mai norocită; ea culese în multe ocațiuni lauri care nu fură mai pe jos ca ai fraților lor din cele alte arme care se resboiaū dincoă de Vid.

Cavaleria Română se stabilise dincolo de Vid între Mahaleta și Etropol în ziua de 25 August și formându-se în două brigade, una de roșiori sub comanda colonelului Crețeanu și alta de călărași sub aceia a colonelului Formac, începuse în conlucrere cu cavaleria rusă, să facă serviciul de patrulare care să privegheze drumul dintre Plevna și Rachova precum și cel dintre Plevna și Orchania-Sofia. Prima cale fusese dată în paza Românilor și cea d'a doua într'a Rușilor.

Aceste patrute neîntrerupt improspătate și îndestul de numeroase ca să facă față ori-cărei întâmplări neprevăzute, curățiră în curând împrejurimele de calamitatea Cerchezilor și a Bașibujucilor care avusese până aci obiceiul d'a năvăli cam des în cete mari spre a'și însemna calea prin jaf, pârjolire și pustiire ; ceva mai târziu avură privilegiul să săvirșescă fapte cu mult mai serioase și mai importante. Intr'o zi, adică la 5 Septembrie, o patrulă română compusă din un escadron de roșiori și 30 călărași plecând de la Mahaleta spre a face o recunoșcere pe calea spre Rachova în direcțiunea Bielo Slatinei și Valea riului Schit, de îndată ce trecu riul Ischer și se apropie de satul Cucaja, avu prilejul nu numai să pue pe gónă pe nisce cerchezi nedisciplinați dar chiar să dea o bătălie strașnică, cu o însemnată escuadă de cavalerie turcă pornită din Rachova spre a intra în Plevna, unde, precum scim, Osman dispunea de prea puțină călărime.

De îndată ce află despre una ca aceasta de la câți-va Bulgari din localitate, comandantul patrulei române nu'și mai numără forțele de care dispunea, ci numai de cât dădu ordin oștenilor săi ca să înconjore satul, după aceia dădu semnalul de atac și năvăliră cu toți spre sat scoțând din pepturi nisce urale puternice. Turcii, de și surprinși fără veste, fiind comandați de însuși caimacamul Rachovei, și în număr de 2 escadrone, săriră iute pe cai și lupta se încinse numai de cât. Năvălirea oștenilor noștri din partea despre Plevna fu înfricoșată și impetuosă ca o vijelie ; cu toate acestea Turcii nu se clătiră din loc, ci o priimiră în față cu bărbăție, și se încinse lupta între oștên și oștean într'un mod strașnic; și începu să se bată soldat cu soldat chiar pe stradele satului, dar când vădură că din partea opusă a satului a început să vie spre ei în góna cailor o pândă mare de călărași care vreau să'î pue între două focuri, această era o stratagemă dibace ticluită de comandantul detașamentului nostru, atunci Turcii începură a slăbi și a se retrage apărându-se. Călăreții noștri îi urmăriră cât-va timp, mai ucisese un mare număr de dușmani, le luară chiar un steag, dar pe urmă vedând că se depărtau prea tare de Plevna și se apropia

prea mult de Rachova, Români lăsară pe Turci să fugă nesupărați și se întorse ducând în triumf spre tabăra lor steagul luat de la dușmani.

Intr'această luptă Români perdură un soldat și un cal ucis precum și 7 soldați și câți-va cai răniți. Steagul cel roșu luat de la Turci în lupta de la Cneaja de către cavaleria Română, fu adus de însuși colonel Victor Crețeanu la Poradim, și după aceea, conform ordinului M. Sale, fusese trimis la București și așezat în arsenal alături de cel verde luat de infanteria română în lupta de la Grivița.

Imediat după această faptă de arme săvârșită de Români, mică în realitate, dar care aduse mari rezultate, căci înfricoșă pe Turcii din Rachova și i abătu de la gândul d'a mai trimite ajutóre spre Plevna, adică la 7 Septembrie, sosind Rușilor noui ajutóre de cavalerie, diviziunea de cavalerie de dincolo de Vid fu transformată într'un corp de 11 escadróne și 5 baterii compuse din 6000 ómenți și 30 tunuri, și acest corp fu de astă dată pus sub comanda generalului Krilof.

Imediat după această schimbare, Krilof aflând că ar fi venind spre Plevna un convoi mare de aprovizionare despre Rachova, expediă într'acea parte o mulțime de detașamente tari compuse de Români, dar în curând se încredință că acel convoi venea în adevăr, dar nu despre Rachova, ci despre Orchania, și era compus din 8000 oștire infanterie, artilerie și cavalerie și 2000 care sub comanda lui Achmed Havzi pașa.

Afiând astă noutate, Krilov nu sbură cu tótă cavaleria sa înaintea inamicului spre a încerca sórta unei bătălii decisive, ci teminduse să nu se găsească între două focuri, prea departe de Plevna, se mărgini a încerca numai un simulacru de luptă pentru ca dușmanul să își demasce forțele, și apoi a se retrage încet și în ordine spre cuaeatrele sale. Cu acea ocație comise neiertata greșală d'a lasa pe Turci să se apropie prea mult și să l'atace abia în ziua de 10 Septembrie dimineăta, tocmai când Turcii ajunseser la Dolni Dubnic, adică la poarta Plevnei.

În deșert artileria rusă despre Muntele Verde isbi pe Turci în cósta stângă și artileria călăreață a căpitanului Hepites îi

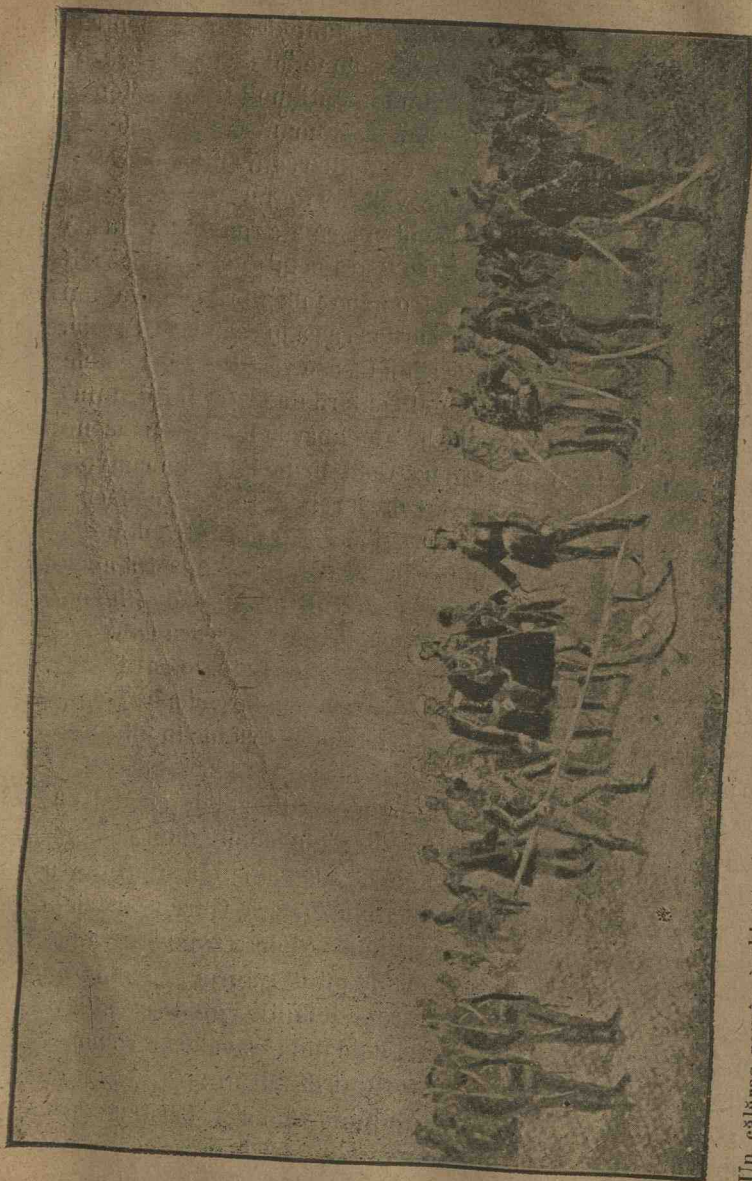
isbi în costa drept, căci Turcii din Plevna scoborise dou colone puternice, una de la Muntele-Verde i alta de la Opanez, i aceste colone precum i otile ce insoeau convoiul apucr pe Kriloff între două focuri i'l silită să se retragă spre Seremet Tristenic i să lase pe Turci ca să'i bagein voe proviziile în Plevna fără a'l mai urmări i a'i cauza pierderi simtore, căci nici n'avea nevoie.

După nesuccesul de la 10 Septembrie, generalul Kriloff întreprinse spre Rachova mai multe serii de recunoceri, între care i un simulacru de atac care avu loc la 14 Septembrie, dar care încetă după un bombardament de cte-va ore, fără să dobndeasc alt rezultat de ct convingerea ca Rachova era apărată de trupe ndestulore adăpostite în trei forturi.

Intr'acest timp de infructuoase cercări din partea lui Kriloff, brigada de călărași romn în unirea cu brigada de cazaci Cernozuboff, prinse în două rnduri dou convoiuri turcesci cari se cercase să între în Plevna, i aduse oștilor aliate 120 care pline cu făină, ord i fn.

Prinderea acestor convoiuri redesept în sufletele cazacilor naturala lor înclinare spre pleasc i 'i ndemn să caute la distane ori ct de depărtate asemenea norocose expedițiuni, al căror rezultat era tot att de bine-venit pentru asediatori, precum ar fi fost i pentru asediai, căci din cauza deselor ploi i a drumurilor rele aprovizionările se facu cu frte mare greutate. Pentru acest scop plec un detașament de cavalerie rusă de la Mabaleta sub comanda colonelului Levis în direcțiunea Teleșului, i după ce se hrui cu mai multe cete de cerchezi la Denica, Cervenibreg, Rupcea i Lucovia în zilele de 18 i 23 Septembrie, reuși a pune mna pe un număr ore-care de care încărcate cu sare i chinină precum i pe un număr de vr'o 1000 capete de vite mari destinate pentru a fi introduse în Plevna.

După ce puse la loc de siguran prada luată de la Turci, Rușii merse înainte în direcțiunea Iablanitei, dar la 24 Septembrie, colonel Levis se pomeni fără de veste atacat de o colon puternică de Turci compusă din 5000 soldai de infante-

Un călăraș român închină înaintea M. Sale steagul de cavalerie turcesc adus de Colonei Crețeanu la Poradim, care a fost luat de cavaleria Română în ziua de la 5 Septembrie 1877 în lupta de la Cerața.

rie, 2000 oșteni de cavalerie și cinci tunuri care însoțeau un convoi de peste 2000 care cu proviziuni destinate pentru Plevna. Acest însemnat convoi era comandat de însuși Schechet-Pașa. Aceste succese care îmbunătăți mult traiul ostenilor ruși din jurul Plevnei, siliră și pe Români să îi imiteze, și colonelul Formac însărcină pe unul din regimentele de călăca să se transforme în colone volante de furagiori care să strângă la rindul lor proviziuni pentru armata română. În urma acestei dispozițiuni, călărașii se luară la întrecere cu cazacii în paguba Turcilor, și armata română începu să fie ceva mai bine aprovisionată, căci nu de surda era ea în resboi cu Turcia.

Într'acest timp generalul Kriloff fusese vestit cum că cetele de cercheți ce se ivise de o dată și fără de veste pe drumul spre Orhanian, nu puteră fi de cât antegarda unui corp însemnat de armată inimică, care negreșit însoțea vre-un convoi de reaprovizionare dar în loc de a repara greșela ce făcuse în prima dată când lăsă pe Havzi-pașa să 'l pue între două focuri și să intre în Plevna nesupărat, se grăbi d'a face tot aceea ce făcuse atunci, adică rămase pe loc în apropiere de Plevna, și dintr'astă cauză colonel Levis când voi să opréscă convoiul din mers, se pomeni atacat din față și din spate, în cât fu nevoit să se retragă cu perderi simțitoare și să lase și acest convoi să intre în Plevna nesupărat, fapt ce avu loc în ziua de 30 Septembrie.

Acest nou nesucces supără pe împăratul și 'l determină ca să dea altă destinațiune neprevădătorului comandant.

La 30 Septembrie general Kriloff cedă comanda supremă a cavaleriei ruso-române locotenentului general Gurco care deja sosise din Rusia în fruntea diviziunii a doua a gardei imperiale, și care avea să devie comandantul tuturor trupelor de dincolo de Vid care avéu să opereze definitivă investire a Plevnei. În momentul în care părăsi comanda cavaleriei române, general Kriloff îi adresă următorul ordin de zi :

«Luptele de la Telș, Gorni-Dubnic, Semeret, Tristenic, precum și diferitele expedițiuni încredințate de mine cavaleriei române, au dovedit într'un mod strălucit bravura, ținuta per-

fectă și exactitudinea în serviciu a brigăzilor de roșiori și călărași, precum și a bateriei de artilerie călărășă română. Aceste mari calități sunt datorite mai cu deosebire meritului comandanților de brigadă, colonelii Crețenu și Formac, și comandanților celor patru regimente de cavalerie, precum și perfecteii distincțiunii a întregului corp ofițeresc.

«Chemat de Majestatea sa Impăratul la altă destinațiune, voi păstra în tot d'auna o aducere aminte de sinceră stimă pentru regimentele de elită române ce am avut onórea a avea sub ordinele mele.

Locotenent general Kryloff.

Oficerii și soldații români se despărțiră cu părere de rău de fostul lor comandant care amintiri era om bun și camarad agreabil, și priimi pe noul lor șef cu aceeași perfectă curtuozitate și se hotărâră să se recomande lui tot ast-fel cum se recomandase predecesorului său, adică prin fapte vrednice de laudă și prin acte de bravură uimitóre. Printr'asemenea acte ea dovedí chiar și celor neîncredințați cum că Cavaleria română era cu mult mai harnică ca cea rusescă. Ea, de și era mai puțin numerosă, de și nu se împrespăta într'una cu noui ajutóre ca cea rusescă, ci petrecea ziua și nóptea în patrule și recunoscéri, neconținute trepdării și ne sfârșite strapațe, totuși reuși a pune friu repetatelor cercări ce făcêu Turcii din Vidin și Rachova ca să vine în ajutorul Plevnei, opri nu numai intrarea, dar și chiar înaintarea în direcțiunea viziunei lui Osman, a orí cărui ajutor venit despre aceste două orașe, și în ziua de 1 Octombre îndrăsniră să împingă cutezanța până a face o nouă recunoscere chiar în apropiere de Gorni Dubnic, și numai cu două escadróne de roșiori, eată pentru ce Români fură atât de laudați de tótă lumea nepártinitóre. Afară de acésta călărășii săi și mai cu sémă cei din regimentul al 8-lea prin curajul lor, istețimea lor, îndrăsnéla d'a se expune primejdiilor celor mai mari și iuțéla cu care se deplasaú, deveniră hránitori și furagierii întregéi armate române din jurul Plevnei. Când transporturile de peste Dunăre nu mai putéu să rásbescă până la Verbița, din cauza aglomerării ce să făcea la pod și a drumu-

rilor desfundate, să nu mai putem să prididescă numeroșele cerințe, atunci călărașii noștri se risipim peste câmpiile din împrejurimi, sondaș pământul, măsurăm distanțele, se ducem întins pe sub meterezurile Vadinului, Rachovei, Lomului, Palancei, Tatargicului, Vidinului, Pirotului, Tetevenului și chiar Orchaniei, și nu se lasă să vie cu mâinele goale, ci tot d'auna aducem câte-ce-va, niscaiv-va care încărcate cu făină, grâu, porumb, fin, vin, orz zarzavatură, sau cu câte-va capete de vite lua'e cam cum putem și de unde putem, și care erau primite de către luptătorii flămânzi ca un dar providențial.

Unele dintr'aceste pleșce făcute cam pe neales după întâmplare, fură plătite prin chitanțe care fură achitate până la o para prezentatorilor după terminarea războiului, iar altele fură plătite de D-șeu în virtutea legii celui mai tare dictată de starea de rebel, care dă drept luptătorului d'a se hrăni în timpul campaniei cum va putea și de unde va putea, din resursele ce i-ar procura împrejurimele câmpului de operațiune. Printr'asemenea fapte pe atât de variate pe cât erau de utile mersului campaniei spre un bun sfârșit, cavaleria ca și restul armatei române merită laudele întregii lumi drepte și nepărtinitore. Ultima ispravă a cavaleriei Române din cursul lunii lui Octombrie, fu aceea despre care am vorbit la finele capitolului precedent.

Bătălia de la Corni Dubnic și Teliș.

Pe când cavaleria, infanteria și artileria armatei ruso-române din jurul Plevnei înscria cu sângele lor în cartea faptelor împlinite mișcătoarele peripeții ale episodelor mai sus descrise, guarda imperială rusă începuse a sosi în România și de acolo pe câmpul de luptă.

Scim că îndată ce Rușii suferiră înfrângerea cea teribilă de la 18.Iulie la Plevna, Împăratul Alexandru odată cu ajutorul Românilor, ceruse și concursul gardei sale imperiale, armată de elită compusă din trei diviziuni care număra șese-deci mii luptători bine armați, bine echipați și comandați de ofițeri capabili și instruiți. Cea mai mare parte din gardă era cantonată în Polonia și o parte în Petersburg și Moscova.

Generalul Gurco care se ilustrase așa de mult prin curagioasa sa trecere peste Balcani, îndată ce trecu în apoi dincoia de Șipca, fusese numit de împăratul comandant al uneia din diviziile sale, și numai de cât alergă în Rusia ca să ia sub comanda sa a doua divizie din această armată și se întorse în fruntea ei pe la finele lui Septembrie.

Intr'acestă timp Rușii și Românii strângeau mereu vînturile potcovei ce înconjura Plevna, și se siliau din toate puterile să facă înconjurarea cât se poate de reală, ca să împiedice intrarea în Plevna a convoiurilor de provisiune și a orî căreia armate de ajutor. Am aflat din capitolul precedent toate sforțările inutile ce făcuse într'acest sens cavaleria Russo-Română,

care, precum scim, era înșiruită dincolo de riul Vid de la Mahaleta prin Gorni Metropol până la PISOVAȚ, precum și despre nesuccesul ce a întâmpinat când a voit să facă numai prin cavalerie împresurarea reală și să împiedice reintrarea convoiurilor în Plevna.

În urma acestor nesuccese, de îndată ce sosi Guarda, general Totleben, capul statului major al armiei de înconjurare propuse, și M. S. Domnul nostru aprobă, formarea unui corp de observațiune pus sub comanda acestui general Gurco, compus din toate armele, care corp să aibă misiunea d'a pune mâna pe acel grâнар al împresurațiilor ce se numea Orhania. Guarda imperială și cavaleria Română fu însărcinată cu această îndatorire.

Generalul Gurco cum luă comanda acestui corp de expedițiune, se puse în fruntea oștilor sale, trecu Vidul, împărți armata sa în trei părți; Românilor le dătu pe mână Dolni și Gorni-Metropol iar Rușilor Gorni-Dubnicul și Telișiu. Corpul Român fiind compus numai din cavalerie n'avea misiunea d'a ataca sau d'a lua ofensiva, ci numai d'a face demonstrațiuni astfel ca să oprască pe Turci din facia lor d'a sări în ajutorul pozițiunilor ce în adevăr erau să fie atacate. Românii își înțelese sarcina, și prin șarje, prin recunoscări, prin transformare subită din cavaleri în tiraliori pedestri și din tiraliori în cavaleri, reușiră d'a face să nu se miște un singur turc din loc spre a merge spre Teliș sau Gorni-Dubnic.

De îndată însă ce Diviția colonelului Cantili trecu dincolo de Vid, se schimbară lucrurile, și de îndată ce se vedură atacată de către Turci din Dolni-Dubnic și Gorni-Etropol chiar în ziua stabilirei lor între Susurlu și Etropol, Românii răspunse cu vigore și se încinse între ei și dușmanii o luptă serioasă care dură până aproape de sэрă. Turcii nepricepând că prin manevrarea lor dincolo de Vid, Românii se încercase să mascheze o operațiune cu mult mai serioasă, care avea să se desfășoare într'alta parte, și să 'i ție pe ei pe loc și să 'i oprască d'a alerga într'acea parte, cădură în cursă și se luară cu Românii la o harță cât se pôte de serioasă.

Lup'a fu crâncenă, Românii fiind atacați de o dată despre trei părți : despre Dolni-Dubnic, Dolni-Etropol și Gorni-Etropol, prin soldații veniți din Plevna, fură siliți să susție trei asalturi consecutive foarte înverșunate, și să sufere perderi simțitoare. Cu acea ocazie Românii perdură : un oficer și 10 soldați morți și 5 ofițeri și 36 soldați răniți. Cu toate acestea în cele din urmă ei reușiră a respinge toate aceste asalturi și se mențiară în pozițiunile ocupate, ast fel că a doua zi M. S. Domnitorul putu să viziteze pozițiunea lor și să-i inspecteze fără temă d'a fi surprins în antreposturile române din dosul Plevnei. Mulțumită acestui simulacru de luptă, precum și a celui din fața Plevnei de la 7 Octombree, ambele întreprinse de armata română, guarda imperială putu să se apropie de Gorni-Dubnic și să-l înconjore fără a fi turburată de inimi.

A doua zi guarda imperială avu privilegiul să priimască boțezul de sânge și să dovedască cunoscătorilor că era într'adevăr o armată de elită cu mult mai superioară celor alte trupe rusești. Ea fu nevoită să-și facă intrarea în acțiune într'un mod cât se poate de anevoios și de puțin norocos și să smulgă reușita din mâinele inamicilor cu sacrificiile cele mai simțitoare.

Gorni Dubnicul era una din pozițiunile cele mai bine întărite și mai importante din câte apărau linia de comunicare dintre Plevna și Orkania. El avea tot ce-i trebuia pentru a rezista contra unor forțe ori cât de superioare; dispunea de șanțuri de aproșuri, de tunuri adăpostite de parapeturi, de drumuri apărate și de o pozițiune dominantă tutulor câmpiilor ce o înconjura. Într'insul se aflau opt mii de nizami comandați de către un general capabil, de Achmed-Hivzi Pașa, dar nu avea mai mult de 4 tunuri. Rușii profitară de această lipsă, și cum ajunsă în dreptul Dorni Dubnicului, începură să arunce spre el proiectile eșite din gura a 40 tunuri de mare calibru, îl înconjurară din toate părțile cu 20 batalioane de infanterie și șese de cavalerie, iar restul forțelor de care dispuneu îl trimise în direcțiunea Orchaniei și Plevnei ca să neutralizeze ori-ce cercare de năvălire saă de atac pe la spate venit despre Teliș saă Dolni Dobnic, și după ce demoralisară bine pe dușmani

prin trăsnetele acelor guri de foc atât de numeroase, armata de atac se împărți în trei colone, trecu Vidul în noaptea de 11 spre 12 Octombrie, și a doua zi la 6 ore de dimineața colonele sale se repeziră ca să atace reduta de la Est.

Prima ciocnire fu teribilă; grenadirii intrară în dușmani ca niște lei, Turcii nu putură rezista și abandonară îndată uragalele laterale și se retrase în reduta principală. Vădînduse acolo la adăpost sigur, fugarii își redobîndiră curagiul pierdut și opuse inamicilor o rezistență așa de înverșunată, în cât Rușii care năvălise spre ei din toate direcțiunile, fură nevoiți să se retragă și ei la adăposturi, ne mai putînd rezista contra glonțelor ucigătoare ce curgeau spre ei ca grindina.

La această luptă uriașe între două armii tot atât de puternice și tot atât de brave, M. S. Domnul României asistă în calitate de comandant suprem al oștilor creștine de înconjurare după șioséua Lovcea-Ievna, și privi cât-va timp spre teatru resbelului din înălțimea de la Krișina vecină cu satul Brestoveț, înconjurat de strălucitul său stat Major de oficeri generali ruși și români. Vădînd că teatru resbelului și-a schimbat direcțiunea de la stînga spre dreapta, și că încăerarea s'a depărtat ast-fel că peripețiile sale nu se mai puteau vedea după acea înălțime, vădînd asemenea că Turcii din Plevna, observînd prezența sa într'acea localitate, au început să se apropie în număr considerabil de Krișina spre a o ataca, M. S. se grăbi a o coti spre dreapta, adică spre Radisovo, a ocoli linia de înconjurare a oștilor române și a merge în galop prin Grivița, Verbița și Tristenic la Susurlu, spre a inspecta anteposturile române și a privi de acolo continuarea peripețiilor resbelului.

Imediat după plecarea M. S. și a statului său major, Turcii reușiră să pue pe gîna pe Ruși după înălțimele Krișinei, să ocupe satul Bristoveț și să se facă stăpîni peste toate împrejurimile. Reușise în scopul ce urmărise numai pe jumătate, căci într'adevăr se făcuse stăpîni pe teren, dar nu reușise ast-fel cum dorise ei, adică nu isbutise să facă prizonier pe M. S. Cu chipul acesta ca prin minune și printr'o simplă întîmplare M. S. Domnitorul nostru scăpase de sîrtă d'a cădea prizonier în mânele inamicilor.

În acest timp lupta își urmase cursul său distrugător. Ziua se inaugură rău pentru Ruși, perderile ce încercară deveneau prea simțitoare, neînfrînatul curaj al grenadirilor

M. S. Domnitorul Carol I privind la peripețiile luptei de la Gorni Dubnic din ziua de 12 Octombrie 1877 din înălțimea de la Krișina.

incepuse a slăbi într'un mod întristător; Rușii ar fi fost perduți dacă Osman ar fi îndrăsnit să iasă din Plevna și dacă Sefchel ar fi pornit spre Teliș de la Radomirța unde se găsea; din

norocire însă Osman nu putu eși, căci artileria Româno-Rusă îl bombarda într'un mod infernal, și Românii îl ținușe pe loc printr'un simulacru de atac îndreptat atât spre Bucova cât și spre Dolni Dubnic Sefchet asemenea nu putuse să se miște din loc din cauză că cavaleria aliată îl pândea de aproape și el n'avea îndestule forțe ca să pôta s'o înfrunte, căci o mare parte din armia sa ce escortase convoiurile rămăsese în Plevna.

Vedând că cu asaltul n'o scóte la cale, General Gurco dădu ordin artileriei ca să reîncepă a detuna și după aceea răspândi iarăși infanteria în colóne de tiraliori. Grenadirii însuflețiți de oficerii lor se împrăsciară pe câmpie, se ascunse după ori ce adăpost ce găsiră la îndemână și începură să se târască pe brinci și să înainteze spre redută impușcând într'una. Tóte regimentele înaintară astfel spre reduta turcescă, numai regimentul de Finlanda nu putu să înainteze, căci terenul ce ocupa nu'í oferea nici un adăpost. Impușcăturile dintr'o parte și dintr'alta ținură într'una până după patru ore după améză; atunci generalul Gurco, cređând că a produs efectul dorit, făcu să înceteze impușcăturile ca să nu se ucidă soldații unii pe alții, fiind fórté apropiati de redută, și dătu ordin oștirilor sale să năvălăscă la asalt. Retranșamentele fură luate într'o clipă, dar Rușii nu putură merge prea departe, căci Turcii după culmea parapetelor redutei, cu puscile Winchester ce țineu în mână, îi culca la pământ îndată ce ridicau capetele ca să se repéză înainte. Primejdia era mare, Turcii dau de stingéu pământul, Rușii însă nu perdură curagiul, și animați de ideea că făcéu parte din guarda Imperială și trebuia neapărat ca să debuteze printr'o victorie se repeđiră ca ulii spre focul mistuitor.

D'o dată se făcu o tăcere lugubră, o tăcere mortală între ruptă de detunături rară și isolate, și după câte-va minute d'o mortală nerăbdare resună în aer un ura formitabil.

Pe întunerecul ce începuse să se răspândăscă în aar căci începuse să înseređe, prin fumul negru și inecacios ce împrăscia blochausele ce ardea și printr'o cétă alburie de praf și de gazuri, soldații ruși se repeđiră spre redută, se isbiră piept în piept cu parapetele turcesci le escaladară ca o vijelie și năvă-

liră în intru ca o furtună. Turcii le apărară ca nisce turbați, dar vedând că Rușilor le sosea într'una ajutóre și ei se împuținau în vădul ochilor, recunoscură că nu mai era mijloc de scăpare și că ori-ce cercare de apărare era de prisos, și siliră pe Ahmed-Hivzi pașa ca să se predea cu restul armatei, după dece ore de luptă desperată.

În definitiv acea ȃi, cu tóte ca la început fusese desastroúsă, în cele din urmă la sfirșitul sėu a fost favorabilă Rușilor; ei puneau mâna pe o pozițiune importantă care le permitea să facă o reală înconjurare a Plevnei, dar cu câte sacrificii o dobândise?! a patra parte din efectiv și un mare număr de oficeri ȃceau pe câmpul de luptă morți sau răniți. Această durerosă pierdere fu cu prisos recompensată prin rezultatele ce se câștigase; un pașa, 53 oficeri, și 2235 soldați, toți prizonieri validi, precum și 3500 răniți, patru tunuri Krupp și o imensă cantitate de arme și munițiuni cădură într'acea ȃi în mâinele învingătorilor.

Ruși într'acea nópte dormiră pe câmpul gol mai nemâncați, luminați numai de flăcările incediilor redutelor ce fumegau în tóte părțile, dar dormiră cu poftă, căci raptórea se făcuse, gardă își inaugurasă debuțul printr'o victorie.

Teleşul fu atacat o dată cu Gorni-Dubnicul de către a doua colónă Rusă. Teleşul era a doua poziție întărită spre Orhanian care apăra șoseaua dintre Plevna și Sofiea, dar cu mult mai slab ca Gorni-Dubnicul. O escuadă de recunoșcere trimisă ca să se informede de poziția locurilor și de starea întăririlor constată că acea pozițiunea era apărută de o redută mare aședată drept în mijlocul șioselei și tăiată de dēnsa în două, precum și o redută situată pe malul unei rovine și mai multe alte retransamente mai mici.

După recunoștere Gurco trimise într'acolo 12 tunuri, patru bataliōne infanterie și câte-va sotniți de cazaci, cu misiunea d'a se mărgini d'a da numai un simulacru de atac. Aceste detașamente, de îndată ce ajunse acolo, înșiruiră tunurile în bateria de atac și imprăsciară infanteria în colōne risipite de tiratorii, iar cavaleria în escuade de explorare. Câmpia ce încon-

jura redutele era întinsă și fără accidente; arbori sau hățişiu nu se vedeau pe nicăiri și infanteria nu putea să găsească cel mai mic adăpost; trebuia dar ca comandantul escuudei să depășească peste instrucțiile ce primise și să năvălească la asalt de la prima împușcătură.

Numai de cât fu dat ordinul și grenadierii sburară înainte, goniră pe Turci din retransamente, le luară locul, năvăliră spre reduta principală, dar curagiul omenesc și iuțela atacului nu putură să învingă efectul împușcăturilor ne precurmate precum și focul puscilor cu repetiție ce țineau în mână dușmanii ce se găseau adapostiți după parapete. Ne putând merge mai departe, Rușii fură nevoiți să se culce pe brînci în șanțuri și să aștepte ajutorele cerute, dar nu stătură mult acolo, căci Turcii, întăriți fiind prin noui forțe, au eșit din reduta despre apus și s'au îndreptat spre dînșii ca să'i înconjore.

Vedând acea mișcare a dușmanilor și ne simțindu-se îndesatul de puternici, ca să li se opue Rușii începură să se retragă; atunci avu loc chiar sub întăririi cele mai oribile scene de barbarie. Aprópe trei sute răniți Ruși, ne putând să urmeze pe camaradii lor în retragere, fură surprinși de Turci care-i măcelăriră în modul cel mai barbar; cea mai mare parte din ei fură lăsați în viață, dar cu mânele, nasurile și urechile ciopățite. Rușii fură nevoiți să și inghiță necazul într'acea ți, să se retragă afară din bătaia tunurilor și să ascepte în împrejurimi ca tocmai a patra ți să le pice revanșa care de astă dată fu decisivă.

În ziua de 16 Octombrie, pe când Osman era reținut în vișuina sa prin formidabila canonadă a aliaților, și cei din Dolni-Metropol în neputință d'a trimite ajutore, având în cóstea cavaleria Română, General Gurco, după ce luă Gorni Dubnicul, sosi cu armata sa în fața Teleșiuului, îl înconjură din toate părțile și pe la prânz artilerie începu să arunce obuse și apoi șrapnele. Focul dură până la 2 ore după amiadl.

Atunci general Gurco trâmise un parlamentar comandantului Haki pașa cu propunere pentru capitulare și ne priimind răspuns, artileria sa începu să și urmeze opera sa de destrucțiune. Tunurile turcesci fură îndată demontate și reduse în tă-

cere, infanteria lor fu gonită după parapete și pământul fu acoperit cu așchii de luciū. Poziția începuse a deveni foarte anevoioasă, dar totuși era cu puțință o cercare disperată care să dobândescă un rezultat favorabil. Haki-pașa însă care în privința calităților militare nu se potrivea nici la degetul cel mic al lui Achmed Hivzi pașa, nu găsi de cuviință să facă această cercare, ci se supuse destinului ca orî-ce bun musulman și capitulă ne condiționat.

De aci încolo Plevna era condamnată la peire, Gurco nu mai putea fi împiedicat d'a merge ca un triumfător până în inima Rumeliei și pînă chiar la porțile Constantinopolului. Pozițiile satelor din jurul Plevnei, adică Dolni-Dubnic se deșertă în curând de trupe turcesci fără de nici o luptă; Dolni Etropol tot ast-fel, cele din calea spre Sofia asemenea numai putură resista unei apărări desperate dar de scurtă durată, cetățuele Vrața și Lucovița avură aceeași sortă, Etropolul nu fu crutat, Pravețul se supuse aceleiași legi, și chiar Orhania, mult lăudată Orhania, pe în care Turcii sperau s'o transforme într'o nouă Plevnă, fu silită și ea să-și plece capul fără de luptă sub sabia biruitorului. Mehmed-Ali care comanda toate garnisonele ce apărau aceste pozițiuni, fu pentru a treia oră abandonat de sortă, pentru a treia oră butut !

Căderea Gorni Dubnicului și a Teleșului fu condamnarea la disgrăție a lui Mehmed Ali pașa, cu toate că nu era vinovat el care exercita numai o comandă nominală, ci marele Devlet militar care conducea de la Constantinople firul întregii conduceri ale resbelului, și care a fost adevăratul autor al tuturor nesucceselor ce a îndurat armata sa prin ordinele contradictorii ce-î dădău. În ziua de 16 Octombrie el fu dessărcinat de funcțiunea de Serdar Ecrem, adică de comandant șef al armiei turcești, și cea grea și înaltă sarcină fu încredințată vanitosului și incapabilului său rival lui Soliman Pașa, care pân'aci nu făcuse nimic alt de cât reclama și intrigă. Mehmed Ali Pașa fu numit comandant al armatei imperiale din Bosnia și Herțegovina, și curînd după aceea fu însărcinat cu despresurarea Plevnei.

Acest eveniment sili pe Țar să 'și mute reședința de la Gorni Studen la Poradim și pe marele Duce Nicolae de la Radenița la Bogot ca să fie mai aprópe și să pótă să stringă linia de împresurare. A doua zi după luarea Teleșului, adică la 17 Octombrie M. S. Domnul nostru trecu în inspecție trupele de la Teleș chiar pe câmpul de resboiú și visită pe soldații și oficerii răniți într'acea luptă.

În ziua de 17 plecă general Slăniceanu însoțit de oști numeroase din Verbița spre Racova și în aceiași zi geniul român începu se sape două galerii de mină spre reduta No.2. În ziua de 18 trupele turcesci se retrase din Dolni Dubnic spre Plevna, iar oștele Române îl ocupară, și cu chipul acesta deplina înconjurare a Plevnei deveni un fapt real și complet.

În ziua de 19 Octombrie guarda imperială ocupă fără de luptă Tetevenul și Racovița spre Orhania, și generalul Arnold care devenisecomandantul cavaleriei Ruso-Române, după ce Gurgo luase comanda trupelor ce operaú în jurul Plevnei, mulțumi prin un ordin de zi cavaleriei române pentru eminențele serviciilor ce'i a adus în luptele precedente.

În ziua de 21 M. S. inspectă trupele române instalate dincolo de Vid și a doua zi inspectă trupele ruso-române dintre Tristenic și Etropol.

În ziua de 28 generalul Scobelev reuși să ocupe din nou muntele Verde de unde se vedea Plevna și guarda imperială din dosul Plevnei ocupă Vrața. Tot într'aceiași zi primii fugari Turci goniiți de fóme din Plevna veniră să spue aliaților că încă de la 16 Osman a înjumătățit rațiile de mâncare și s'aú consilituit prizonierii ca să nu móră de fóme.

În ziua de 27 Octombrie Impăratul Rusiei veni în tabăra română și inspectă cu amănuntul toate lucrările de apărare și de aproș precum și toate redutele, paralelele, drumurile acoperite și minele lucrute de geniul român; se duse după aceea în reduta română numită Impăratul Alexandru II lea care domina Bucova și asistă la un viguros bombardament, la care răspunse Turcii cu multă vioiciune și trâmise spre ai noștri un mare număr de obuze, din care fórté multe isbucniră din

norocire fără rezultat funest, căci ređuta era bine ferită prin uvrage de adăpost și de apărare. Acésta inspecție atraše din nou atențiunea Țarului asupra armatei române și 'l siliră să 'i adreseze nenumărate laude, pe care marele Monarh le adresă mai ales corpului nostru de geniū pentru priceperea cu care și-a îndeplinit sarcina. Același bombardament fu repetat cu aceeași vigóre în ziua de 29 Octombree.

În ziua de 30 Octombree armata română fu împărțită în șapte sectorii cu comandantii independenți și anume: primul de la Susurlu la Bulgăreni, comandat de generalul *Cernat* (Român); al 2-lea de la Bulgăreni la Halici, comandat de generalul *Krudner* (Ruși); al 3-lea de la Halici la Tucenița comandat de generalul *Zotoff* (Ruși); al 4-lea de la Tucenița la Cernialca comandat general *Scobelev* (Ruși); al 5-lea de la Cernialca la Tiemen pe Vid comandat de general *Kataley* (Ruși) și al 6-lea de la Tiemen la Susurlu dincolo de Vid comandat de general *GaneŃki*.

Pe lângă aceste sectouri compuse din Romini și Ruși mai era și divisia IV română în rezervă ce ocupa spațiul dintre Demir-Keu și Etropol și care era comandată de generalul *Racovița*.

În ziua de 31 Octombree un parlamentar rus trāmis de marele Duce Nicolae se duse la Plevna ca să 'i comunice că Carul a căđut în mânele Rușilor și să 'l invite să se predea în condițiuni onorabile. La acésta propunere în scris, Osman răspunse în ziua de 1 Noembrie tot în scris, cum că dānsul nu se va preda, ci se va lupta până la cea mai din urmă picătură de sānge.

În ziua de 29 Octombree Turcii se încercară să reia muntele Verde, dar *Scobelev* îi respinse cu mari perderi; aceeași cercare făcură și în ziua de 2 Noembrie, dar *Scobelev*, de și de astă dată a fost contusionat de aschia unei bombe, totuși îi respinse din nou cu mari perderi; asemeni și în ziua de 6 Noembrie respinse și al treilea atac, cu tōte că de astă dată vitezul general a fost greū rănit.

Intr'acést timp armata română în ziua de 1 Noembrie ocupă înălțimele Susurlu-Bivoari din fața Opanezului și se instală

devinitiv acolo; tot de odată geniul român începu în ziua de 3 Noembrie să ridice mai jos de Plevna un zăgaz în apa Vidului cu ajutorul căruia să pôtă inneca la un moment dat Plevna, și în ziua de 6 începu să sape a 6 mină spre reduta Grivița No. 2. Flotila și artileria română reuși după malul Dunărei în ziua de 7 Noembrie ca să scufunde între Rinosul și Canapa, după 77 lovituri de obuze un monitor ture aflat la înălțimea nsulelor Cheftele; și în aceiași zi detașamentul generalului Slănicénu ajuns în ajun la Bucovița, începu atacul Rachovei, despre care ne vom ocupa într'un capitol următor.

Luarea Răchovei.

Cu cât înainta vremea și cu cât se apropia iarna, cu atât aprovizionarea începuse să devie mai anevoioasă și războiul mai greu de susținut.

Furagiurile începuse să se rărească în Bulgaria, din România soseau convoiurile de hrană foarte greu, căci întemperiele le sta împotriva și podurile peste Dunăre se rupseser de mai multe ori; trebuia dar lărgit cercul de aprovizionare locală, și mai cu seamă trebuia asigurat spatele corpului de gardă al generalului Gurco, care deja înaintase până la Vrața, aproape de Orchania; trebuia mai ales tăiat orice mijloc de retragere eventuală a lui Osman și a oștilor sale, în cazul în care șederea lor în Pleva n'ar mai fi fost posibilă.

Colonel Slăniceanu fu însărcinat cu această misiune, și pentru a o aduce la îndeplinire i se puse la dispoziție, din infanterie: batalionul de Mehedintzi din regimentul 1 de dorobanți, comandat de maiorul Burileanu, batalionul de Muscel din regimentul al IV-lea comandat de maior Giurescu, o companie de Ilfov însoțită de maior Ene șeful regimentului al VI-lea, un batalion din regimentul al X-lea Putna și Râmnicu-Sărat comandat de locotenent-colonel Mărculescu, precum și o parte din resturile regimentului al XV-lea Neamț și Suceava comandate de maior Burchi, în total 3,200 pedestrași, din care cei mai mulți erau recruți sosiți de curând de la vatra părintească și încă neuniformați. Din cavalerie i se dădu regimentul al II-lea

de călărași din Gorj, Vâlcea, Argeș și Muscel, comandat de colonel Ciornovodenu, regimentul al VIII-lea, tot de călărași din Némțu, Bacău, Roman și Sucéva comandat de locot-colonel Pereș și o parte din regimentul al IX-lea de rezervă, comandat de locot-colonel Ștef. Rosetti, iar din artilerie opt-spre-dece guri de tun Krupp și patru de bronz de sistem vechi comandată de locot-colonel Dimitrescu Maican asistat de căpitanii Calenderu, Borănescu și locotenent Manolescu.

În capul acestei mici armii mergea o companie de geniū și în cōda ei o secție de ambulanță, o colōnă de munițiuni și un număr ore-care de care de aprovizionare. Ea plecā de la Plevna cam pe la finele lui Octombrie și se îndreptā spre Dunāre în direcțiunea Vidinului. Îndată ce se formā colōnele astui corp și mai înainte d'a trece Iskerul, cercetătorii călărași dăturā peste o redutā turcească situatā aproape de satul Vadin și revenirā să vestescā pe șeful lor. Colonel Slăniceanu pleca însoțit numai de trei companii de infanterie, doā de cavalerie și douē tunuri, des de dimineață din satul Krușevaț, se apropie de Vadin fără să fie măcar bănuit de Turci, și pe la 10 ore isbi tabāra dușmanā pe neașteptate.

Turcii spāimântați puse mâinile pe arme, alergarā la tunuri, dar din nenorocirea lor, după a treia loviturā, bomba românească nemeri drept la casarmā în locul unde era păstratā erbăria, iarba luā foc, cazarma sări în aer cu o bună parte din dușmani și restul Turcilor o luā la sănētōsa spre Ostrov. Călărașii se luarā după ei, se repezirā asupra-le ca nisce lei, și numai de cit se încinse o luptā crîncenā. Turcii rēșbiți de superioritatea numărului, fugirā în baltacurile după lângā Dunāre, călărașii se luarā după ei și începurā să'i fugārească prin hățișiu. Turcii trăgeau, Românii trăgeau; ast-fel merse până la Ostrov, unde ajunse numai o mână de dușmani.

Cei ce n'apucase să fugā, acei ce fusese găsiți în redutā se predarā, și steagul Român se înfipse pe cel mai înalt meterez. Resultatul acestei ciocniri neînsemnate în sine, fu de mare folos pentru Români, căci biruitorii, mai cu sēmă recruți, prinse îndoită ānimoșie, iar Turcii se spāimēntarā așa de rēu în cāt

o luară d'a fuga din Orstrov și alte posturi isolate după marginea Dunărei, care putea fi supărătoare oștenilor noștri, și se retrase în Rachova.

După ce vădu drumul curățat de ori-ce primejdie, colonel Slăniceanu porni spre Rachova împreună cu grosul micii sale armii, și îndată ce ajunsese acolo, cavaleria se împrășcie în toate direcțiunile în mici patrule spre a cerceta împrejurimele, iar infanteria se stabili în satul Selanovița. După ce studie bine terenul și vecinătățile, generalul înconjură Rachova de la Selanovița până la Bucovița printr'un lanț de patrule, și împărți infanteria și artileria în două colone, din care una comandată de maior Mateescu, se aședă la apus unde era tăbărită cavaleria, iar cea l'altă jumătate rămase în partea despre răsărit a Rachovei; după aceea Români se preparară de atac.

Rachova e clădită pe malul Dunărei la pôlele unor dealuri ce o domină și o apără; pe acele dealuri Turcii aveau o cetățue de pământ care era închisă cu un întreit briu de șanțuri și apărată de alte întăriri interioare; la dreapta acestei cetățui se afla o cetățue mai mică care era unită cu cea mare prin nisce galerii acoperite și căi adăpostite, și la stânga sa era o redută prevădută cu valuri de apărare.

În partea dreaptă dealurile se întind lanț dar merg scădând pină în satul Selonovița unde tăbărise grosul armatei Romine, și între acele deluri se află o mîncătură de pământ adâncă și prăpăstioasă ce se prelungește până în Dunăre, în fundu căria se odihnesce cătunul Lescovaț sau Lucovița. În partea stîngă la o depărtare de 7000 metre de dealul Rachovei, curge riu-lețul Schit care se rostogolesce a lene pe un pat nămolos și printre nisce maluri adânci, trecend p'aprobe de satul Bucovița, și merge de se varsă în Dunăre mai în dreptul gurei Jiu-lui. Un kilometru mai departe curge riul Ogost care, de și mai lat, este însă mai lesne de trecut prin vad, fiind-că malurile îi sunt mărunte, apele mici și fundul petros.

De la satul Bucovița în jos spre Dunăre se află o drumbravă deasă ce crește pe muchia unui deal ce are în creastă turnul ruinat al unei cetății romane, și de la acel deal spre Rachova

se așterne rădăre lungi de vie care se întind până la cetățuia cea mică.

Între Bucovița și turnul Roman, peste apa Schitului se află un pod de piatră, și dincolo de pod se întinde calea spre Cotuzlui, Palanca și Vidin. Dumbrava de care vorbirăm începe chiar de lângă pod și umbrește ambele laturi ale râului mai până la Dunăre.

În ziua de 6 Noembrie sosi la Bucovița, sat aflat în marginea despre sud-vest a orașului Rachova, un detașament de cavalerie română compus din o brigadă de roșiori comandată de colonel Victor Crețeanu, asistat de locot-colonel Kintescu și Alexandrescu, o baterie călărășă compusă din 6 tunuri Krupp, comandată de căpitan Hepites și un regiment de ulani Ruși cu patru tunuri mici comandate de general Mayendorff. Acest detașament trimis de Ruși numai ca să observe mișcările și operațiunile Românilor fără a lua parte directă la ele, ocoli Rachova traversând drumul despre sud care merge direct spre orașiu, la ore care depărtare de întăririle cetății. El fu așezat de către conducătorii săi la adăpostul bății tunurilor pe înălțimele ce domină podul peste Schit și calea spre Vidin; acolo fu trimis și detașamentul de infanterie al maiorului Mateescu.

Voinicii noștri petrecuse noaptea dintre 6 și 7 Noembrie în pozițiunile ce ocupase de cu vreme în jurul Rachovei, și dormiră pe pământul gol și lipsit de oricare adăpost în pozițiile ce dobândise fără a fi turburați de Turci. Acea noapte fu pentru bietii oșteni o noapte de crudă cercare. Era frig, un frig uscat și pătrunzător, bruma alba buruenele uscate și mărăciniți desfrunziți după marginea drumului, iar cerul era limpede și stelile sclipitoare ca în toate nopțile de iarnă, senine și gerose, și bietul dorobanț ca și toți bravii noștri oșteni, n'aveau drept adăpost și învelitoare care să-i apere de acel ger pătrunzător nimic alt de cât subțirica și zdrențeroasa sa mântăluță, sub care dărdăiau de mama focului în loc să se încălzească.

A doua zi oștenii se desceptară pe întunec și de o cam dată îmbucară ce-va ca să și mai prindă inimă și să se mai întrezeze; după aceia diferitele detașamente începură să se misce-

și să ia pozițiuni în punctele cele mai strategice ce putuse găsi prin vecinătate. Infanteria înconjură orașul în formă de eventualiu, artileria ocupă înălțimele cele mai priincioase pentru operațiunile lor, și cavaleria se ascunse după adăposturi, fără a perde din vedere d'a ține în comunicație continuă și în legătură ne întreruptă, diversele detașamente imprăsciate pe lunca din valea Rachovei.

Misiunea armatei române era foarte dificilă și avea să învingă dificultăți foarte anevioase. Precum am mai dis mai sus, Rachova e clădită în dosul și chiar pe muchia despre miadă-nopțe a unui deal paralel cu Dunărea, și creasta aceluși deal precum și muchia sa despre miadă-di sunt acoperite cu vii și pe atunci erau apărate prin câte-va întărituri de ore-care importanță, a căror luare era cel cel puțin foarte anevioasă, dacă nu chiar imposibilă, căci pe lângă întărituri suișul pe dinsa era dificil din cauza terenului care era răpos și presărat cu vâgăuni adânci. Tote aceste dificultăți și obstacole erau cunoscute de colonel Slăniceanu, căci visitase acele locuri cu mult mai înainte de declararea războiului, cu toate acestea dînsul nu stătu nici măcar o clipă în cumpănă, ci în ziua fiesată pentru atac, dătu la timp instrucțiunile necesare și ordonă artileriei ca să începă mai din vreme bombardarea pozițiunelor dușmane.

Dealul ce se întinde în partea despre răsărit se coboră spre satul Selanovița pe o pantă destul de dulce și lesne de suit, dar între acest sat, în jurul căruia era tăbărită infanteria română, și Rachova se afla cea vâgăună adîncă despre care am vorbit mai sus, ale cărei maluri sunt drepte aproape ca niște pereți, precum și cea mîncătură de pămînt prăpăstioasă cu o căscătură care e atât de largă în cât pôte să adăpostescă între pereții ei întreg satul Lescovăț sau Lucovița. Ca să ajungă cine-va să ia înălțimele dominătoare Rachovei despre cea parte, nu putea să facă alt-ceva de cât să se scobore în cea vâgăună și apoi să sue cîsta cea repede a părții opuse, sub plôea de glônțe și de cartice aruncate de Turcii din tăbiele și șianțurile vecine. O parte din infanteria română fu orînduită ca la timpul hotărit să încerce acéstă operațiune atât de primejdiosă.

Cea altă parte avea să facă aceeași cercare prin partea de spre apus care nu era nici mai lesnicioasă și nici mai scutită de primejdii. În partea despre apus dealul e tăiat la o distanță de vr'o 700 de metri de cursul pârului Schit, ale cărui maluri sunt înalte și ripose și a cărui matcă e adâncă și mocirlosă. Pe malul său cel drept se află reșemat de dealul ce se prelungește ondulindu-se pînă la Dunăre satul Bucovița, și mai spre nord de sat, în fața gurei Jiului se află acea dumbravă deasă d'asupra căruia stă cocoțat pe o muche turnul roman. Dincolo de turn spre Rachova se întind viele ce înconjură orașul. Sub adăpostul acelor vii aveau să înainteze ai nostri spre a lua cetățuia cea mică.

Luni la 7 Noembre încă de la 9 ore de dimineță se deschise focul de artilerie după dealul Bucoviței, și imediat intrară în acțiune cele 23 guri de foc de la Selanovița care începură să improsce gróznic meterezurile turcesci. Turcii n'aveau de cât trei tunuri, dar aveau avantajul pozițiunii și al întăririlor; ei răspunse pe dată cu tunurile ce aveau și susținură focul cu multă vioiciune.

Îndată ce intră în acțiune artileria, cavaleria se risipi în toate părțile ca să facă recunoscere, iar infanteria se reslăți preste delurile din flancul stîng al Turcilor, mai înteu în colone compacte și apoi în șiruri împrăsciate de tiraliori.

Maior Giurescu fiu al Câmpulungului cu Musceleni s'ei urmă antegarda acestor vênători de ființe omenesci; el mergea în fruntea voioșelor sale cete și entusiasmă ca și el răsucea sabia în aer și striga cu voce mișcată :

— Înainte copii, înainte cu D-deu; să imităm pe străbunii noștri care acu 275 de ani cu Mihai-Vitezul în frunte, chiar aci, au înfrînt cerbicia turcescă.

Flăcăii lui sburau la mórte ca la horă, bărbăția șefului lor îi electrisase pe toți, avéntul lui le servi drept exemplu și 'i făcu ca dintr'o fugă să cobóre cónsta Lescovățului, să trecă ca năluca valea cea adâncă și într'o clipă să se vadă agățai de ripa opusă care este dreptă mai ca și un perete. După ei venea imediat Ilfoveni pe care îi inflăcára vitejescul esemplu.

al maiorului Ene comandantul lor, și la patru sute de metri mai în urmă mergea locotenent-colonel Măldărescu împreună cu trupele sale care forma reserva colonei.

Încep împușcăturile, încep improșcăturile, încep glonțele să șuere, șrapnelele să pocnescă, bombele să fluere; foc și mörte pretutindenți, fer și plumb topit în toate părțile, mörtea curgea în spațiu ca plöia cu mazărică, însă oștenii Români rid de aceste spaimes și merg dărji spre tăbiile turcesci improșcând și ei fără de contenire, iar ofițerii de stat major și cu adjutanți șbor de colo până colo prin foc ca să transmită ordinele comandentului șef, pe când acesta aședat pe o înălțime din apropiere care nu era tocmai ferită de primejdii, observa tot, supraveghia tot, împărțea ordine și instrucțiuni în toate părțile.

Muscelenii ajungând sub muchia dealului, fură priimiți de Turcii dintr'o tabiă mică cu salve de împușcături; ei nici una nici alta se repeziră spre ea fără să se sperie de potopul de gloanțe ce curgea peste capetele lor și săriră în șanțurile tabiei cu furia unei vijelii. Turcii surprinși și inecați de valul cel cotropitor al oștenilor români orupse de fugă; români se luară după ei, și după o crâncenă dar scurtă luptă, vitejii fii ai Carpaților îi goniră din șanțurile lor și îi respinse până în reduta cea mare.

Restul armatei nu se lăsă mai pe jos, ci numai de cât dădu năvală spre întăririle dușmane, loviră pe păgân cu turbare și 'l goniră din reduta din stânga; apoi se îndesiră mereu în jurul redutei celei mari și începură să o înconjore.

Intr'acest timp o parte din armata de la Băcovița, eșind din ascunzătoroa din dumbrava Schitului, intrase în vii, se apropiase de cetățuia cea mică, sub adăpostul bateriei călărețe, și deja începuse să năvălescă spre dânsa cu turbare, însă în acel moment comandantul ei maiorul Mateescu cădu rănit la genuchi în fruntea băeșilor săi, și soldații, rămâind fără de șef, își cam perdură cumpătul și se retrase în vii fără a înceta d'a zădări prin împușcăturile lor pe dușmanii din cetățue.

Cu toate acestea lupta nu încetă nici aci d'a fi crâncenă și sîngerösă, însă fu ce-va mai domölă și mai fără avint. Cu toate a-

cestea, de și colona despre apus din cauza rănirii comandantului său nu înaintase conform planului de reshel, totuși cea despre răsărit nu stătuse pe loc; dorobanții mergeau mereu înainte fără să ție seamă că se luptau de nouă ore nebăuți și nemâncați, și improscau, și impușcau într'una. Ei nu se opriră nici atunci când băgară de seamă că gibernele au început să se golască, ci urmară d'a înainta și cu puscele lor Glinca continuă d'a răspândi morțe cumplită în șirurile acelor ce purtau în mâni puscă Henri Martini și Winchester.

Maior Giurgescu, care pe atunci încă trăia, nu se mai astămpăra la un loc; bravul oștean, nerăbdător d'a vedea cu un moment mai curînd steagul românesc fălfăind pe redutele Turcesci, se repeși înaintea vitejilor săi ce nu se lăsaă a rămănea mai pe jos ca el, și când fu p'apropo să 'și vadă visul cu ochii, un glonț îl isbi și 'l culcă la pămînt mort lovit drept în frunte.

Imediat Maior Ene nu mai puțin brav și nu mai puțin nerăbdător, eși la iveală ca să vadă dacă soldații lui ocheau bine, și se puse voinicește înaintea plôei de glonțe a dușmanilor. Cum îl vedu un sergent, înțelegând pericolul ce'l amenința, se repeși și cu pericolul vieții sale, îl luă în brațe și îl retrase înapoi în șanțul de adăpost, dar el reeși la minut din rînduri și începu să strige:

— Dați de tot copii, dar nu dișe mai mult, căci un glonț dușman îl isbi și pe el, și viteazul luptător căzu în brațele sergentului cu pieptul străpuns de un glonț, și 'și dădu sufletul încă murmurând: înainte, nu vă speriați.

În aceeași clipă cădură morți locotenentii Nicolae Radovici și Pavel Bordeanu, acesta pe când transmitea ca oficer de ordonanță ordinele comandantului șef către conducătorii trupelor în luptă. Tot atunci fu rănit sub-locotenentul Spiroiu: acesta însă cu sângele curgând și roiu pe obraz își păstră locul până la finele luptei.

După morțea Majorilor Iene și Guirescu, luă comanda întregei colone locotenent Colonel Măldărescu comandantul rezervei, dar ca cum ar fi fost un făcut, un glonț dușman veni ca să 'l scôtă și pe el din rînduri, și 'i pătrunse fluierile amînduorora

șiróe din ranele sale, ci numai de cât se așeză pe un pat por-piciórelor. El căđu, ómenii ambulánțelor îl ridicară pe dată, dar dinsul nu-și perdu de loc cumpátul, de și sângele curgea tativ de ambulánță, și fără să ascepte să fie legat la râní, con-tinuă înainte d'a comanda.

Bătălia de la Rachova dintre Români și Turci din ziua de 9 Noembrie
1877 pe marginea râului Săhit.

— Ura! strigă el invărtind sabia d'asupra capului său pe brancardul ce'l transporta, ăura; strigară și voinicii lui, ura; re-petară și bravii fii ai României năvălind spre valea pe muchea căreia plana apriga mórte mută și cobitóre, cu coasa gata de

secerat și cu forfecă gata d'a tăia fire de vieți omenesci; ura ; strigară și ofițerii care le dătură nenumărate exemple de curagiu și bărbăție, și strigând ura ! toți cu toții dătură năvală spre primejdie, și o înfruntară cu bărbăție, și siliră pe Turci să se retragă spre întărirea din centru speriați și uimiți d'atâta vitejie.

Acest exemplu dat de un rănit înflăcărâ atât de mult pe Români, în cât ei începură să nu-și mai dea seama de primejdie și să se expue ei fără a'i mai simți gravitatea. Intr'acest timp încăerarea deveni cumplită, virful baionetei și patul puscei făcură multe victime în ambele părți, și impușcăturile deveniră mai dese și harța piept la piept din ce în ce mai îndărjită; ea creștea cu cât sôrele se apropia mai mult de scăpătat. Turcii se apărau cu înverșunarea omului desnădăjduit, și ai noștri cu hotărîrea omului ce vrea să isbutască cu ori-ce preț. Turcii daū, Români daū, daū adversarii unul într'altul de svintau pămîntul și nimeni nu se lăsa bătut ; tôte însă aū o margine într'acastă lume, mai cu sémă puterile omenesci.

În avîntul încăerării locotenent colonel Măldărescu uitase că era rănit și sângele său înflăcărât de entusiasm și de suscitarea produsă de luptă, îi dătuse puteri noi, forțe supranaturale, un fel de galvanizare electrică ; încetul cu încetul însă sângele începu să se răcască, stimulenta să se potolască, avîntul să slăbască și viteazul să redevie om. În cele din urmă vedând că slăbea mereu, bravul comandant dădu ordin ca să fie transportat înaintea comandantului general.

Pe când se afla înaintea colonelului Slăniceanu și 'i esplica cum staū lucrurile, un glonț veni să se înfigă în stîngia patului său și să 'l silască a se retrage după câmpul de luptă și a dispune să fie îndreptat spre ambulanță. După aceia comandantul șef luă comanda atacului și se puse în fruntea soldaților săi cari nu conteneau d'a înainta. În frunte cu comandantul șef voinicii noștri săvirșiră noi minuni de vitejie. Fără să se gîndască că n'aū mâncat nimic și nu s'aū dat repaosului de mai bine de dece ore, ei se hătău cu desnădejde și sburaū înaintea fără să le pese de mórta. Prin vitejésca lor îndărjire ei

strimtorase amarnic pe Turci în cetăţuele lor, şi 'i secera întocmai ca pe nisce spicuri de grâu; din nenorocire noptea veni repede şi negricioasă şi colonel Slănicénu găsi de cuviinţă să ordóne încetarea focurilor. Cu acea ocaşie el dovedi că a fost un *fórt* bun oficer de stat major, un strategíst eminent şi un *fórt* dibaciú de cap creator de planuri de răsboiú excelente, dar un mediocru comandant de trupe în luptă.

«Colonel Slăniceanu, díce autorul notiţelor asupra vieţii Regeluí Carol, pare că nu s'a arătat îndestul de abil în atac, ci şi-a retras trupele prea de vreme şi a dat prea de timpuriú ordinul de retragere, pe care l'a efectuat prea pripit şi a pus prea curind capét luptei pretextind că fraţii nu se mai putea deosebi de duşmani».

Chiar dintr'acea séră Rachova ar fi putut să fie a Romînilor, daca ar fi avut un alt comandant ceva mai energic, dar din nenorocire comandantiú mai îndrăsneţi căduse morţi şi răniţi, şi pe lângă acésta era iarnă şi pe acea vreme noptea sosesce prea bruscă şi întunecósă. Se mai întâmplase ca să nu fie nici lună, ast-fel că întunericul cel mai obscur împedica continuarea orí cărei operaţiuni. Cu tóte acestea pe când începuse să amurgéscă, daca s'ar fi dat un asalt general, chiar cu acest comandant cam prudent, succesul nu numai ar fi fost posibil, dar chiar sigur, însă el nu fu dat pentru că ostenii nu mîncase tótă ziua, sërmanii se bătuse fără de curmare din dorí de di şi cădeaú sdrobiţi de obosélă. Afară de acésta mai toţi şefii superiori picase în capul colónelor de atac uniú morţi şi alţii răniţi şi nu erau la îndemână alţii ca să-i înlocuiască. Atacul general fu dar aminat pentru a doua di, colonel Slănicénu se grăbi a se reintórce la Selanoviţa, fără măcar să observe poziţiunile duşmane, şi mase noptea acolo, iar bieteles colóne de atac fură retrase la pólele délurilor şi prin şianturile tábielor ce luase cu baioneta în mână. Grosul trupelor mase în Lucoviţa într'ó parte şi prin vii şi pe marginea Schitului în cea altă parte, spre a se putea să se odihnéscă la adăpostul dealurilor, şi să fie feriţi de orí-ce primejdie ce-i ar fi putut surprinde în timpul noptii.

A doua zi nu fu cu putință să reîncepă lupta, căci se lasase pe pământ o negură deasă care nu îngăduia să se distingă om de om la doi pași, prin urmare nimeni nu se gândi să reîncepă operațiunile. Afară de acesta, de și trecuse de la Bechet un batalion de infanterie pentru a servi de întărire, cei ce se bătuse în ajun totă ziua nu mai putură să reîncepă, căci puterea omească are și ea un capăt; osteniile erau de la mare până la mic cu desăvârșire oboseți, după o luptă de zece ore, și alte rezerve de improspătare nu se găseu la îndemâna comandantului șef. Afară de acestea datorii mult mai scumpe îi chema la altă muncă; morții și răniții dăceau pe câmp, și unii aveau nevoie de repaosul eroului și cei alți de îngrijirea medicului. Acea zi de sârbătoare, ziua Sf. Mihail și Gavril, fu dar consacrată înmormântării morților și îngrijirii răniților.

Turcii din parte-le nu făcură în tot decursul zilei nici o mișcare ofensivă, ci îi lăsară să se odihnescă și să se reformede în bună voie. Într'acest timp însă ei nu stătuse cu mânele în sân, ci totă ziua furnicară. Românii din jurul întăririlor nu vedură nimic, căci îi împiedica dealurile și ceață cea deasă grămadită în văgăuna Lescovațului, dar cei de peste Dunăre și cei de prin viile despre apus vedură mai bine. Pe la prinz colonel Slăniceanu priimi de la general Lupu care sosise de cite-va zile în Bechet viind din Calafat, scirea cum că de acolo se vedea făcându-se în Rachova pregătiri mari de plecare, și că Turcii se preparaū de fugă și își făceau în grabă bagagele.

Cum aflară Românii una ca acesta, numai de cât luară măsuri de precauțiune și întărire aripa armatei despre apus ca să le tae orî ce mijloc de retragere spre Arcer, Lom, orî Vidin. Pe cînd Romînii luaū aceste măsuri, noptea sosi și cu ea un negru întunerec amestecat cu cîță. Turcii profitară de întunerec și la adăpostul nopții deșertară toate pozițiile și se urniră din toate părțile împreună cu tunuri, bagage și răniți. Știind cum că podul de la Schit era bine apărat de Români, o mare parte din fugari îl evitară, și pe cînd cei mai bravi și mai fanaticii din Turci mergeu spre pod ca să se isbescă cu voinicia Românească, și să maschede adevărata retragere, glôta cea mai mare

coti la dreapta, alese pe tăcute un vad spre a trece prin Schit mai în vale de pod, și, negăsind loc de trecere cu carul prin apă, aruncară în riū saci cu făină și orez, saltele, corturi, bagage, care și tot ce avură la îndemână, făcură din toate acestea obiecte un fel de zăgaz și trecură cum putură pe d'asupra lui fără să producă cel mai mic șgomot. Tunurile fură trecute în brațe.

Carele cu bagage și cu răniți precum și chesónele tunurilor nu putură trece, căci era cu neputință să mērgă pe acel pod improvisat, atât din cauza fragilității materialului din care fusese compus și care se putea scufunda și dărîma sub presiunea orî cărei greutatei mai însemnate, cât și din cauza construcțiunei sale foarte primitive. Ele dar rămase dincoala de riū în paza garnisonei ce se îndreptase spre pod.

În ziua de 7 Noembre colóna despre Schit jucase, precum am dis mai sus, din cause independinte de voința sa, un rol foarte secundar; il jucase pe de o parte pentru-că acestrol i se ficsase ca să-l jöce, iar pe de alta din cauza rănirei comandantului ei chiar de la debutul luptei; ea se mărginise numai d'a se îndrepta spre cetățuia cea mică spre a face numai o demonstrație și d'a se risipi prin vii fără a merge mai departe.

După ce major Mateescu fusese rănit la genuchi în fruntea băeșilor săi și silit să părăsescă comanda, rēsboinicii vēđindu-se fără șef, nu mai innaintară cu îndrăsnēla de mai nainte, mai cu sēmă că nici unul din oficerii ce mai rămāsese ca să 'l înlocuiască, ne avēnd instrucțiuni, nu mai cutezase să 'și asume o responsabilitate atât de mare ca să sbóre în fruntea slabelor forțe de care dispunēu spre cetățuia dintre vii; ci 'și petrecură tötă ziua mărginindu-se numai d'a zădărnici pe dușman prin împușcături neprecurmuate de la adăpostul meterezurilor ce și făcuse printre vii. Nöptea o petrecuse în sianțurile ce și săpase dincolo de acele meterezuri, și a doua și se ocupară și ei cu îngroparea morșilor și cu stringerea răniișilor. În ziua de 9 Noembre sörta vru ca ei să jöce un rol hotărîtor și să facă țerei lor serviciu foarte importante.

După ce se lăți vestea cum că Turcii ar vrea să fugă, acest detașiamēt eși din vii, coborî cösta și se concentră în preajma

Schitului. Ajungind jos se grămadiră dincoia de riū în jurul podului de piatră, singura trecătoare putincioasă peste acea gîrlă adîncă, potmolosa și cu maluri înalte. Într'același timp cavaleria care era tăbărită aprópe de Bucovița, trecu Schitul și se reslăți în câmpia dintre Schit și Ogost, iar artileria luă pozițiune pe înălțimele ce dominaū Schitul. Tot de o dată o parte din infanteria ce operase în partea despre răsărit veni să întărească detașamentul ce avea să apăre podul de peste Schit. Într'acest timp generalul rus Mayendorf incurca lumea alergînd forfota de colo până colo, cum o încurcase și în ziua de 7 Noembre, și stănjenea pe colonel Slăniceanu prin superioritatea gradului său, în aducerea la îndeplinire a tuturor măsurilor ce lua, căci nici nu vrea să ia comanda supremă a întregului detașament, prin urmăre responsabilitatea consecințelor, și nici nu se astămpăra ca să lase în pace pe cei ce și o luase.

Pe la trei ore din nópte santinelele Române dări prin intunec apropierea lungului convoiū al Turcilor ce se îndreptau spre pod, și dădu iute alarma. Într'o clipă Mehedințenii și Gorjenii fură la post cu arma în mână și căpitan Merișescu se puse în fruntea lor.

Tunurile lui Hepites începu să mugescă după delul ce domina podul, Roșiorii și Călărașii Români începură să cutreere vecinătățile în toate direcțiunile, și dorobanții săriră în șanțuri și începură să împrósce pe dușmanii cu salve de focuri încrușișate.

Cerul se înseninase, luna începuse a străluci mândră pe cer și lumina sa isbutise a răsbi până în câmpul de luptă printre desele crăci ale arborilor dumbrăviī, ai cărei copaci erau desfrunziți; putea dar să se îndrepteđe bine loviturile și dintr'o parte și din alta. Atunci la lumina galburie a lunii ce apăruse între două petece de nori, se petrecu una dintre acele privesc titanice ce nu se petrec de multe ori în viața unei națiuni. Turcii răspunse Românilor prin salve repețite, însă nu ținură mult atacul căci ei erau lipsiți de adăpost și de artilerie, tură dar nevoiți să se repedă cu sălbăticie în mijlocul trambelor de dorobanți ce 'i asceptau cu baioneta gata de împuns, și în fine

se încinse o luptă crincenă și inverșunată între răsboinicii acestor două națiuni ce se urău de atâtea secole.

Încăerarea cea mai cumplită fu chiar pe pod; sângele curgea șiróe și se prelungea pe lângă parapet și de acolo pe rigolă se prelungea până ce cădea în apă ce începuse a se roși. Trupurile celor morți se rostogoléu peste parapete și de acolo în riú, și acei ce rămínéu pe pod cu un pic de viață în piept, expirău sub greutatea călciului răsboinicilor ce nesocoteau orí-ce piedecă și orí-ce obstacol.

Amarnic se luptău Turcii, dar mult mai amarnic se răsboiaú Românii; vijelia cea mai cumplită nu era atât de furiósă ca mișcările minelor lor. Daú vitejii, daú de svântaú pămíntul daú de mórte; spintecaú piepturí, sfășiaú pántece, sdrobeaú brațe, și când le veneaú bine transformaú în ghiócă patul puscií și isbeaú pe vrăjmași la mir ca să nu se mai scóle. Cu asemenea viteji cine se putea măsura? înfățișarea lor numai spu-neea celor ce 'i vedeau că cu ei avea să fie isbânda. Cu ei și fu, căci Turcii o slăbiră iute, din agresorí ei deveniră urmăriți și în sfírșit fură puși pe gónă și nevoiți s'o cotéscă la drépta ca să urmeze tot calea celor fugari, dar Românii nu le dădură timp. Din atacați ei deveniră îndată atacatori, luară armele la mină, se năpustiră spre dușmaní strigind ură, se luptară pept la pept cu códa fugarilor, o cumpăviră fără de cruțare două ore încheiate și nu se lăsară până nu'í prăbușiră mai pe toți la pămínt și până nu'í siliră să se predea. Mulți din Turci cădură morți de baioneta Curcanului, mulți fură săbiați de paloșul Roșiorului, mulți fură sdrumicați de picioarele cailor Călărașilor și mulți fură șterși după pământ de obuzele și șrapnelele Arti-leriștilor; cei mai mulți însă se înecară în adâncimea Schitului voind să fugă, și abia o mică parte reușiră a trece apa în not și a da dosul. Dintre Turci cei ce nu muriră se dătură prinși de resboiú în mânele biruitorilor, și fórte puținí avură norocul să scape.

Cavaleria Română și cea Rusă se luá după fugari, hărțui o bună parte din ei, făcu mulți prizonieri, dar baltacurile, păpu-

O baterie de Artilerie călătorească urmărind pe fugarii Turci în Raehova din ziua de 9 Noiembrie 1877.

riștea după malul Dunării și necunoștința cotișurilor locului, sili pe ai noștri ca să se întorcă înapoi încărcăți numai de prăzi.

Chesónele de artilerie, convoiul de răniți și de bagage câte nu se înecase, o mare cantitate de arme luate din mânele celor căzuți și alte unelte trebuincioase unei armate în campanie fură trofeele acestei victorii glorioasă pentru Români. Steagurile fusese desființate de Turci din ziua precedentă. Tunurile și munițiunea de război scăpase din mânele biruitorilor mulțumită numai prea marelui prudent și a colonelului Slănicianu. Pentru aceia și M. S. Domnitorul și comandantul suprem al armiei din jurul Plevnei îi luă comanda detașamentului căruia i se încredințase sarcina d'a prepara înconjurarea Vidinului despre uscat, și o dătu colonelului D. Leca, iar comanda tuturor trupelor din jurul Vidinului care era hotărît să fie dată tot D-sale o încredință generalului N. Haralamb.

Cum se lumină de ziua general Lupu trecu de la Bechet o parte din armata sa și luă cetatea în priimire. Pe la o oră după amiază intră într'însa și armia ce o câștigase cu preciful generosului său sânge și prin perderea a doi ofițeri și 129 soldați morți și a șapte ofițeri și 178 soldați răniți.

După victoria de la Racheva.

Acastă victorie care, cu toate criticele ce i se făcu, totuși fu foarte frumoasă, căci fusese repurtată numai de Români, produse în tabăra oștilor aliate precum și în totă țara o vădită bucurie. Acastă victorie, pe lângă noua glorie ce dobîndea armata română, pe de o parte degajia laturea dreaptă a trupelor ce înconjura Plevna și scăpa spatele oștilor române dintre Opanez și Grivița de ori-ce îngrijire, iar pe de alta dătu prilej mîndriei naționale să ridice în sus fruntea cu semeție și fie-ce român să dică, după două secole de umilință: am eșit triumfătorî numai prin noi înșine.

Consiliul de miniștri fu cu acea ocazie fidel interpret al sentimentului întregii națiuni și se grăbi a adresa M. S. Domnitorului o căldurosă depeșe telegrafică, la care M. S. se grăbi a răspunde în chipul următor :

«Mulțumesc din inimă Consiliului de Miniștri pentru felicitările ce'mi trimete.

«Mă simt mândru a mă afla în fruntea vitejii oști românesce care a încununat cu lauri steagurile sale, a improspătat gloria străbună și a înscris numele Rachevei din nou în paginile istoriei».

Carol

Spre a serba în mod solemn acest îmbucurător eveniment, în ziua de 12 Noembre se oficia un tedeum de mulțumire pe

platoul de lângă Divițiunea II din facia Plevnei, în prezența M. S. Domnitorului, care, după terminarea serviciului divin adresa trupelor întrunite următoarele cuvinte :

«Vitejia armatei noastre a avut o nouă isbândă de mare importanță. Luarea Rachovei va fi înscrisă cu litere neșterse în analele noastre alături de luarea redutei Grivița. Dea D-zeu ca încă și prin alte fapte strălucite bravura oștenilor români să rămână de a pururea ne uitată. Ați vărsat și sunteți încă gata a vărsa sângele vostru pentru independența scumpei noastre țări. Spre amintirea împlinirii sfintei noastre datorii, voi institui o medalie pe care va fi scris: «*Apărătorilor Independenței României*». Să unim acum puternic vocea noastră în fața vrășmașilor noștri seculari și sub bubuitul tunurilor să strigăm : *Trăiască România de sine stătătoare*».

Intr'aceiași zi M. S. Domnitorul adresa colonelului Victor Crețenu comandantul cavaleriei de la Rachova următoarea scrisoare :

«Scumpul meu Colonel Crețenu»

Regimentele mele de roșiori întrunite în brigadă sub comandamentul D-tale s'a deosebit în felul cel mai onorabil în toate afacerile la care au luat parte de la începutul acestui război prin disciplina, valoarea și chipul inteligent și devotat cu care și au îndeplinit datoria ; ele au câștigat stima aliaților noștri și Domnăscă mea mulțumire. Vitejia ce ele au desfășurat și serviciile ce au făcut cu ocaziunea luării Rachovei au adăugat și mai mult la această stimă și mulțumire. Te însărcinez dar a mulțumi brigadei de roșiori în numele țării și în numele meu, și a'i anunța că drept răsplata a bravurei și devotamentului ei, M. S. Impăratul Rusiei a destinat 14 cruci de sf. George spre a se împărți gradeilor inferioare, câte două de escadron, și eu din parte-mi confer 56 medaliu pentru virtutea militară, spre a se distribui acestor grade câte opt de escadron. Aștept raportul D-tale pentru răsplata ce au meritat gradele ofițeresci în zilele de 7, 8 și 9 Noembre.

«Iar în ceia-ce privesce pentru energia și meritul cu care ai condus trupa, a cărei comandă ți-am încredințat, Imi fac o plăcere a'ți acorda dreptul de a purta Domnesca mea cifră cu eghiletile statului Meu major, ca o distincțiune pentru brigada ce comanđi și o dovadă pentru D-ta personal a Inaltei Mele mulțumiri. Dumnezeu să crească și să înmulțescă isbândele oștei românesci.

Carol

Intr'aceiași di M. S. adresă Căpitanului Merișescu comandantul batationului I din regimentul I de dorobanți care s'a distins în lupta din vie în ziua de 7 Noembre și cea de la Hërlec în ziua de 9 Noembre, următorea epistolă :

«Căpitane»

Batalionul I din regimentul I de dorobanți s'a purtat cu cea mai mare vitejie înaintea Rachovei. După ce bravul seů comandant major Mateescu, fu rănit, D-ta ai condus această trupă care a desfășurat la apărarea podului de la Hërlec un nespuse eroism. Te însărcinez a mulțumi voinicilor dorobanți în numele Țarei și în numele meu, și a distribui din partea M. S. Impăratului Rusiei opt cruci de sf. George, câte două de fiecare companie, și 24 medalii de «Virtute militară» câte 6 de fiecare companie. Iar spre a răsplăti bravura și inteligența ostășescă ce ai dovedit personal, te numesc Major și'ți confer medalia de aur pentru «Virtutea militară».

Carol

Tot de o dată M. S. adresă D-nei văduve a Majorului Ene care muri în fruntea batalionului seů pe cimpul de onóre mergând la asalt, următorea scrisóre :

«Dómnă»

«Soțul D-tale bravul Major Ene, a murit de mórte de eroi în strălucita luptă dinaintea Rachovei. Patria a pierdut într'insul un nobil fiu, armata și eú un ofițer vítéz și distins. Ori-cât

de mare este durerea D-tale, ea va fi alinată de mângâierea că numele iubitului D-tale soț, va rămânea ne uitat, și că Țera, ca și mine, își va aduce pururea aminte de acest devotat ostașiu. Cei ce a lăsat în urma lui vor deveni familia de adopțiune a națiunei românesci.

Priimesce Dómnă împreună cu via mea condoleanță, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Carol

Colonel Slăniceanu personal nu priimi nici o scrisóre și nici o decorațiune pentru el sau pentru trupele sale, negreșit pentru că în séra de 7 Noembre n'a avut curagiul d'a face acel suprem sfort care ar fi smuls victoria din minele dușmanilor chiar într'acea séră și în momentul în care chiar ei înșiși perdue speranța d'a mai învinge și deja începuse a se lăsa să fie învinși. Fără acéstă lipsă de energie tótă prada de răsboi și tóte trupele dușmane câte au apucat să fugă, ar fi cădút în minele Romînilor care ar fi fost victorioși cu doué zile mai nainte.

Victoria repurtata de Români, numai de ei singuri la Rachova, avu un succes enorm, mai cu sémă în sfera conducătoare a armieii rusesci, nu numai prin faptul că prin căderea acesteii cetăți în mânele oștenilor noștri înlesnea operațiunile gardei imperiale de dincolo de Vid și o ferea de orice surpriză neasceptată venită dintr'o lature vulnerabilă, dar mai ales pentru că le dovedeu că Români erau îndestul de capabili ca să conducă o armată la victorie singuri și fără ajutorul nimului, și sciau să smulgă biruința din mânele unor inimiți numeroși și bravi, sub comanda numai a unor oficeri Români. Acéstă revelațiune neasceptată minună pe Impăratul, pe Marele Duce Nicolae, pe generalul Tottleben și pe toți marii Ducii și iluștri generali moscoviți, care pân'atunci surădeu cu órecare malițiosă și compătimitóre indulgență ori de câte ori li se vorbea despre vre-o ispravă militară săvârșită de Români, și o atribuia fără de rușine cooperării, exemplului său sprijinului moral al oștilor rusesci.

De astă dată nu mai puteu tăgădui evidența, faptele erau de față, succesul prea vădit, vrednicia nu se mai putea tăgădui. De aceea pentru a o mărturisi și răsplăti după merit, atât împăratul cât și Marele Duce care au fost nisce adevărați cavaleri și omeri de inimă, în primul avint al entusiasmului, își exprimară satisfacțiunea în modul cel mai evident. Așia dar afară de cele 24 cruci sf. George pe care le dătuse împăratul M. Sale spre a le împărți bravilor biruitoari, M. Sa bine-voi a priimi să porțe medalia română intitulată «Virtutea militară» ce i se conferi de către Domnul nostru, și chiar s'o porțe pe piept în ziua tedeumului de mulțumire ce urmă acelei victorii. Aceiași lucru făcu și Marele Duce Nicolae,

M. S. Regele încunoscintă armata română despre acest însemnat eveniment prin următorul ordin de ȃi cu data 15 Noembrie 1877, adresat armatei române :

«Ostași»

«La întâia ȃi în care voi ați dat piept cu dușmanul, M. S. Impăratul tuturor Rusiilor a putut vedea însuși voinicia vóstră și laudele ce v'au făcut Augustul Soveran sunt pentru voi o cunună tot atât de scumpă ca și dafinii ce ați cules. De atunci M. S. Impăratul n'a contenit d'a vē da cele mai prețioase semne de Inalta și bine-voitorea sa solitudine, făcându-vē cea mai însemnată cinste ce un monarh pôte face vitejiei unor oșteni, aceia de a sta față și de a împărtași cu dănșii pericolele câmpului de onóre.

«Armata română va păstra pururea în analele sale amintirea datelor de 27, 28, 29, 30 și 31 August când stégurile ei au intrat în foc sub ochii lui Alexandru II, precum și a ȃilei de 27 Octombree, în care Soveranul și Capul suprem al puterniceii armate imperiale, cu care suntem aliați, a inspectat pozițiunile nóstre sub focul inamicului și în fortul care porțe Augustul seū nume, a înfruntat glónțele ca un vitez și mărinos soldat.

M. S. Impăratul Rusiei a bine-voit a primi din mânele mele medalia de «Virtutea militară»

«Semnul nostru de vitejie pe peptul Augustului Monarh va fi o večnică fală pentru oștirea românească, un îndemn și o îmbărbătare pentru dânsa la toate isbânde și mai strălucite.

«Eu aduc cu mândrie acest fapt la cunoștința voastră și ordon ca prezentul ordin de răz să fie citit în toate companiile, escadronele și bateriile».

«Dat în Domnescul Nostru cuartier general a armatei de impresurare a Plevnei. Poradim 15 Noembre 1877».

Carol

Medalia dată Marelui Duce Nicolae a fost însoțită de o scrisoare din partea Domnitorului Nostru cu data de 12 Noembre și în copriinderea următoare:

«Monsegniore»

«Buna voință cu care A. V. Imperială onoră în tot-d'a-una armata română, a cucerit pururea M. V. adâncă-i recunoștință și cea mai vie a ei afecțiune. Tălmăcesc dar nu numai sentimentele mele personale, dară și gratitudinea întregii mele armate, rugându-vă să bine-voiți a primi medalia mea pentru virtutea militară. Acest însemn purtat de A. V. Imperială, va fi o aducere aminte durabilă, atât a primejdiilor înfruntate cu obicinuita voastră bărbăție în mijlocul trupelor române, cu ocasiunea inspecțiunii ce ați făcut la una din bateriile noastre înaintate sub focul puscilor inimice, la 4 (16) Septembrie, când am avut onorea a însoți pe A. V. I., cât și a visitei ce ați bine-voit a face împreună cu mine la 20 Septembrie (2 Octombrie) în tranșeurile noastre, aflate imediat sub proiectilele turcesci.

«Armata mea a serbat astă-zi isbînda ce a avut la Rachova, isbîndă viū dorită de A. V. I. din cauza însemnătății militare a acelei localități, precum și în vederea operațiunilor ulterioare ale armatelor noastre. Mi s'a părut că această răz este cea mai nimerită spre a ruga pe A. V. I., să primiți această mărturie de stimă și de prietenie din partea mea, de devotament și de respectuoasă afecțiune din partea armatei române.

«Profit de această ocasiune spre a vă reînoui, Monségniore, expresiunea sentimentelor mele de înaltă considerațiune și de cordială afecțiune cu care rămân :

Al A. V. I. bun văr ;

Carol

La această scrisore M. Duce răspune în modul următor :

«*Monsigniore*».

«Am priimit scrisorea ce A. V. ați bine-voit a'mi adresa la 12 (24) ale acestei luni, și țin a vă asigura că prețuesc foarte viu onórea ce 'mî faceți conferindu-mi medalia Vóstră pentru Virtutea Militară. Asemenea mă simț adânc mișcat de atențiunea ce ați avut de a 'mî exprima dorința ca această medalie să 'mî amintescă împrejurările în care am avut fericirea de a mă afla alături cu A. V. sub focul inimic.

«Permiteți-mi a vă repeti cu această ocasiune, că în tot d'una am fost fericit de a recunósce bravura și solidele calități militare ale armatei române. Sciți iarăși prea bine cu ce încredere am dorit a vă vedea concurînd cu trupele A. V. la întreprinderile noastre, și amintirea frăției noastre de arme pururea imi va fi scumpă.

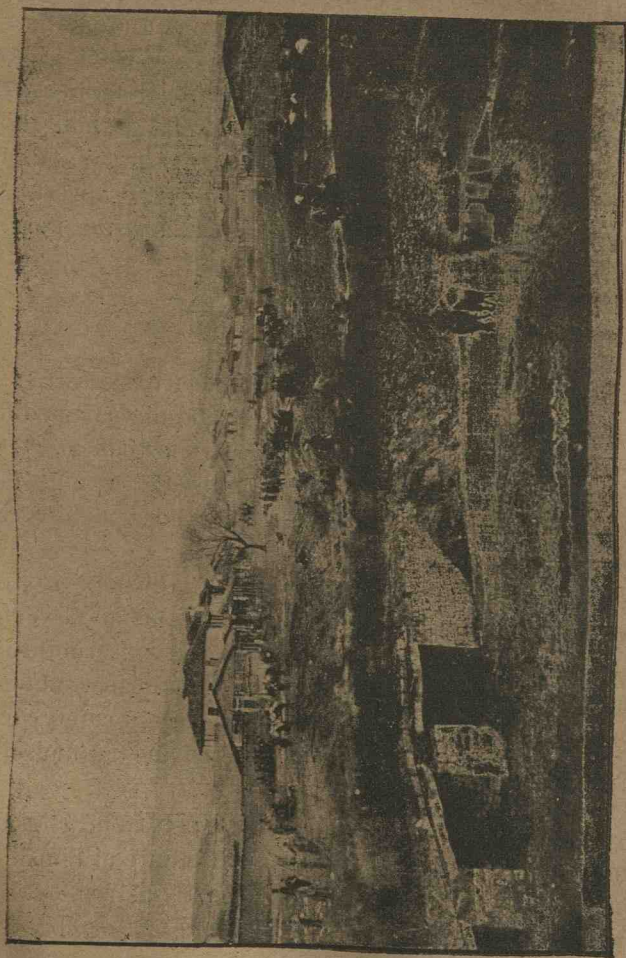
«Isbânda de la Rachova aparține pe deplin armelor române, și în afară chiar de interesul general ce ea oferă pentru operațiunile noastre, ast-fel precum prea bine o observați, eú împărțasesc din suflet mulțumirea ce puteți resimți ca suveran și ca Șef suprem al unei armate căria ați dat atâtea îngrijiri.

«Sper că A. V. n'ați lipsit a Vă da seama despre sentimentele de devotament și de adâncă și de respectuosă simpatie ce trupele rosiene puse aici sub comanda A. V. sunt în tot-d'una fericite d'a Vă dovedi. Aflu eú însu-mi o foarte mare satisfacțiune d'a vedea așa de înalt prețuite meritele Vóstre militare.

«Asociindu-mă la aceste sentimente, mai sunt pătruns și de o adevărată recunoscință pentru concursul luminat, ferm, și devotat ce l'am priimit în toate împrejurările de la A. V. în co-

mandamentul ce exercitați asupra trupelor aliate dinaintea Plevnei.

«Vă rog Monsignore, a primi expresiunea înaltei conside-

Satul Poradim din Bulgaria unde a fost cuartierul general al M. S. Domnului României și unde s'a mutat și acela al Țarului la 17 Octombrie 1878.

rațiuni și a cordialei iubiri cu care Vă rămân, al A. V. Serenissime prea afeccionatul văr și prea devotatul amic :

Bogot 18 (30) Noembre 1877.»

Nicolae

Marele triumf al armatei române dobândit la Rachova produse cel mai mare entusiasm nu numai în tabăra oștilor aliate, dar și aiurea, și mai cu seamă în țară. Din toate unghiurile ei chiar cele mai retrase începură să curgă spre Poradim valuri de depeși și de adrese din partea autorităților constituite, a persoanelor de distincțiune și chiar a celor mai obscure cetățeni care, coprinși de un adevărat delir, ura iubitului lor Domnitor și Căpitan toate fericirile precum și un desncdămînt grabnic și glorios a marelui epeei ce se apropia de sfârșit. Ne putând mulțumi în parte la miile de felicitări ce priimi, M. S. adresa Președintelui Consiliului de Miniștri următoarea scrisoare de mulțumire ce fu publicată în Monitorul Oficial :

«Scumpului meu Președinte al Consiliului.»

«Cu ocasiunea luării Rachovei de către virtoso noastră oște, am priimit un mare număr de felicitări, atât din partea diferitelor autorități din țară, cât și de la mulți particulari.

România se poate în adevăr felicita, împreună cu mine, de acest succes important, atât din punctul de vedere politic, ca și din cel militar.

«Armatei se cuvine onorea acestui fapt. Dînsa prin vitejia ei a deșteptat mândria neamului nostru, a reînsuflețit vechile amintiri de glorie și a îndreptat iarăși sborul vulturului românesc asupra giamielor Rachovei, unde l'innălțase, sunt acum trei secole, eroul Domn român, Armatei dară în capul căreia simt o deosebită mândrie a mă afla, se cuvine recunoștința Țerei.

«Arată, te rog, la toți mulțumirile mele pentru urările ce'mi ai trimis, și priimesce scumpul meu Președinte al Consiliului de Miniștri, sentimentele de afecțiune ce 'ți păstrez.

«Marele Meu cuartier general, Poradim ; 12 Noembre 1877.

«Carol.»

După ce luarea Rachovei deveni un fapt definitiv îndeplinit, și general Lupu ce plecase de mai mult timp din Calafat tre-

cuse Dunărea și ocupase cu trupele sale din Corpul I de armată cetatea de curînd subjugată, Colonel Slăniceanu porni împreună cu trupele sale în ziua de 13 Noembrie înainte spre Vidin pe malul Dunărei, gonind înaintea-i pe fugarii din Rachova. Fiind pe drum în marș spre Vidin, D-sa priimi din Poradim ordinul prin care i se da un nou comandament și o nouă destinație, spre care fu silit ca să plece imediat. Mai înainte d'a porni spre noua sa destinație, cavaleria acestei mici armate, ocupă în ziua de 10 Noembrie satele Koslodiū, Harlek și Krustantasele pentru a apăra de ori-ce fel de surpriză cōstele armatei despre linia Schitului, și după ce grosul armatei se îndreptă direct spre Zibru Palanca, se despărți în două și formă: o parte anteguarda și altă parte arierguarda armatei de expedițiune. În ziua de 13 călărașii români care formaū anteguarda ocupară orașelul citat mai sus care e situat pe malul drept al Dunărei, iar în ziua de 15 se făcură stăpîni pe Velcudrama, Krustantarselo, Cotzului, Rasgrad-mahala și Galicea, urmați de aprōpe de infanterie, artilerie și ariergarda.

În ziua de 16 Noembrie anteguarda sosi la Belibrod mereu fugărind pe învinșii din Rachova care le luase mult înaintea, și în ziua de 18 întregul detașament ocupă Lom-Palanca, unde se opri pentru a se odihni câte-va zile, și imediat stabili comunicație pe uscat cu Rușii din Vrața orașu situat în drumul Sofiei.

Într'acest timp general Gurco se despărți de armata romînă de dincolo de Vid în ziua de 3 Noembrie, și în momentul despărțirei îi mulțumi printr'un ordin de ți pentru eminentul concurs ce'i a dat. El plecă spre Sofia în fruntea grenadirilor gardei imperiale. În ziua de 11 Noembrie luă cu asalt poziția Pravița din apropiere de Orchania și în ziua de 12 se făcu stăpîn pe pozițiunea întărită de la Etropol iarăși aprōpe de Orchania. În ziua de 13 respinse cu mari perderi cercarea făcută de Turci d'a relua Tetevenul, și după aceea înaintă spre Orchania pe care o ocupă în ziua de 19 fără de luptă, împreună cu Novacița și Serivinia care rămăsese fără de apărare în urma retragerii Turcilor spre Sofia. Aceiași sōrtă avură și Vrața, Vrațița și

Buticovo, însă în urma unei slabe rezistențe ; ele cădură în mâinile lui Gurco în ziua de 20 Noembrie.

Ajungând în dreptul intrării în micii Balcani la Arab-Conac, și aflând de la spioni bulgari cum că acea pozițiune era bine întărită și apărată cu trupe numeroase. Gurco o ocoli prin poteci lăturalnice ce'i descoperise bulgarii localnici, și reuși a se face stăpîn peste strimtoarea Ilița de la spatele Turcilor fără de luptă. După ce au pus mîna pe acea pozițiune importantă, Rușii atacară pozițiunea Kaimerli și de la Arab-Konac din apropiere de Sofia, dar au trebuit să se oprească pe loc și chiar să se retragă spre Vrața, căci Turcii erau foarte numeroși, foarte bine apărați de nisce întăriri naturale și mai bine aprovizionati ca Rușii în munițiuni și cele trebuincioase pentru hrană.

Operațiunile războinice din jurul Rusciucului și preparativele de la Sofia.

Pe când ultima carte a sorții decisive a armelor se juca în jurul Plevnei și se prepara transportarea sa dincolo de Balcani, armata Țareviciului, a viitorului împărat Alexandru al III-lea, acea armată care înconjurase Rusciucul și ținea front trupelor Turco-Egiptene de la Rasgrad, nu sta nici de loc cu mânele în sin, ci mai pe fie-ce și susținea lupte, ce e drept mai cu puțin efect ca cele din jurul Plevnei, dar nici de loc mai puțin ostenitoare și mai puțin sângeroase.

Cât ocupase Mehmed-Ali funcția de serdar ecrem, aceste lupte fusese ceva mai rare și mai puțin expuse la pierderi simțitoare, pentru că fostul oficer, german ca strategist consumat, pricepuse că lupta decisivă avea să se dea la Plevna, și că el cu armata sa, avea numai rolul d'a împiedeca pe Țareviciul să sbore măcar cu o parte din trupele sale în ajutorul oastei înconjurătoare.

De îndată însă ce intrigele de la Stambul răsturnară pe Mehmed-Ali și 'l înlocuiră cu svăpăiatul Soleiman Pașa, atunci se schimbă lucrurile, și din defensivă noul serdar ecrem schimbă rolul armiei sale într'acela de ofensivă. Iată în scurt cele mai principale din faptele de arme ale armatei de est de la începutul lui Octombrie și până la căderea Plevnei.

În primul volum al acestei scrieri am mers cu descrierea bătăliilor după valea Lomului și a împrejurimilor sale numai

până la bătălia de la 9 Septembrie din apropiere de satul Cervovna. Această bătălie ce fusese pentru Turci o adevărată înfrângere, cu toate că fusese urmată de un mic succes ce repurtase la Ciarskioi, avu loc în ziua de 12 Septembrie; ea fu privită ca o înfrângere chiar de Turci pentru că fu imediat urmată de marea ne reușită de la Maren din facia Elenei despre Târnova, ce avu loc în ziua de 13 Septembrie, și de înfrângerea Egiptenilor ce îndurară din partea lui Zimmermann la Tatar Bazargic care avu loc în ziua de 12 Septembrie. Aceste evenimente atât de diferite unul de altul și urmate de rebeliunea pe față a Egiptenilor contra autorității sale, amări foarte mult pe Mehmed Ali și 'l determină că în ziua de 14 Septembrie să părăsescă linia Banica Lom, să se retragă în toate direcțiunile pe vechile linii ce ocupase pe la începutul lunii lui August, și să adopte o pasivitate prudentă și aprópe absolută. Această nouă dispozițiune, de și logică și indispensabilă pentru conservarea unor forțe îndestulătoare pentru a prepara o nouă rezistență contra orî cărui atac venit din partea inamicilor în cas când Osman Pașa ar fi fost silit să capituleze, nu plăcu marelui consiliu de rebel din Constantinopole numit *Darișura Ascheri* sau consiliul suprem, și 'l determină ca în ziua de 21 Septembrie să 'l destituie și să 'l înlocuiască cu Soleiman Pașa.

Acest nou serdar ecrem care nu aducea cu sine nici știință, nici talente, și nici măcar noroc, probă nesuccesele din Macedonia, de îndată ce intră în posesiunea funcțiunei sale și luă comanda cadrilaterului: Varna, Șumla, Rusciuc, Silistra se hotări să renunțe la reserva predecesorului său și să adopte o atitudine întru toate contrarie. Așia dar în ziua de 23 Septembrie când luă în posesiune noua sa demnitate, ce apucă să dea o impulsione mai vie și mai în conformitate cu impetuositatea caracterului său operațiunelor dintre Dobrogea și Osma. Immediat după aceea, în ziua de 26 Septembrie, trupele turcești din Sulina începură să se misce și să ia atitudinî ofensive contra flotei rusești ce o înconjura atât despre mare cit și despre Dunăre, dar cuirasatele rusești începură să le bombardeze. Această cercare nechibzuită causă orașului multe stricăciuni și

sili pe Turci să se astâmpere. În ziua de 27 Septembrie un curasat turec plin cu soldați vru să iasă din portul aceleiași oraș spre a ataca un monitor turec care 'i cauza mult rău, dar în mer-sul său se isbi de o torpilă și sbură în aer cu soldați cu tot în mîi de fărămituri. În ziua de 28 Septembrie Turcii din Silistra se încercară să întindă peste Dunăre în direcțiunea Călărașilor un pod pe vase, dar artileria rusă ce ocupa pozițiunea Chi-ciu, precum și ostrovul dintre Borcea și Dunăre, îi puse pe gônă prin bombele lor bine dirigeate și 'i sili să se retragă în grabă.

La 5 Octombrie Turcii din Rasgrad începură să se misce ca cum ar fi vrut să ia ofensiva, dar se mărgini numai a face o recunoscere spre Iovan Ciflic fără nici o importanță serioasă. Acastă încercare fără de urmări sili pe Țarevici ca la rîndul său să renunțe la inacțiune, să înainteze spre Ruscuiuc și Rasgrad, să se isbescă cu Turcii și la 9 Octombrie să 'i facă să su-fere o înfringere zdravănă chiar la Iovan Ciflic. În noaptea spre 11 Octombrie detașamentul isolat de ôste rusescă pus sub co-manda generalului Aller care ocupa Oltenița, organiză o re-cunoscere spre Turtucaia; o escuadă de soldați aleși din totă garnisóna în mod voluntar, trecu Dunărea în bărci, intră în Turtucaia, ucise mai mulți soldați Turci și se înturnă înapoi cu convingerea făcută că orașul turcesc din fața lor era ocu-pat milităresce, dar nu de un număr considerabil de trupe.

Cu tot zgomotul ce făcu Soleiman prin gazete și corespon-denți speciali, în urma tuturor acestor mici hărtueli, totuși ele, fiind de mică importanță și prea puțin lucru în comparațiune cu făgăduiele făcute de dînsul atunci cînd solicitase înaltul post ce reușise a ocupa prin intrigă și calomni, nu prea mulțu-mi pe membrii înaltului devlet. Deja trecuse trei săptămâni de la luarea supremului comandament și nimic de sémă nu fă-cuse marele Serdar Ecrem; nu atacase linia Iantrei cum făgă-duise ca să tae comunicația peste Dunăre de la Zimnicea, nu trimisese nici un soldat în ajutorul Plevnei în jurul căria se de-cidea sórta Turciei, nu oprise pe Țareviciul d'a trămite o parte din corpul al III-lea din armata sa în ajutorul marelui Duce Nicolae, și nici nu alungase pe Rușii din jurul Ruscuiucului, ca

apoi să pôtă navăli în România pe podul de la Pîrgos aruncat peste Dunăre chiar de Ruși tot precum făgăduise. Nu făcuse nimic alt de cât recunosceri, numai recunosceri și nimic alt.

Acest rezultat mediocru pledă mai bine ca ori-ce urdire de intrigă causa lui Mehmed Ali și sili pe Sultanul ca la sosirea sa la Constantinopole care avu loc în ziua de 14 Octombree, în loc d'al trimite în exiliu ca pe un disgrățiat, să 'i facă o priimire bună, să 'i exprime părerea de rău că l'a înlocuit, să mărturisescă că prea s'a grăbit dându-i ca succesor pe Suleiman, să priimescă ca bune toate justificările sale, să 'i dea funcția nominală de comandant al armiei din Bosnia și din Herzegovina și să 'l însărcineze cu formarea în Filipopoli a unei armate de despresurare a Plevnei.

Într'acest timp Soleiman Pașa mai execută încă una din recunoșterile sale fără de consecință în apropiere de satul Brestovec pe linia Lomului; ea avu loc în ziua de 12 Octombree la 9 ore dîminęta. Rușii se grăbiră a respinge pe inamic și reuși fără multă greutate a 'l pune pe gônă, dar în aprinderea luptei un glonț rătăcitor venit din linia turcescă lovi drept în frunte pe Principele Sergiū de Leuchtemberg nepotul împăratului care luase parte la luptă și 'l culcă mort la pămînt. Corpul nefericitului Principe care nu avea mai mult de 28 ani, fu ridicat imediat după câmpul de rășboiū, trimis la Pîrgos unde fu îmbalsamat, și în ziua de 19 Octombree trecu prin Bucuresci spre a fi transportat la Petersburg, unde fu înmormântat în cavoul familiei imperiale. Prin mórtea sa acęstă ilustră familie plăti și ea ca ori și care cetățean contribuțiunea de sânge pe altarul patriei.

După acest eveniment fără consecințe rășboinice apreciable, Turcii reintrară în mușenie și reîncepură cunoscuta lor neactivitate. De atunci nu se mai semnală alt fapt de arme fără numai un schimb de bombe fără nici un rezultat între Turci și Ruși, între Turtucaia și Oltenița, care avu loc în ziua de 14 Octombree. Abia în ziua de 22 Octombree începu o crîncenă bombardare între Rusciuc, Slobozia și Giurgiu care ucise pe stratele orașului doi soldați ruși și un călător; în ziua de 24 Oc-

tombre avu loc altă bombardare cu care ocazie un obuz turcesc cădu chiar în gara Giurgiului, și pe urmă iarăși tacere.

Într'acel timp Mehmed Ali, fiind însărcinat chiar de Sultantul cu despresurarea Plevnei, plecă din Constantinopole la Sofia spre a pregăti o armată suficientă cu care să isbescă pe la spate guarda imperială, dar ajungând acolo în ziua de 27 Octombree găsi o armată insuficientă, pot dice ridicolă ca număr și valoare, căci partea cea mai bună și mai numerosă era risipită între Orchrania și Teteven spre a împiedeca pe General Gurco d'a înainta spre micii Balcani. Cu toate acestea el nu se descuragiă, ci se apucă să facă ce-va din nimica, adică să transforme în soldați disciplinați nisece glóte lipsite de toate și mai cu seamă de educațiunea militară. Din nenorocire pentru el imbulzeala evenimentelor nu'l lăsară ca să ducă la un rezultat mulțumitor opera începută. Abia luă comanda acelor farimituri de oști, și îndată află că în ziua de 12 Octombree grenadirii rusesci au luat cu asalt Gorni Dobnicul și au făcut prizonier pe Ahmed-Havzi pașa împreună cu 4000 de nizami. Curînd după aceia află că în ziua de 16 Octombree aceiași grenadirii au luat cu asalt Teleșiul și au făcut prizonier pe Ismail Haki Pașa împreună cu 3000 de nizami, și că în ziua de 18 Octombree garnisona din Dolni Dubnic s'a retras în Plevna fără de luptă și a lăsat reduta pe mânele armatei române. Mai află că la 19 Octombree general Gurco a luat Tetivenu și Lucovița fără de luptă, căci Schefchet pașa care le ocupa și-a retras trupele fără să dea o singură împușcătură, și că la 28 dușmanii au ocupat Vrața asemenea fără de luptă. Nemulțumit cu aceste rezultate, Mehmed Ali trimise la 29 Octombree pe Schefchet ca pedepsă la Șipca și încredință comanda defileurilor din micii Balcani lui Șakir pașa. Acest nou comandant în ziua de 31 Octombree surprinse un detașament de cazaci între Nava-cema și Caraulca Derbent în apropiere de Lucovița și Orchania în dosul Plevnei, și puse pe Cercheșii săi ca să-i măcelărescă.

Pe când Mehmed Ali își dedea o sfortare uriașe ca din diferite sfărîmături ce putuse aduna în Rumelia să creeze în Sofia o nouă armată cu care se pornescă spre Plevna, spre a realiza

despre Sofia aceia ce nu putuse realiza despre Biela și Târnova, și pe când lua toate dispozițiile ce 'i era la îndemână ca să întărească strimtorile Balcanilor și să împiedice pe Gurco d'a năvăli peste el cu grenadiereii săi, iată că 'i sosi o veste pe atât de durerósă pe cât fu de neasceptată. Un currier sosit din Vidin îi comunică cum că Rachova, după o apărare crâncenă care țină o zi întregă, a treia zi, adică la 9 Noembre a cădút în mânele unui detașament de oști române, care, după ce a pus pe gónă garnisóna din cetate, a început s'o urmărescă luind direcțiunea spre Vidin. Acestă scire amari fórte mult pe fostul serdar Ekrem, căci îi zădărnicea toate combinațiunile sale strategice și 'l lipsea de numeroasele ajutóre ce spera să 'și procure din garnisónele de la Rachova și Vidin. Ne mai putând compta pe aceste ajutóre, el fu silit să renunțe la planul de a debloca Plevna, mai ales după ce Gurco luase cu asalt în ziua de 11 Noembre pozițiunea Pravița din apropierea Orhaniei, și după ce în ziua de 12 luă iarăși cu asalt poziția Etropol de lângă Orhania. În urma acestor des repetate resuccese suferite de trupele puse sub ordinele sale, el se hotări ca să 'și concentreze totă priceperea și activitatea sa numai în întărirea și apărarea Sofiei. Nu avu parte să 'și vadă implinit nici acest ideal, căci în ziua de 13 el însuși în persoană a suferit un ne succes, n'a reușit să reia Tetevenul din mânele Rușilor. În urma acestui eșec Mehmed Ali fu nevoit ca în ziua de 19 Noembre să părăsescă Novacița, Scrivina, Orhania, Vrabița și Luticovo, și în ziua de 20 să ocupe strimtorile din micii Balcani spre a apăra încăl Sofia daca nu putea și n'avea răgaz s'o întărescă.

Ajungând în pólele Balcanilor general Gurco, fiind condus de călăuđe bulgare care cunósceau potecele, ocoli strimtórea Arab-Konac, se făcu stăpîn pe strimtórea Italița, dar când ajunsese la Kramierli aprópe de Sofia în ziua de 21, fu silit să se opréscă în facia unei vii rezistențe a unei trupe inimice numeroasă și bine condusă, să bată în retragere și în ziua de 23 să priiméscă bătălia de la Arab-Konac care 'i fu defavorabilă. În urma acestei nereușite datorită personal de Mehmed Ali, Gurco fu silit să se scóbore dincoia de înălțimele micilor Bal-

cani, unde stătu pînă după capitularea Plevnei. Aci se termină
 efortările făcute de fostul Serdar ecrem ca să oprească pe Gurco
 d'a năvăli din nou în Rumelia, pe altă cale cu mult mai lesni-
 ciosă ca cea ce deja făcuse dar fără succes; mai mult nu putu-
 se să facă, căci Turcii din Constantinopole nu voise, sau mai
 drept vorbind nu putuse nici ei să facă, căci n'avusese de unde
 să 'i trimeată noi ajutóre.

Într'acest timp se încercă și Soleiman Pașa să facă ce-va
 spre a veni într'ajutorul lui Osman care scria într'una celor
 din Constantinopole că se găsea în mare primejdie și că nu
 mai putea să reziste mult timp din cauză că nu mai dispunea
 de aprovizionări de hrană, 0stea sa era istovită de osteneți, de
 frig și de privațiuni de tot soiul și cercul de fier ce-l înconjura
 se strângea din ce în ce mai mult, dar cu t0te eforturile ce 'și
 dădu, nu putu să facă mare lucru și nici să înlătore fatalul des-
 nodemînt.

Pe la începutul lui Noembre situațiunea din ce în ce mai cri-
 tică a lui Osman și a 0stei sale care încă de la 16 Octombre în-
 cepuse să înjumătățescă rațiile soldaților și să încurageze de-
 serțiunile populațiunei civile ce murea de f0me, spre poziții-
 unele creștine, și mai cu sémă spre cele române unde găsea un
 tratament mai omenos, sili pe cei din Constantipote să dea or-
 din lui Soleiman Pașa ca să iasă din inacțiunea sa, s'o por-
 nescă spre Iantra, și ori-cât il va costa, să se efortede ca să
 dea mână de ajutor lui Osman și să'l ajute să iasă din vizuina
 în care singur intrase. Dintr'acea di recun0scerile deveniră
 mai dese și în mai multe ocași luară un caracter cit se p0te
 de serios și de încapăținat.

În ziua de 1 Noembre avu loc o încăerare seriosă între tru-
 pele lui Soleiman și ale Țareviciului în apropiere de Osman
 Bazar; în ziua de 3 avu loc încăerările de la Novoselo pe fron-
 tiera Dobrogei și cea de la Kocelievo din apropiere de Rasgrad;
 în ziua de 5 armata lui Țarevici se isbi cu trupele din Rusciuc
 între satul Pirogos și Iovan Cioflie aproape de Slatarița și nu de-
 parte de Rusciuc; cu acea ocație corpul 11-lea rusesc dislocă
 cu multă greutate pe Turci din pozițiile ce ocupău.

În ziua de 7 se dădu o luptă cu mult mai serioasă tot între trupele turcesci din Rusciuc și armata rusă ce'l inconjura, și obiectivul fu tot Pîrgosul, pe care Turcii voiaă cu ori-ce preț să pue mâna pentru a se face stăpîni peste un cap de pod care să le permită d'a năvăli în România. Într'acea zi eși din satul Basarabova șeaî-spre-țece bataliōne de infanterie turcă care trecură Lomul de jos pe trei poduri și atacară stînga armiei rusesci chiar în apropiere de Pîrgos și pe malul Dunărei pe drumul dintre Rusciuc și Biela. Rușii fiind surprinși de forțe superioare fură nevoiți să se retragă după o vie rezistență spre Mecica, la o depărtare de cinci kilometre și să lase cîmpul de luptă și capul de pod pe mânele Turcilor biruitori. Acest succes însă n'avu lungă durată; pe sub sēră o brigadă din corpul al 12-lea eși din Mecica, năvăli asupra Turcilor cu impetuositate și după ce perdu vr'o 200 de luptători recăstigă terenul pierdut, respinse pe Turci peste Lom și 'i goni pînă ce 'i băgă val vîrtej în coprinsurile întăririlor Rusciucului, făcîndu-i să piarză și 200 oșteni.

Într'acest timp M. Sa Domnitorul nu încetă d'a inspecta trupele sale ce ocupaă pozițiuni înaintate în paralelele din jurul Plevnei, și mai cu sēmă pe cele din fața Griviței, însoțit fiind de statul Sēu major, și d'a încuraja pe bravii sēi oșteni să suporteze greutățile campaniei cu bărbăție, promițendu-le în curînd un sfîrșit glorios al rēsboiului. Una din aceste inspecțiuni avu loc în dimineața zilei de 27 Octombore cînd veni însoțit de Împăratul Rusiei, de marele Duce Nicolae și de strălucitul lor stat major care vedură tot, cercetară tot și admirară tot. Din paralele M. S. se duse la fortul numit Sf. Alexandru, și după ce'l inspectară și pe el, ordonară o bombardare spre bateriile turcesci și sub o plōe cumplită de glōnțe și așchii de obuze admirară justețea tirului artileristilor români. A doua inspecțiune minuiōsă făcūta paralelelor de M. S., de astă dată însoțit numai de statul sēu major, avu loc la 31 Octombore cînd merse numai prin paralele pînă la noua baterie de la Bucova construită de curînd lîngă lunea Craiova, și deschise pentru prima oră dintr'acel fort un foc fōrte viu spre gardele cele mari

și tabăra întărită turcăscă din facia Plevnei. A treia inspecțiune a taberelor române și a pozițiilor înaintate din facia redutelor turcesci avu loc în ziua de 12 Noembre după citirea în frontul armatei a ordinului de zi domnesc prin care'i anunța luarea Rachovei.

În urma acestor repetate inspecții și apropiate cercetări făcute trupelor române și pozițiilor sale înaintate, M. S. rămase foarte mulțumit de starea în care găsi trupele sale, și după ce le împărți instrucțiuni de urmat în ziua cea mare în care Osman Pașa, strîns din toate părțile, ar face un pas hotărîtor, fie d'a capitula, fie d'a cerca să rupă rîndurile și să încerce o lovitură care să'i permită să fugă în altă parte, merse să inspecteze și trupele rusesci și vizită pe rînd pozițiile înaintate de la Crișina, Muntele Verde, Radisovo și întăririle rusesci despre Grivița, și le dătu și lor același fel de instrucții, promițându-le și lor un grabnic desnodămînt final și fericit.

Într'acest timp Soleiman Pașa își da toate silințele ca să găsească un mijloc prin care să scape de peire pe cel deja condamnat la nimicire și să'l scotă din vîduina în care a intrat.

Bătăliile de la Mecica și de la Elena.

Repetatele recunoșteri făcute de trupele turcești din armatele de est, al căror scop nu fu priceput de Țarevici, derută pe Ruși dar incredința pe Soleiman că dușmanul nu dispunea de forțe prea considerabile cu care să apere podul de peste Dunăre de la Pirgos, și îl determină ca să pue mâna cu orî-ce preț pe acel punct strategic care o dată căzut în mîna sa ar fi lipsit armata rusă din jurul Rusciucului și a Rasgradului de a-provisionare. Asaf Pașa fu însărcinat cu acea misiune.

Mecica era apărată de o brigadă din a XII-a diviziie de infanterie și 16 tunuri sub comanda generalului Tituadjev, iar satul Tristenic din apropiere prin a doua brigadă a aceleiași diviziii și prin un regiment din Basarabia cu 44 tunuri sub comanda generalului, Fofanef; ambele brigade erau comandate de generalul Baron Fires Alte trei regimente cu 32 tunuri ocupă satele Damognila, Obreternic și Tabașca și formau reserva. Anteposturile erau formate din a 12 diviziie de cavalerie comandată de Baron Driesen și se întindeau în semicerc de la Pirgos până la Kovașa, trecând prin Gol-Cișme și printr'o înălțime din fața Krasnei.

La 14 (26) Noembrie armata lui Assaf-Pașa compusă din 51 bataliōne infanterie, 9 baterii de artilerie și 8 escadrōne de ca-

valerie plus vr'o 600 Cerchezi, în total ca la 30000 ómenî trecu Lomul în trei colóne și anume : una comandată de Selim Pașa care forma aripa dreptă cu însărcinarea să atace Pirgosul; a doua comandată de Ismail Pașa care forma centru cu însărcinarea să atace Mecica, și a treia comandată de Osman Beî cu misiunea să atace Tristenicul. Hasan pașa comanda reserva. Ținta principală era Tristenicul.

La 8 ore începu atacul și fu dat pe totă linia cu atâta vigóre în cât Rușii fură siliți să se retragă pretutindenî afară de la punctul Gol-Cișme unde regimentele de Ucraina și Odesa opuse o vie rezistență și desfășurară multă bravură. Selim pașa luă Pirgosul, goni cu mari perderi trupele rusesci și innaintă cu repediciune cu intenție să ocoléscă Mecica și să ocupe terenul dintre sat și Dunăre. Ca să 'și ajungă la scop el dătu un asalt cu baioneta în unire cu Ismail pașa care făcu un atac de front, dar Rușii îi respinse cu mari perderi, de și fusese siliți să se retragă la spatele Mecikei, și se întăriră într'o poziție avantajioasă. De îndată ce se retrase Rușii, Turcii ocupară satul și atacă cu înverșunare poziția în care se retrăsese inimi-ciî, dar fură respinși cu perderi simțitóre și siliți să se culce în șianturile ce inconjuraū Mecica spre a scăpa de focul artileriei și infanteriei rusesci.

Intr'acest timp Osman beî ataca cu trupele sale Tristenicul, Kadikioî, Calómarca și Gol-Ceșme cu o vigóre extraordinară. Rușii de o camdată se apărară cu tărie și 'și păstrară pozițiunile, dar ce-va mai târziu, fiind atacați de forțe superióre, adică de deuce batalióne și 22 tunuri, fură siliți să se retragă apărindu-se pas cu pas și desfășurând o bărbăție extraordinară. În timpul acestei retrageri trupele lui Ismail pașa se uni cu ale lui Osman beî, ocupară nisce pozițiuni avantajioase și începură să improsce pe fugari cu alte noi baterii. Cu toate acestea Rușii nu se risipiră, și cu toate că ploua, o plóe mărunță și înghețată și bătea un vînt rece ce degera mânele soldaților, nu 'și perdură cumpătul, ci continuară d'a se retrage în regulă mereu apărindu-se.

Tot într'acest timp Rușii din Mecica, după ce se repausară cât-va timp, luară ofensiva, scôse cu impetuositate pe Turcii din șianțuri, îi puse pe gônă printr'un asalt furios, îi alungă din Mecica și chiar din Pîrgos, îi făcu să trecă în grabă înapoi Lomul, și după ce puse în desordine pe Salim pașa și'l împiedecă d'a se mai gândi să se ducă spre Tristenic, Rușii biruitori cu general Tituadjev în frunte alergară în ajutorul fraților lor puși pe gônă, respinse pe la 3 ore și jum. după amiazi două asalturi succesive ce le dătură Turcii, și pe la patru ore sêra împreună cu cei în retragere luară ofensiva și, fără a băga de seamă că noroiul era până la glesne și tunurile cu mare greutate se tiraū, isbi cu vigore pe inimiți, îi puse pe gônă și 'i urmări până ce-i vèdu dincolo de Lom și se innoptă cu toful. Acéstă recunoscere care avu proporțiile unei adevèrate bătălii, costă pe Turci 1200 morți și pe Ruși 760 ômeni perduți.

La 15 Noembre Turcii învinși și descuragiați se retrase la Covața în direcțiunea Rasgradului și de acolo trecură dincolo de Lomul negru spre a se reforma. Vèdînd că pe la Pîrgos nu era prin putință să trecă în România, Turcii în ziua de 17 Noembre făcură o nouă cercare d'a trece la noi iarăși pe la Călărași, dar și de astă dată fură respinși cu mari perderi.

Vèdînd că n'a reușit în cercarea d'a dobândi vre-un succes apreciabil atacând extrema stîngă a armiei rusești cu care ar fi putut tăia linia de comunicație a Rușilor și Românilor peste Dunăre, și a înconjura prin partea despre Osma pe înconjurătorii Plevnei, Suleiman pașa schimbă tactică și se hotărî să atace extrema dreaptă, adică partea despre Tirnova și Șipca unde Rușii erau ce-va mai slabi. După ce încercă mai multe recunosceri, fie prin detașamente venite de la Osman Bazar, fie prin trupe din Rumelia trecute preste Balcani prin strimtorile de la Slivno și Tvardița, în ziua de 7/19 Noembre serdar Ecremul încercă o recunoscere ce-va mai seriôsă în apropiere de Morena nu departe de orașul Elena pe drumul dintre Biela, Tirnova și Lovcea, și în același timp dădu ordin lui Mehmed Ali ca să facă un simulacru de atac prin pasul Traian contra Lovcei. General Radețki de îndată ce află despre acea recunôs-

cere se scobori repede împreună cu o parte din trupele sale din pasul Sipca spre Târnova și de acolo spre Elena și ceru imediat ajutóre prospete de la Marele Duce.

Cum luară Rușii aceste măsuri prudente de precauțiune, Turcii dispărură și nu mai lăsară nici măcar umbră de flințelor și lăsară pe Ruși în pace ca să se înapoiește de unde au venit și să lase în Elena numai 6000 de luptători cu 18 tunuri, iar la Morena unde era încrucișarea drumurilor între Târnova, Slivno și Tardița numai o mică garnisonă. După ce se linisciră Rușii și Radețki se retrase iarăși în pasul Șipca, iată că în noaptea dintre 21 și 22 Noembre 20000 de Turci cu 20 tunuri însoțiți de 8000 Cerchei și Bașibujuci eșiră ca din pământ la Ahmedli într'o depărtare de 17 kilometre de Elena sub comanda lui Fuađ Pașa, și începură să bombardeze orașul fără de veste.

Rușii de îndată ce auziră prima bubuitură de tun săriră în șianturi și ocupară toate întăririle, mai cu seamă pe cele de la Morena, și general Dombrovskyc omandantul trupelor din Elena ceru generalului Sviatopolk-Mirki comandantul Divisiei 9 care era mai aproape de el, la Tîrnova, să-i trimită în grabă ajutóre, dar mai înainte d'a sosi cererea la destinațiune Turcii năvăliră în număr considerabil, mai ales spre poziția Morena, și după ce artileria lor produse confușiune între Ruși, se repeziră la asalt, înăbușiră prin superioritatea numărului rezistența eroică a Rușilor, și după ce le causeră pierderi însemnate, îi goniră în desordine spre Elena.

Acolo Rușii care încă de mai înainte întăriseră bine pozițiunea, opuse dușmanilor o nouă și curagiosă rezistență, se luptară cu desperare, puse în acțiune micile reserve de care dispunea, și mai băgară în foc și detașamentele care apărau trecătorea dintre Slatarița și Elena, dar Turcii prin numărul lor convoișitor îi copleși și aci, și pe la 3 ore după amiađă reușiră să pătrundă în orașu, să slăbescă pe Ruși prin neîntrerupte atacuri și în cele din urmă să-i pue pe gónă, să-i scótă cu totul din Elena și din strîmtorea întărită de la Slatarița și să-i fugărescă până ce-i viriră în defileul întărit de la Iacovița, unde trebui să se oprească fiind surprinși de noapte.

Acastă luptă desastroasă cu nisele inimiței de șase ori mai numeroși, costă pe Ruși o pierdere de 52 ofițeri și 1807 soldați morți și răniți, 200 cai morți precum și 11 tunuri și o mare cantitate de cartușe luate.

Soleiman pașa nu sciu să profite de succesul neașteptat ce dobândise, și în loc d'a lăsa pe învinși închiși în strimțoreea de la Iacovița și a înainta în capul armatei sale victorioase spre Tirnova, pe care ar fi putut-o lua fără de multă bătae de cap, pentru că Rușii de acolo nu prea erau numeroși, și după ce ar fi pus mâna pe vechia capitală a Bulgariei să înainteze fără zăbavă spre Lovcea și după luarea sa spre Plevna spre a cădea în spatele lui Scobelev chiar în prețuia capitulării Plevnei, se apucă să încerce de o cam dată să scotă pe fugarii din Elena din strimțoreea Iacovița care nu putea să 'l jenezze prea mult în înaintarea sa victorioasă, precum și să pedepsescă prin cruțimele cele mai barbare săvârșite de Cerchedi și bașibujuci pe locuitorii bulgari din Elena care în timpul ocupației ruse se arătase prea devotați causei ruseci.

Așia dar în ziua de 23 Noembrie Turcii se încercară să deslocheze pe Ruși ce căutase refugiu în strimțorile de la Iacovița, dar fură respinși cu mari pierderi. În ziua de 24 Noembrie trupele lui Soleiman înaintând spre Tirnova se întâlniră aproape de Morena cu trupele Baronului Delinghausen din corpul al 11-lea care veneau în ajutorul celor învinși, și reuși să le respingă; în ziua de 25 atacară din nou Iacovița despre Slătarița, dar fură respinși; în ziua de 27 aflând că Rușilor le-a sosit ajutoare însemnate încă din ziua precedentă, le dădu o noă bătălie, dar de astă dată condusă cu multă moleciune, și după o încăerare ce devenea din ce în ce mai serioasă, pe la 3 ore d. a. fură nevoiți să renunțe la luptă și să se retragă în grabă spre Elena, căci aflară că veneau Rușilor ajutoare considerabile pe drumul despre Behrova cu intenție d'a le tăia linia de retragere. În fine la 2 Decembrie aflând că Plevna a capitulat din ziua de 28 Noembrie, Soleiman n'a mai cutezat să se angajeze în partea locului în noi bătălii, ci s'aui retras și din Elena și s'a apropiat cu oștile sale de mare cu intenția d'a se

M. S. Domnul Carol I inspectează o paralelă innaintată în facia redutei Grivița No. 2
în ziua de 31 Octombrie anul 1877.

imbarca în grabă în vasele de transport ce'l asceptau într'un sîn de mare în apropiere de orașul Misivria, și d'a trece în Rumelia, unde probabil avea să se transporte viitorul teatru de război.

Aceste cercări curajoșe, bine combinate la început și bine executate în prima lor fază, dar rău conduse în faza cea decisivă, în care ar fi putut să tragă mari profite din sacrificiile făcute, convinse și pe cei mai zeloși partizanii ai lui Soleiman pașa, că acest comandant nu era demn de înalta pozițiune ce ocupa și nici de greaoa sarcină ce'l fusese încredințată, și 'i determină pe toți să'l sacrifice, dar nu repuind în locu-î pe Mehmed Ali care la Sofia nu putuse să creadă din nimic o armată și s'o scotă din pămînt spre a o trimite în ajutorul lui Osman Pașa, ci prin vre un alt intrigant ca și el bun tot de gură după saltea, și cu trecere în marele consiliu de rebel: noroc că marea nenorocire ce isbi pe Turci după căderea Plevnei făcu ca acastă decisiune să nu se aducă la îndeplinire. Nenerocirea patriei lui îi veni într'ajutor și 'l făcu să mai păstreze încă cîtva timp comanda supremă de care nici o dată nu sciuse să profite, și nici d'atunci încolo nu sciui să profite precum vom vedea mai la vale.

Mai înainte de a deveni fapt împlinit crudul desnodămînt, trupele turcesci din jurul Rusciucului și al Rașgradului se mai ciocniră încă o dată cu trupele Tareviciului și se încercară din nou să se facă stăpine peste trecătorea de la Pirgos, și să taie toate comunicațiile dușmanilor peste Dunăre.

De îndată ce se făcu stăpin peste Elena, Soleiman Pașa lăsase acolo pe Fuad Pașa ca să continue opera începută, și el se întorsese în grabă la Kadi-Keui unde de îndată ce ajunse adună toate trupele disponibile de la Rașgrad, Silistra, Solemek și Turtucaia, și împreunându-le cu trupele din Rusciuc și din Kadi-Keui, adună în valea Lomului 60 bataliune de infanterie, ca la 40000 omenî, pe care 'i puse sub comanda lui Fașli pașa în locul lui Assaf pașa cădută în disgrație după prima bătălie de la Mecica. După ce concentră la un loc atîta sudom de trupe, în ziua de 28 Noembre le făcu să trecă Lomul între

Ciflic și Crasna și le porni spre anteposturile rusesci. El mergea în fruntea armatei sale care avea să opereze sub proprii săi ochi. Pe când mergeu aceste trupe nemeriră să se ciocnescă cu dușmanul cu care se mai ciocnise cu câte-va zile mai înainte, adică în ziua de 25, și anteposturile lor avură prilejul în aceeași zi să se ciocnescă și cu trupele generalului rus Zimmermann aproape de Osman bazar într'o luptă care n'avu nici o consecință.

Trupele lui Soleiman ajunse în dreptul armatei rusesci în sera zilei de 29 Noembre și imediat intrară în contact cu dînsa, dar abia făcură cunoscință cu dușmanii și numai de cât constatară că în loc d'ăi găsi slabi și cu forțe mai micșorate prin trimeterile de ajutore importante în direcțiunea Elenei, din contra îi găsiră mai bine întăriți și mai numeroși de cât în ziua de 16 Noembre, căci de atunci încoă armata Tareviciului primise forțe noi din prima divizie a gardei imperiale sosită de curând de peste Dunăre, și era în stare d'a le opune o forțe vie rezistență. Lupta începu în ziua de 30 Noembre la 8 ore dimineața prin o hartă de artilerie forțe inverșunată și forțe ucigătoare. Într'acastă încăerare se amestecară și bateriele de asediu rusesci de dincoă de Dunăre, aședate în parapeturi pe malurile fluviului aproape de Paraipan, precum și tunurile monitorului Nicopole ancorat în mijlocul Dunărei aproape de Pîrgos, care oprea prin focurile lor cele vii și bine ochite pe Turci d'a se apropia de Dunăre.

Neputënd dintr'astă cauză să se apropie de malurile mare-lui fluviu, Turcii se repeziră spre Mecica în număr considerabil, atacă sub protecția tunurilor lor în linii strînse aripa stângă a Rușilor, se scoboriră cu îndrăsnelă în vâlceaoa cea riposă care 'i despărțea de Mecica, și cu toate perderile ce încercară, fiind mereu ajutați cu trupe noi, suiră dealul opus sub o ploe de glonțe, ocupară o parte din sat și reușiră a da pept cu dușmanii, a se angaja cu ei într'o luptă cu baioneta inverșunată și a da trei asalturi, pe care Rușii, fiind asemeni ajutați cu trupe prospete, le respinse fără a perde o palmă de loc, dar fără a eși din defensivă. Într'acest timp la Tristenic se da

o luptă ceva mai môle și mai lipsită de efecte militare apreciabile; cu toate acestea Rușii reușiră și acolo d'a opri pe Turci să înainteze și să înconjore pozițiunea, prin care 'i ar fi pus între două focuri și ar fi atacat Mecica pe la spate. Ast-fel staū lucrurile indecise până pe la trei ore după amiadî, fie-care păstrîndu-și poziția cu pierderi simțitoare în omeni dar fără pierderi în teren, Turcii mereu atacând, și Rușii stînd în defensivă. De o dată însă la acea oră Marele duce Vladimir care comanda armata rusescă de la Mecica, schimbă tactica fără veste și întocmai ca în ziua de 14 Noembre, trecu de la defensivă la ofensivă și începu să atace pe Turci și să 'i respingă cu o impetuositate trăsitoare.

Turcii de o cam dată fură amețiți de această schimbare de tactică și făcură câți-va pași înapoi, dar, după ce trecu prima surpridă, își veni în fire, susținură atacul cu bărbăție, se luptară ca nisce eroi, respinse cu curagiū repetatele atacuri, începură să susție în contra inamicilor un foc ucigător, rîspunse la atacuri prin contra atacuri, dar în cele din urmă, ne mai putînd primi ajutoare noi din cauza artileriei ruseci ce ocupa pozițiunii avantagiöse și care ținea rezervele turcesci în respect la ore-care depărtare, Turcii fură nevoiți să facă un pas înapoi, să se scobore în vâlcea, să părăsescă Mecica, să sue cîsta opusă, și după aceia, fiind mereu respinși de forțe superioare ruse, să transforme retragerea în fugă și să se îndrepteze într'o gînă nebună spre Lom pe marginea Dunărei, sub plîoia de bombe aruncate din Paraipan și după bordul monitorului rus Nicopole, care, cu acea ocație, era comandat de însuși marele Duce Alexe comandantul flotei ruse de pe Dunăre.

Ast-fel se termină ziua de 30 Noembre pe malul Lomului, mai cum se terminase cu două zile mai nainte ziua de 28 Noembre pe malul Vidului, adică prin o înfrîngere desastroösă și definitivă. Acea înfrîngere fu pentru Soleiman pașa tot ceia ce fusese și ziua de 28 Noembre pentru Osman, un desastru, dar cu deosebire numai că Osman eși din el înălțat în fața opiniei publice, pentru că sciuse să 'și facă datoria cu curagiū și pricepere până la capăt, pe cînd Soleiman eși rușinat și mic-

șiorat, căci nu știuse cum să 'și o facă pe a sa. Cu acea ocazie, ca și cu toate ce o precedase, el dovedise că nu era nici bun tactician, nici om energic și nici ingenios preparator de lovituri și mișcări impetuose cu efecte teatrale. Aceste nesuccese repetate, îi slăbi vada, făcu să 'i apue stăoia și 'i precipită căderea. Când ajunse a doua zi la Kadi-Keui priimi de la Constantinopole o depeșe prin care 'i făcea cunoscut că eforturile d'a mai debloca Plevna au devenit inutile, căci Osman Pașa a capitulat. Tot prin aceea notă îl invita să treacă imediat cu toate trupele sale în Rumelia care se vedea amenințată d'a fi invadată de peste 100000 Ruși, care ordin fu silit să 'l execute fără de zăbavă. Aducerea sa la îndeplinire puse capăt campaniei din jurul Lomului.

Acele ce se petrecură într'acest timp și mai târziu în jurul Plevnei, capitularea sa și tot ce a urmat după căderea lui Osman Pașa în mânele creștinilor aliați, care au provocat încheierea păcii și sfârșitul războiului, vor fi citite de bine-voitori cititori ai acestei scrieri în partea sa a patra.

FINELE PĂRȚEI A III-a

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
I După bătălia de la 30 August 1877	3
II Bătălia de la 6 Septembrie	16
III În toamna anului 1877	33
IV În tabără și în paralele	34
V Bătălia de la 7 Octombrie 1877	41
VI Recunoștință, pietate, dreptate	54
VII Operațiunile cavaleriei române	61
VIII Bătălia de la Gorni Dubnic și Teliș	69
IX Luarea Rachovei	81
X După victoria de la Rachova	98
XI Operațiunile răsboinice din jurul Rusciucului și preparati- vele de la Sofia	109
XII Bătălia de la Mecica și de la Elena	118
